

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty	Laitos – Department
Tekijä – Author	
Työn nimi – Title	
Oppiaine – Subject	Työn laji – Level
Aika – Month and year	Sivumäärä – Number of pages
Tiivistelmä – Abstract	
Asiasanat – Keywords	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

Vakaumus keskustelussa

mielikuvat aseistakieltäytyjistä brittiläisessä, australialaisessa ja kanadalaisessa julkisessa keskustelussa ensimmäisen maailmansodan lopulla

Jani Pellonpää

Jyväskylän yliopisto

Historian ja etnologian laitos

Yleinen historia

Maisterintutkielma

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	3
1.1 Tutkimusaihe- ja tehtävä.....	4
1.2 Lähteet ja metodi.....	7
1.3 Aikaisempi tutkimus.....	12
2 Aseistakieltäytyminen Britannian, Australian ja Kanadan lainsäädännössä.....	15
2.1 Britannian ja Kanadan asevelvollisuuslait.....	15
2.2 Australian puolustuslaki.....	21
3 Totaalikieltäytyjät politisoivat aseistakieltäytymisen Britanniassa.....	27
3.1 Aseistakieltäytyjän ihanne: sotilas, joka ei tapa.....	34
3.2 Tuomioistuimet tulkitsevat väärin parlamentin tahtoa.....	43
3.3 Poliittinen vai uskonnollinen vakaumus?.....	50
3.4 Yhteenveto.....	59
4 Australian omat aseistakieltäytyjät brittiläisten varjossa.....	60
4.1 Ei varusmiehiä ulkomaille.....	66
4.2 Australian lyhytaikaiset tuomioistuimet.....	74
4.3 Kirkko ja asevelvollisuus.....	81
4.4 Yhteenveto: Australian näkymättömät aseistakieltäytyjät.....	84
5 Kanadalainen versio aseistakieltäytymisestä.....	87
5.1 Aseistakieltäytyminen parlamentissa.....	92
5.2 Parlamentti väittelee asevelvollisuudesta.....	98
5.3 Aseistakieltäytyjät <i>Toronto Daily Starin</i> sivuilla.....	106
5.4 Yhteenveto: Kanadan epäpoliittiset aseistakieltäytyjät.....	117
6 Päätäntö.....	117
7 Lähdeluettelo.....	125
7.1 Alkuperäislähteet.....	125
7.2 Tutkimuskirjallisuus.....	125
7.3 Muut lähteet.....	128

1 Johdanto

Kun Britannia liittyi ensimmäiseen maailmansotaan elokuussa 1914, sillä oli eurooppalaisella mittapuulla mitattuna vaatimattomat maavoimat. Britannian erotti Ranskasta ja Saksasta se, että Britanniassa ei oltu vielä otettu käyttöön yleistä asevelvollisuutta vaan asepalvelus perustui vapaaehtoisuuteen. Sama koski sen dominioita Australiaa ja Kanadaa. Australiassa tosin oli vuonna 1909 otettu käyttöön niin kutsuttu poikien asevelvollisuus, joka kuitenkin kosketti vain 12-14 ja 18-20-vuotiaita poikia ja nuoria miehiä. Järjestelmä ei myöskään mahdollistanut australialaisten varusmiesten lähettämistä maan rajojen ulkopuolelle.

Keskustelu asevelvollisuuden käyttöönotosta kiihtyi Britanniassa vuoden 1915 aikana. Vuosi muodosti Britannialle väestöllisen ja taloudellisen haasteen kun sodankäynti totalisoitui ja samalla uusien alokkaiden määrä uhkaavasti väheni. Yleiseen asevelvollisuuteen tukeutuneet maat kuten Ranska, Saksa ja Venäjä pystyivät pitämään rintamalinjansa täysin miehitettyinä, mutta huolimatta vuoden 1914 vapaaehtoisuusliikkeestä, Britannia ei pystynyt enää vastaamaan alati kasvavaan rooliinsa vapaaehtoisuuteen perustuvan järjestelmän avulla. Britannian alusmaat, etenkin Intia, Australia ja Kanada lähettivät kokoonsa nähden suuren määrän sotilaita Gallipolille ja länsirintamalle, mutta se ei riittänyt lievittämään Britannian vapaaehtoisjärjestelmään kohdistunutta painetta. Lopulta ainoaksi vaihtoehdoksi jäi siirtyminen asevelvollisuuteen, joka astui voimaan Britanniassa 2. maaliskuuta 1916.

Britannian siirtyminen yleiseen asevelvollisuuteen sähköisti asevelvollisuudesta käytyä julkista keskustelua myös Australiassa ja Kanadassa. Kanadassa aiheesta väiteltiin läpi kesän 1917 ja kutsunnat alkoivat tammikuussa 1918. Kanadassa asevelvollisuuden käyttöön ottoa kutsutaan yleisesti vuoden 1917 asevelvollisuuskriisiksi. Asevelvollisuuslain hyväksymistä seuranneita parlamenttivaaleja nimitettiin sotamielialan värittäviksi "khaki¹-vaaleiksi". Australia puolestaan pitäytyi itsepintaisesti kunniakkaisissa brittiläisissä perinteissään ja piti ainoana sotaan osallistuneena maana kiinni va-

---

1 Khakilla tarkoitettiin sotilaiden vaatteita.

paaehtoisuuteen perustuvista asevoimistaan sodan loppuun saakka. Tällainen loppu-tulos ei kuitenkaan ollut mitenkään itsestään selvää ja Australiassa käytiin erittäin kii-vasta keskustelua asevelvollisuuden käyttöön otosta. Kysymyksestä järjestetyt kaksi kansanäänestystä (vuonna 1916 ja 1917) jakoivat maan katkerasti kahtia.

Kysymykseen yleisestä asevelvollisuudesta kuului oleellisesti kysymys siitä ketä sen tuli koskea. Lainsäädäntötyössä pyrittiin huomioimaan myös aseistakieltäytyjät, mutta lainsäätäjän haasteena oli luoda brittiläistä ajatuksen ja uskonnon vapautta kunnioittava laki, joka ei kuitenkaan sallinut huijareiden vapautumista velvollisuusis-taan. Keskustelu asevelvollisuudesta ei kuitenkaan automaattisesti tarkoittanut kes-kustelua aseistakieltäytymisestä. Ainoastaan Britanniassa kysymys synnytti pitkäkes-toista ja monipuolista julkista keskustelua kun taas Australiassa ja Kanadassa kysymys ei herättänyt suuria julkisia ristiriitoja. Kaikkia kolmea maata yhdisti kuitenkin lehdis-tön suuri kiinnostus vapautustuomioistuimien eteen päätyneitä aseistakieltäytyjiä ja heidän eksoottisina pidettyjä näkemyksiään kohtaan.

1.1 Tutkimusaihe- ja tehtävä

Tämän tutkimuksen aiheena on aseistakieltäytymisestä käyty julkinen keskustelu Bri-tanniassa, Australiassa ja Kanadassa ensimmäisen maailmansodan lopulla. Tutkimuk-sessa vertailen maissa käytyä julkista keskustelua aseistakieltäytyjistä toisiinsa. Impe-riumin englanninkielisten maiden laajuiset vertailevan tutkimusotteen tavoitteena on toisaalta tuoda esiin ja selittää eri maissa käydyn keskustelun erityispiirteitä että toi-saalta löytää tapoja, joilla ne olivat sidoksissa toisiinsa. Asevelvollisuuden käyttöönotto ja sitä edeltänyt ja siitä seurannut julkinen keskustelu on mielenkiintoinen ikkuna laa-jentuneeseen valtiovallan rooliin Britannian kansalaisten elämässä. Aseistakieltäytymi-nen oli osa tätä keskustelua ja Nicoletta Gullace onkin todennut omassa tutkimukses-saan, että omantunnon taakka siirtyi yksilöltä valtiolle ensimmäisen maailmansodan aikana². Aseistakieltäytyminen myös haastoi valtion ylivallan yksittäiseen kansalaiseen

---

2 Gullace, N. (2002), 109.

ja synnytti voimakkaita ristiriitoja sotaa käyneissä maissa. Ristiriitoja pyrittiin ratkaisemaan politiikalla ja politiikkaa tekemään puhumalla. Tämä puhe, niiltä osin kuin se koski aseistakieltäytymistä, onkin tämän tutkimuksen tutkimuskohteena.

Suomenkielinen käsite aseistakieltäytyjä on itsestään selvästi sidoksissa yleiseen asevelvollisuuteen. Englannin kielinen ilmaus "conscientious objector" on monimerkityksellisempi eikä se automaattisesti liity asevelvollisuuteen vaikka se ensimmäisen maailmansodan seurauksena onkin ollut termin keskeisin merkitys. Käsite tarkoittaa kuitenkin vakaumukseen pohjautuvaa kieltäytymisestä yleensä, esimerkiksi lääkäriä, joka ei vakaumuksensa vuoksi voi tehdä potilaalleen aborttia tai henkilöä, joka ei samoista syistä halua ottaa rokotetta. Ennen ensimmäistä maailmansotaa merkittävien kieltäytymistä koskenut poliittinen debatti koski todennäköisesti 1800-luvun rokotuslakeja. Vuoden 1898 *Vaccination Act* salli kieltäytymisen rokotuksesta vakaumuksen perusteella, mikä aiheutti ristiriitoja vielä ensimmäisen maailmansodankin aikana. Sodan sytyttyä 1914, Britannian siirtoarmeijan (*British Expeditionary Force*, B.E.F) sotilaiden oli pakko ottaa rokotus siirtyessään kanaalin toiselle puolelle. Jotkut britit pelkäsivät pakollisen rokottamisen haittaavan armeijan värväystoimintaa, koska ihmisille oli alun perin luvattu asiassa omantunnonvapaus.³

Gwyn Harries-Jenkins (1993) erottaa termin *conscientious objection* muista omantunnon ilmaisuista ja asettaa käsitteen laajempaan sodanvastaisuuden jatkumoon, joka on itsessään hyvin monimutkainen ilmiö. Sodanvastaisuus liittyy sodan demokraatisoitumiseen massa-armeijoiden ja kansallisvaltioiden myötä. Aseistakieltäytyminen ei hyväksy asevelvollisuuden taustalla yleensä vaikuttavia perusteita, jotka pohjaavat kansalliseen itsemääräämisoikeuteen ja alueelliseen identiteettiin. Aseistakieltäytyminen on kuitenkin hyvin usein sekoitus uskonnollisia ja poliittisia perusteita, jotka juontuvat vanhasta kristillisen pasifismin perinteestä, mutta lisäävät siihen poliittisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia syitä.

Tämän tutkimuksen kannalta käsite *conscientious objector* liittyy kuitenkin lähes

---

3 HC 15.5.1916 vol. 82 c1170.

aina, kieltäytymisen aiheesta riippumatta, hyvin tiukasti lainsäädäntöön, joka kieltäytymisen mahdollistaa. Kyse on siis viime kädessä laissa määritellystä statuksesta – aseistakieltäytyminen ilman asevelvollisuutta on tässä mielessä merkityksetön. Tutkimuksen aiheena oleva aseistakieltäytyminen ensimmäisen maailmansodan aikana oli siten tarkkarajainen ilmiö, joka syntyi Britanniassa ja Kanadassa asevelvollisuuteen siirtymisen myötä. Australiassa ei asevelvollisuutta otettu ensimmäisen maailmansodan aikana käyttöön, mutta aiheesta järjestettiin kaksi kansanäänestystä, joiden yhteydessä asevelvollisuudesta käytiin kitkerää julkista keskustelua. Lisäksi ensimmäisen kansanäänestyksen tulosta ennakoiden, Australian hallitus järjesti kutsunnat, joiden puitteissa myös aseistakieltäytyjät joutuivat ilmaisemaan kantansa julkisesti vapautustuomioistuimien kuulemisissa. Tämän vuoksi myös australialaista asevelvollisuusdebattia voidaan tutkia aseistakieltäytymisen näkökulmasta. Tutkimuksessa on siis keskitytty aseistakieltäytyjiä koskevan keskusteluun ja jätetty laajempi sodanvastaisuuden ja militarismin vastustukseen liittynyt keskustelu vähemmälle huomiolle.

Charles Moskos ja John Chambers ovat yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessaan *“The New Conscientious Objection: From Sacred to Secular Resistance”* tunnistaneeet mallin, jossa ajan mittaan vakaumus on maallistunut. Tämä malli on nähtävissä länsimaissa tapahtuneessa aseistakieltäytymisen sosiaalisessa ja poliittisessä muutoksessa. Ajan myötä aseistakieltäytyjän statuksen määritelmä on siirtynyt perinteisten, mutta marginaalisten kristillisten rauhankirkkojen jäsenyydestä valtavirtakirkkoihin ja lopulta yleisiin moraalisiin ja eettisiin syihin, joita ei ole perusteltu uskonnolla. Yleiskuva on, että uskonnollinen kieltäytyminen vähenee samassa suhteessa kun maallisten kieltäytyjien määrä kasvaa.⁴

Maallistumisen ajatuksen pohjalta voi todeta, että ensimmäinen maailmansota oli aseistakieltäytymisen suhteen murroskautta Britannian imperiumissa. Lainsäädäntö ja monien ihmisten käsitykset pohjautuivat vielä paljolti uskonnolliseen aseistakieltäytymiseen, mutta aseistakieltäytyjät itse edustivat niin uskonnollista kuin maallistu-

---

4 Moskos, C. C. & Chambers, J. W. (1993), 3-20.

nuttakin omaatuntoa sekä kaikkea siltä väliltä. Julkisessa keskustelussa nämä kaksi maailmankuvaa törmäsivät toisiinsa. Pitkän aikavälin narratiivi kuten Moskosin ja Chambersin esittämä omantunnon maallistuminen voi auttaa hahmottamaan aseistakieltäytymiseen liittyneitä ristiriitoja, mutta maallisen ja pyhän tai uskonnon ja politiikan erottaminen toisistaan on vaikeaa. Se oli sitä myös aikalaisille itselleen.

Tutkimus keskittyy ajallisesti vuosiin 1916-1918. Vuonna 1916 asevelvollisuus astui voimaan Britanniassa ja keskeisimmät aseistakieltäytyjiä koskeneet keskustelut käytiin lainsäädäntötyön yhteydessä tammikuussa ja toukokuussa. Australiassa järjestettiin ensimmäinen kansanäänestys asevelvollisuuden käyttöön ottamiseksi lokakuussa samana vuonna. Samalla maassa järjestettiin kutsunnat, koska hallitus ennakoitiin äänestyksen päättyvän asevelvollisuuden kannattajien voittoon. Kutsuntojen myötä myös aseistakieltäytyjät nousivat esiin Australian julkisessa keskustelussa. Kanadassa asevelvollisuudesta väiteltiin kiivaasti kesällä 1917 ja se astui voimaan alkuvuodesta 1918.

1.2 Lähteet ja metodi

Tässä tutkimuksessa on vertailtu aseistakieltäytyjistä käytyä julkista keskustelua Britannian, Australian ja Kanadan parlamenteissa ja lehdistössä. Erojen ja yhtäläisyyksien lisäksi on kiinnitetty huomiota siihen, olivatko nämä keskustelut vuorovaikutuksessa toisiinsa ja miten se tapahtui. Tutkimuksen näkökulma on siis vertaileva, ylijäräinen ja monipaikkainen diskurssianalyysi.

Keskustelun monipaikkaisuus tarkoittaa tässä työssä sitä kuinka poliittinen debatti on vuorovaikutuksessa ulkoparlamentaaristen toimijoiden, kuten lehdistön kanssa. Lehdistöä koskeva tutkimusaineisto on koottu pääasiassa brittiläisten lehtien *The Timesin* ja *Manchester Guardianin* sekä australialaisten lehtien *The Argus* ja *The Age* kirjoituksista. Kanadalaislehdistä on tutkittu vain *Toronto Daily Staria*. Pääsy kanadalaislehtien vanhoihin numeroihin on tutkimuksen teon hetkellä ollut huomattavasti rajoitumpaa kuin Britannian tai Australian sanomalehtiin, minkä vuoksi vain Britanniassa

ja Australiassa käytyä lehtikirjoittelua on voitu lähestyä useamman lehden kautta ja pyrkiä löytämään eroja niissä julkaistujen tekstien välillä. Tutkimustyön lehdistöaineisto keskittyy mielipidekirjoituksiin ja uutisiin, jotka kertovat tuomioistuimien kuulusteltaviksi joutuneista aseistakieltäytyjistä. Tutkimusaineistossa on myös joitakin pääkirjoituksia, mutta valtaosa lehdistössä esiintyneistä aseistakieltäytyjiä koskevista kirjoituksista koski tuomioistuimia.

Tuomioistuimia käsittelevät lehtijutut päästävät usein hakijat ääneen – ainakin näennäisesti. Jutuissa pyritään antamaan mielikuva keskustelun raportoimisesta sellaisenaan, mutta toisaalta tila uutisille on pääosin erittäin lyhyt eikä jokaisen tapauksen kohdalla lainata puhetta suoraan. Yleensä suoria lainauksia on esitetty tuomioistuimille myönteisessä sävyssä ja mielipiteiden vaihto on esitetty varsin suoraviivaisena. On mahdotonta tietää mitä ja kuinka paljon lopulta on sanottu. Suorilla lainauksilla on usein myös aseistakieltäytyjien kohdalla huumoriarvoa ja niistä välittyy kuva hieinan yksioikoisesta, mutta vaarattomasta henkilöstä. Kuva ei välttämättä ole väärä, mutta selvää on, että tuomioistuimissa käyty keskustelu on käynyt läpi ”journalistista toimittamista” ennen päätymistä lehteen. Lähdemateriaalia ei siis kannata lähestyä tarkkana dokumenttina aseistakieltäytyjän mielipiteistä, vaan ennemmin pyrkiä pohtimaan minkälaisia seikkoja lehti päätti nostaa esiin ja minkälainen mielikuva aseistakieltäytyjistä juttujen perusteella syntyy.

Britannian, Kanadan ja Australian parlamentissa käytyä keskustelua on voitu tutkia keskusteluista laadittujen pöytäkirjojen pohjalta. Nämä pöytäkirjat tunnetaan Britanniassa ja monissa kansanyhteisön maassa paremmin nimellä *Hansard*. Nämä parlamentin istuntojen transkriptiot kattavat periaatteessa sanasta sanaan kaikki mitä ala- ja ylähuoneessa on kulloisessakin istunnossa sanottu. Tässä tutkimuksessa todellisuus nähdään sosiaalisesti rakentuneena siinä mielessä, että kieltä voidaan käyttää rakentamaan, ylläpitämään ja haastamaan prosesseja ja rakenteita niiden pelkän kuvailun sijaan. Ihalainen (2017) sanoo harjoittavansa ”pehmeää sosiaalista konstruktivismia”, jolla hän tarkoittaa diskurssin ja kielen analyysiä ilman, että niiden ajatellaan

määrittävän sitä, mitä voidaan ajatella, tehdä tai sanoa.⁵ Tässä työssä lähestymistapa kieleen on hyvin samankaltainen ja politiikka on siten tässä työssä ymmärretty ytimeltään diskursiivisena prosessina, jossa puhujien kielen käyttöön liittyvät valinnat kertovat erilaisista näkemyksistä esimerkiksi asevelvollisuuslaista ja sen poliittisesta kontekstista.⁶

Kieleen ja sen käyttöön suuntautunut tutkimus joutuu aina pohtimaan kielen ja todellisuuden suhdetta. Jako ei kuitenkaan ole dikotominen vaikka historiantutkimuksessa usein on haluttu jakaa historiallinen todellisuus analyyttisiin tasoihin: mikro- ja makrotasoon, diskurssiin ja käytäntöön, rakenteisiin ja toimijoihin, ideoihin ja todellisuuteen ja niin edelleen. Näiden tasojen suhde toisiinsa ei kuitenkaan ole yksinkertaisesti ylhäältä alas tai alhaalta ylös, vaan yhdistelmä erilaisista, tietyssä historiallisessa hetkessä vaikuttavista sosiaalisista vuorovaikutussuhteista. Diskurssianalyysin kontekstissa tällä tarkoitetaan sitä, että kielenkäyttäjät voivat myös muuttaa diskurssia ja siihen kuuluvien käsitteiden merkityksiä sen sijaan, että he olisivat pelkästään ylhäältä annetun puhettavan toimeenpanijoita.⁷

Kyse on siten eräänlaisesta argumentaation historiasta, joka keskittyy käsitteisiin niin kuin erilaiset toimijat ovat niitä argumenteissa käyttäneet. Diskursiivisella prosessilla tarkoitetaan esimerkiksi sitä kuinka parlamentti tarjoaa poliittisen toiminnan vaihtoehtoja puheen, väittelyn ja toimenpiteiden välityksellä. Diskurssianalyysin ei pitäisi kuitenkaan unohtaa ”historiallisia ruumiita” eli itse poliittisia toimijoita, heidän luonteenpiirteitään ja kokemuksiaan. Parlamenttilähteisiin pohjautuva käsitehistoriallinen tutkimus vaatii lisäksi erityistä ”parlamentaarista lukutaitoa”, jossa huomioidaan parlamentaaristen muodollisuuksien ja menettelytapojen vaikutus keskustelun sisältöön ja sen kulkuun. Aiemmat debatit, keskustelussa esiintyvät avainkäsitteet ja diskursiiviset käytännöt ovat siten diskursseihin suuntautuneen historian keskiössä.⁸ Lisäksi on hyvä huomata, että parlamentin menettelytavat itsessään sisältävät retorisia element-

---

5 Ihalainen, P. (2017), 38.

6 Halonen, M., Ihalainen, P. & Saarinen, T. 2015, 34.

7 Halonen, M., Ihalainen, P. & Saarinen, T. 2015, 18.

8 Ihalainen, P., Ilie, C., & Palonen, K. (Eds.). (2016), 13.

tejä: lakiesitysten kolme käsittelykertaa, puoltavien ja vastustavien puheenvuorojen vuorottelu ja epäparlamentaarisen kielenkäytön rangaistavuus⁹, ovat kaikki parlamentin piirteitä, jotka korostavat puheen merkitystä poliittisessa päätöksenteossa.

Poliittisen historian piirissä jotkut ovat myös halunneet erottaa toisistaan parlamentin varsinaiset teot (äänestäminen) ja pelkän puheen (yksittäisten edustajien pitämät puheenvuorot)¹⁰. Tässä tutkimuksessa parlamentissa käyty ”pelkkä puhe” on nähty poliittisen toiminnan keskeisenä elementtinä. Moni diskursseihin katseensa suuntautunut tutkija on saanut suoraan tai välillisesti vaikutteita joko niin kutsutulta Cambridgen koulukunnalta, saksalaisen Reinhart Koselleckin käsitehistoriasta (*Begriffsgeschichte*) tai molemmilta. Epämuodollinen Cambridgen koulukunta muotoutui 60-70-luvulla J. G. A. Pocockin, Quentin Skinnerin ja John Dunnin ympärille. Quentin Skinneriltä on peräisin ilmaus ”seeing things their way”, jolla peräänkuulutetaan käsitteiden kontekstisidonnaisuuden muistamisen tärkeyttä. Ylenpalttinen yleistäminen tekee historiantutkijan olon epämukavaksi, jolloin pyrkimyksenä pitäisi ennemminkin olla menneiden kokemusten lingvististen piireiden tutkimus, niin kuin ne todellisuudessa ilmenevät.¹¹ Tämän tutkimuksen näkökulma pohjautuu uuteen poliittiseen historiaan, jossa analyysi kohdistetaan kommunikaatioon ja toisiinsa linkittyneisiin diskursseihin poliittisten prosessien, instituutioiden, tapahtumien ja toiminnan keskeisinä elementteinä.¹²

Ylirajaisuudella tässä työssä tarkoitetaan käydyin aseistakieltäytyjädebatin kansallisuusrajat ylittävää, vertailevaa analyysiä. Vertailevalla näkökulmalla on pyritty tuomaan esiin tutkimuskohteiden eroja ja samankaltaisuuksia. Ylirajainen lähestymistapa on kuin ”yksi linssi lisää historioitsijan silmälaseihin”.¹³ Useimmiten huomio on ollut nimenomaan kansallisvaltioiden erojen selittämisessä vertailun avulla, mutta tarkoituksena voi hyvin olla tutkimuskohteiden samankaltaisuuksien kartoittaminen eikä vertai-

---

9 Ihalainen, P., Palonen, K. (2009), 7.

10 Ihalainen, P., Palonen, K. (2009), 7.

11 Ihalainen, P., Ilie, C., & Palonen, K. (Eds.). (2016), 21.

12 Ihalainen, P. (2017), 37.

13 Saunier, P. (2013). 135.

lu tarvitse keskittyä valtioihin. Vertailu voi toimia heuristisena työkaluna tutkimusongelmaan tai yksinkertaisesti keinona kyseenalaistaa esimerkiksi kansalliseen historiankirjoitukseen sisältyviä itsestäänselvyyksiä.¹⁴

Vertailevan tutkimusotteen hintana on usein syvyyden uhraaminen laajuuden hyväksi. Tämä ei välttämättä ole ongelma, koska laajempi näkökulmaa voi auttaa erottamaan merkitykselliset asiat turhista detaljeista. Tutkijan ongelmana on joka tapauksessa se, ettei ole helppoa perehtyä kahden maan historiankirjoitukseen ja alkuperäislähteisiin niin syvällisesti kuin kuhunkin maahan keskittyneet specialistit. Vaarana on, että vertailevaa historian tutkimusta tekevä tutkija joutuu turvautumaan maiden ”oikeaoppiseen” historiankirjoitukseen, jolloin vertaileva tutkimus päättyy pönkittämään jo kliseiksi muodostuneita historianäkemyksiä.¹⁵

Yllä esitettyyn kritiikkiin voidaan kuitenkin yrittää vastata valitsemalla tutkimuskohde ja -kysymykset niin, ettei vertaileva tutkimusote tarkoitakaan väistämättä syvällisyyden hylkäämistä.¹⁶ Oleellista on, mitä verrataan ja miksi. Tärkeää on myös, miten verrataan, jotta ei sorruta liian karkeisiin yleistyksiin. Tässä tutkimuskysymykset ovat keskeisellä sijalla. Tutkijan on myös selvitettävä kansalliset kontekstit riittävän syvällisesti, jotta tutkija ymmärtää ilmiön merkityksen kussakin tutkittavassa maassa. Tärkeää on myös muistaa kiinnittää huomiota sekä eroihin että samankaltaisuuksiin.¹⁷

Vertailevan käsitehistoriallisen tutkimuksen metodologinen haaste voi olla yksittäisten tapaustutkimusten (tässä tapauksessa Britannian, Australian ja Kanadan kansallisen keskustelut) yhdistäminen tutkittavaan aiheeseen laajemmin. Omassa työssäni haasteena on kansallisista asevelvollisuuskeskusteluista tehtyjen havaintojen liittäminen laajemman asevelvollisuuskeskustelun taustalla vaikuttaneisiin käsityksiin. Pyrkimyksenäni ratkaista tämä ongelma, olen tutkimuksessa verrannut kansallisille keskusteluille ominaisia piirteitä niihin keskustelun piirteisiin, jotka tuntuivat ylittäneen valtiorajat ja olleen kaikissa maissa ikään kuin keskustelun kyseenalaistamattomia

---

14 Cohen, D. & O'Connor, M. (2004), xi, xvi.

15 Cohen, D. & O'Connor, M. (2004), xvi.

16 Cohen, D. & O'Connor, M. (2004), xvii.

17 Cohen, D. & O'Connor, M. (2004), xix-xx.

taustaoletuksia.

Britannian ja sen imperiumin eri osien historiat ovat kietoutuneet toisiinsa. Ensimmäinen maailmansota edustaa tässä mielessä kulminaatiopistettä kun imperiumin osat valjastettiin sotaponnistuksiin yhteistä vihollista vastaan. Sota on kansainvälinen, mutta myös ylikansallinen tapahtuma, jonka seurauksena rinnakkaiset historiankulut sotkeutuvat väkivaltaisesti toisiinsa. Ensimmäinen maailmansota tiivisti Britannian imperiumin eri osien välisiä riippuvuussuhteita, mutta myös lopulta mursi ne. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Australian ja Kanadan kohtalonyhteys imperiumin emämaahan hiljalleen heikkeni. Tästä syystä ensimmäinen maailmansota tarjoaa vertailevalle tutkimusotteelle erityisen herkullisen historiallisen kontekstin.

Pyrin tässä tutkimuksessa noudattamaan Deborah Cohenin esittämää ohjenuoraa vertailevan historiantutkimuksen tavoitteen asettelusta ja näyttämään vierekkäin kolme rinnakkaista, mutta ainutlaatuista historiaa (vastakohtana liian karkeisiin yleistyksiin nojaaville vertailuille ja niistä johdetuille ”kaiken teorioille”) valottaakseni kansallisten aseistakieltäytymisestä käytyjen keskustelujen ylikansallisia ulottuvuuksia.¹⁸

1.3 Aikaisempi tutkimus

Ensimmäistä maailmansotaa on tutkittu valtavasti. Paljon on tutkittu myös aseistakieltäytymistä sekä laajemmin että ensimmäisen maailmansodan kontekstissa. Ensimmäisen maailmansodan osalta työssä on nojaututtu vahvasti vuonna 2014 julkaistuun kolmiosaiseen teokseen *The Cambridge History of the First World War*, joka tarjoaa sodan historiasta tuoreen synteessin useasta eri näkökulmasta.

Kanadan aseistakieltäytyjiä ensimmäisessä maailmansodassa on tutkinut Amy Shaw, jonka teos *Crisis of conscience: Conscientious Objection in Canada During the First World War* (2009) tarjoaa kattavan yleisesityksen aiheesta. Tutkimuksen näkökulma on pääosin Kanadassa vaikkakin Kanadan tilannetta myös peilataan Britanniaan. Joka tapauksessa ylijäräinen vertaileva analyysi ei ole tutkimuksen ytimessä. Shaw nostaa

---

18 Cohen, D. (2004), 66.

esiin toistuvan ongelman, joka liittyy aseistakieltäytymisen tutkimiseen: virallinen ai-neisto puuttuu monesti osin tai kokonaan. Aseistakieltäytyjiin liittyneet viralliset asia-kirjat on monesti tuhottu joko tahallaan tai sitten niitä ei ole pidetty säilytettävän ar-voisina. Tämä koskee sekä Kandan että Britannian asevelvollisuustuomioistuimien ta-pauspapereita. Tämä on osaltaan ohjannut aseistakieltäytyjiä koskevaa tutkimusta kohti uskonnollisia liikkeitä kuten kveekareita ja mennoniittoja, joiden usein kattavat arkistot ovat tärkeä lisä muuten harvalukaiseen lähdemateriaaliin. Näiden kirkkojen rauhanaate oli myös aikalaisten tiedossa, minkä vuoksi ne ovat mielekäs tutkimuskoh-de.

Australian osalta ensimmäisen maailmansodan aseistakieltäytyjiä on käsitelty Bobbie Oliver kirjassaan *Peacemongers: Conscientious objectors to military service in Australia, 1911-1945* (1997). Lisäksi Joan Beaumontin teos *Broken Nation* (2013) tarjoaa tuoreen ja kattavan yleisesityksen Australiasta ensimmäisessä maailmansodassa.

Britannian ensimmäisen maailmansodan aseistakieltäytyjistä ei ole olemassa tuoretta monografiaa. Aihetta on kuitenkin aikanaan käsitelty kattavasti John Rae, jonka vuoden 1970 teos *Conscience and politics: The British Government and the Conscientious Objector to Military Service, 1916-1919* tarjoaa erinomaisen perusesityksen ai-heesta. Teos käsittelee myös aseistakieltäytyjiin liittyneitä mielikuvia, mutta ne eivät ole tutkimuksen keskeistä antia vaan huomio on aiheen perustutkimuksessa. Aihetta on lisäksi käsitelty paljon ensimmäistä maailmansotaa tai aseistakieltäytymistä ja pasi-fismia laajemmin käsittelevissä teoksissa. Esimerkiksi jo mainitun *The Cambridge History of the First World War* teoksen lisäksi aihetta käsitteleviä teoksia ovat Peter Brockin *Against the draft: Essays on conscientious objection from the Radical Reformation to the Second World War* (2006)¹⁹, Moskos, C. C. & Chambers, J. W. (1993). *The New conscien-tious objection: From sacred to secular resistance*, jossa etenkin Gwyn Harries-Jenkinsin artikkeli "Britain: From Individual Conscience to Social Movement" on aihepiirin kan-nalta mielenkiintoinen.

---

19 Katso myös Brock, P. & Socknat, T. P. (1999). *Challenge to Mars: Essays on pacifism from 1918 to 1945*.

Jossain määrin vallitsevaa kuvaa vastakarvaan on aseistakieltäytyjistä Britanniasa kirjoittanut James McDermott, jonka teos *British military service tribunals, 1916-1918: 'a very much abused body of men'* pyrkii antamaan aseistakieltäytyjiäkin arvioineille asevelvollisuustuomioistuimille kunnianpalautuksen. Aihetta koskevassa historiankirjoituksessa on pitkään elänyt käsitys tuomioistuimista epäreiluina ja epäinhimillisinä armeijalaitoksen käytyreinä, jotka olivat syypäitä aseistakieltäytyjien ikäviin kokemuksiin sodan aikana. Käsitys ei ole syntynyt vasta sodan jälkeen, vaan on nähtävissä lehdistö- ja parlamenttikeskustelussa heti asevelvollisuuden käyttöönotosta lähtien.

Vaikka ensimmäistä maailmansotaa ja sen aseistakieltäytyjiä on tutkittu kohtalaisen paljon, on näkökulma pääsääntöisesti ollut kansallinen. Britannian aseistakieltäytyjät ovat monella tavalla edustaneet koko kokemusta englanninkielisen imperiumin alueella syistä, jotka tämän tutkimuksen lähdeaineiston perusteella voidaan todeta: vain Britanniassa aseistakieltäytymisellä oli poliittista merkitystä ja imperiumin emämaana Britanniassa käyty poliittinen debatti vaikutti keskusteluun myös Australiassa ja Kanadassa. Näin ollen Australian ja Kanadan omat aseistakieltäytyjät jäivät julkisen keskustelun näkökulmasta näkymättömiksi. Jopa siinä määrin, että esimerkiksi moni australialainen rauhanjärjestö syntyi Britannian ensimmäisen maailmansodan aseistakieltäytyjien innoittamana²⁰. Aiemmassa tutkimuksessa on kyllä tehty jonkin verran yksittäistä vertailua imperiumin eri maiden kesken, mutta aidosti ylijarajista näkökulmaa ei aiemmassa tutkimuksessa ole ilmiöön kohdistettu. Tässä tutkimuksessa on analysoitu aseistakieltäytyjistä käytyä julkista keskustelua vertaillen ja ylijarajaisesti. Näin on voitu monipuolistaa näkemystä aseistakieltäytyjiin ensimmäisen maailmansodan aikana liittyneistä mielikuvista.

---

20 Oliver, B. (1997), 146.

2 Aseistakieltäytyminen Britannian, Australian ja Kanadan lainsäädännössä

Koska aseistakieltäytyminen on tässä tutkimuksessa ymmärretty nimenomaan lain asevelvolliselle sallimana statuksena, on lainsäädännöllisen tilanteen vertailu paikallaan. Tässä kappaleessa vertailen aluksi Britannian ja Kanadan asevelvollisuusjärjestelmiä aseistakieltäytymisen näkökulmasta. Kappaleen lopuksi käyn vielä läpi Australian aseistakieltäytyjät ja vertaan tilannetta Britanniaan ja Kanadaan. Syy tähän jakoon on se, että Australiassa asevelvollisuutta ei missään vaiheessa sotaa otettu käyttöön. Näin ollen Australian tilanne poikkesi merkittävästi Britanniasta ja Kanadasta, joiden asevelvollisuusjärjestelmät muistuttivat paljolti toisiaan.

2.1 Britannian ja Kanadan asevelvollisuuslait

Pääsääntöisesti asevelvollinen, joka halusi vapautuksen asevelvollisuudesta, joutui anomaan sitä erityisesti tätä tehtävää varten perustetuilta vapautustuomioistuimilta. Tuomioistuinten koostumuksessa ja järjestelmän rakenteessa oli eroja Britannian, Australian ja Kanadan välillä, mutta peruseriaate oli kuitenkin kaikissa maissa sama. Tuomioistuimen tehtävä oli arvioida anomuksessa esitetyt perusteet suhteessa siihen, mitä lainsäädännössä oli niistä määrätty, ja myöntää asianmukainen vapautus tarvittavassa laajuudessa.

Britanniassa vapautuksia arvioinut tuomioistuinjärjestelmä koostui paikallisista tuomioistuimista, jotka tekivät päätökset pitkälti itsenäisesti. Paikallisten tuomioistuinten päätöksiin tyytymättömät saattoivat valittaa alueen vetoomustuomioistuimeen, jonka päätöksen saattoi vielä haastaa keskusvetoomustuomioistuimessa, jos armeijaneuvosto (Army Council) antoi siihen luvan. Kanadassa järjestelmä oli pitkälti samanlainen, mutta lopullinen sana oli valituksia käsitelleellä ylimmällä tuomarilla (*Central Appeal Judge*), jonka päätökset muodostivat koko järjestelmää ohjanneita ennakkotapauksia.

Kanadassa keskusvetoomustuomari myöhemmin päätti, että mennoniitat, tunke-rit, kristadelfialaiset, seitsemännen päivän adventistit ja kveekarit olivat aitoja pasifistisia lahkoja, mutta esimerkiksi Plymouthin veljet tai helluntailaiset eivät täyttäneet vaatimuksia. Aidoiksi pasifistisiksi lahkoiksi tunnustettuun kirkkoon kuulumisen ei kuitenkaan tarkoittanut automaattista vapautumista, vaan asevelvollisen tuli anoa vapautusta tuomioistuimelta, jossa kirkon jäsenyys ja oma henkilökohtainen sitoutuminen sen oppeihin tuli todistaa.²¹ Britanniassa keskusvetoomustuomioistuin ei tehnyt samanlaista linjanvetoa minkään uskontokunnan suhteen, mutta armeijaneuvosto myönsi täydellisen vapautuksen 1400:lle kristadelfialaiselle.²²

Aseistakieltäytyjien keskeisenä ongelmana oli esittää kieltäytymisensä asevelvollisuuslain asettamassa byrokraattisen lakikielen viitekehyksessä. Koska miehen vakaumuksen määrittäminen ei ollut yhtä yksinkertaista kuin esimerkiksi hänen pituutensa, oli selvää, että tuomioistuinten aseistakieltäytyjiä koskevat päätökset herättivät ristiriitoja. Vakaumuksen arviointi liikkui yksinomaan ideoiden maailmassa, minkä vuoksi julkisuudessa käyty laajempi keskustelu aseistakieltäytymisestä ei voinut olla vaikuttamatta tuomioistuinten päätöksiin.

Britannian asevelvollisuuslaissa oli neljä kohtaa, joiden perusteella asevelvollinen saattoi saada vapautuksen asepalveluksesta: (a) kansallisesti tärkeä työ, (b) erikoisen painavat taloudelliset, liiketoiminnalliset tai kotioloihin liittyvät syyt, (c) heikko terveydentila ja (d) vakaumus. Aseistakieltäytymisestä säätänyt kohta puhui vain aseellisesta palveluksesta kieltäytymisestä, mutta toisaalta vaihtoehtoista palvelusta ei ollut määriteltä. Laissa ei pyritty myöskään rajaamaan aseistakieltäytymistä erityisesti uskonnolliseen vakaumukseen. Etenkin aseistakieltäytymisen perusteella myönnettävän vapautuksen laajuudesta säättävän pykälän tulkinta aiheutti tuomioistuimille hankaluuksia:

"Any certificate of exemption may be absolute, conditional, or temporary

---

21 Shaw, A. (2009), 31.

22 Rae, J. (1970), 71.

[...] and also in the case of an application on conscientious grounds, may take the form of an exemption from combatant service only, or may be conditional on the applicant being engaged in some work which in the opinion of the tribunal dealing with the case is of national importance".²³

Ongelmia aiheutti varsinkin sana "may", joka oli korvannut laissa ensin olleen muotoilun "shall". Osa tuomioistuimista tulkitsi lakia niin, että heillä oli oikeus myöntää aseistakieltäytyjille ehdoton vapautus kun taas osa tuomioistuimista myönsi vapautuksen vain aseellisesta palveluksesta. Tuomioistuimien käytäntöjen hajanaisuus aiheutti isoja ristiriitoja ja syytöksiä tuomioistuimien mielivallasta. Lainkohdan selventämiseksi esitettiin useita muutoksia kun lakia muutettiin toukokuussa 1916 niin, että asevelvollisuus tuli koskemaan myös naimisissa olevia miehiä.

Kanadan asevelvollisuuslain myöntämät vapautukset olivat käytännössä identtisiä Britannian kanssa. Aseistakieltäytyminen oli kuitenkin rajattu yksinomaan uskonnollisille aseistakieltäytyjille:

"That he conscientiously objects to the undertaking of combatant service and is prohibited from so doing by the tenets and articles of faith, in effect on the sixth day of July, 1917, of any organized religious denomination existing and well recognized in Canada at such date, and to which he in good faith belongs".²⁴

Kanadan asevelvollisuus laki oli suorapuheisempi sen suhteen, mikä lainsäätäjän näkökulmasta täytti aseistakieltäytymisen määritelmän. Kanadan lainsäädäntö oli myös hyvin selkeä siinä, että aseistakieltäytyminen mahdollisti vapautumisen vain aseettomasta palveluksesta. Näin kaksi merkittävää ristiriitojen aihetta oli suljettu pois jo lain muotoilulla.

Sen lisäksi, että asevelvollisuuslait sallivat asevelvollisen anoa vapautusta, tietyt

---

²³ Military Service (No. 2) Act, 1916, 2 (3). Quoted in Rae 1970, p.48.

²⁴ The Military Service Act 1917, 11.

ihmisryhmät oli vapautettu asevelvollisuudesta automaattisesti. Yksi tällainen ryhmä, joka jäi Britanniassa asevelvollisuuden ulkopuolelle, oli kaikki papit, jotka olivat joko saaneet pappisvihkimyksensä tai toimivat vakinaisina pappeina. Kirkkokuntia ei ollut erikseen määritelty ja tarkoitus oli selvästi jättää myös vapaiden kirkkojen papit asevelvollisuuden ulkopuolelle. Myös Kanadan asevelvollisuuslaki jätti pappiskunnan asevelvollisuuden ulkopuolelle, mutta tietyin ehdoin. Ensinnäkin laki sisälsi kirjauksen, jonka perusteella vuosina 1873 ja 1898 asevelvollisuudesta vapautuksen saaneet maahan tulleet dohoborit ja mennoniitat olivat vapautettuja myös vuoden 1917 asevelvollisuuslain perusteella. Nämä uskonnolliset ryhmät olivat alun perin saapuneet Kanadaan, koska heille oli luvattu vapautus asepalveluksesta²⁵ eikä Kanadan parlamentilla ollut kiinnostusta tai tarvetta lähteä muuttamaan näiden marginaalisten ja eristäytyneiden ryhmien asemaa suhteessa asepalvelukseen. Papistosta yleensä säädettiin seuraavaa:

“Clergy, including members of any recognized order of an exclusively religious character, and ministers of all religious denominations existing in Canada at the date of the passing of this Act.”²⁶

On hyvin mahdollista, että moni niistä, jotka olisivat anoneet vapautusta asepalveluksesta, kuvittelivat olevansa lähtökohtaisesti vapautettuja lain piiristä. Tämän sekaannuksen vuoksi osasta Kanadan potentiaalisista aseistakieltäytyjistä tuli itse asiassa karkureita. Aseistakieltäytyjien todellisesta määrästä on Kanadassa vaikea saada varmuutta, sillä edellisen lisäksi säilynyt aineisto kattaa vain ne henkilöt, jotka anoivat vapautusta, mutta joiden anomus hylättiin.

Tammikuussa 1919, E. L. Newcombe Kanadan korkeimman oikeuden varatuomari totesi, että vankilatuomiota kärsivien aseistakieltäytyjien kokonaismäärä oli 163 ja 36 odotti sota-oikeuden päätöstä. Lehdistömateriaalin ja tuomioistuimien papereiden perusteella Amy Shaw on kyennyt yksilöimään 240 kanadalaista aseistakieltäytyjää.

---

25 Shaw 2009, 31.

26 The Military Service Act 1917, 11.

Luku ei sisällä niitä Kanadan asevelvollisuuslain tarkoittamia aitoja aseistakieltäytyjiä, jotka kuuluivat yleensä johonkin historialliseen rauhankirkkoon. Vuoden 1911 väestönlaskennan perustella on voitu todeta, että Kanadassa oli 4027 kveekaria, 44611 mennoniittaa ja 8014 veljestä (*brethren*). Verrattuna ranskankanadalaisiin ja maanviljelijöihin, oli aseistakieltäytyjien potentiaali asevelvollisuuden vastustajina varsin pieni.²⁷

On kuitenkin mielenkiintoista, että valtaosa kanadalaisista asevelvollisista anoi vapautusta, mutta ei luonnollisestikaan vakaumuksen perustella. Vuoden 1917 loppuun mennessä 404 395 miestä oli ilmoittautunut palvelukseen. Heistä 380 510 oli anonut vapautusta aselepoon mennessä ja 86 000 oli saanut sen. Vapautusten suuren määrän vuoksi Kanadan pääministeri Robert Borden joutui perumaan kaikki vapautukset huhtikuussa 1918, minkä seurauksena kaikki 20-23-vuotiaat miehet katsottiin astuneeksi palvelukseen. Toimenpide ei herättänyt suuria vastalauseita pasifistien joukossa, mutta maanviljelijät olivat raivoissaan. Perinteiset rauhankirkot kuitenkin kärsivät tilanteesta, sillä moni oli anonut vapautusta asepalveluksesta kansallisesti tärkeän työn vuoksi, mikä heidän tapauksessaan oli tarkoittanut maanviljelystä. Luultavasti moni potentiaalisesti uskonnollinen aseistakieltäytyjä oli turvautunut tähän vaihtoehtoon, koska vakaumusta helpommin vapautuksen sai työn perusteella.²⁸

Työperäiset vapautukset olivat asevelvollisuusjärjestelmän ydinaluetta, koska niiden avulla pyrittiin säätelemään sotatalouden ja armeijan miehistöresursseja. Usealla miehellä katsottiin siis olevan tärkeämpääkin tekemistä kuin ryhtyä sotilaaksi. Näin olleen asevelvollisuuden todellinen vaikutus Britanniassa ei ollut miesten saaminen armeijaan vaan heidän pitämisenä pois sieltä. Kun Kanadan parlamentti käsitteli asevelvollisuuslain vapautuspykälää, keskittyi väittely maanviljelijöitä koskeviin vapautuksiin.²⁹ Vapaaehtoisjärjestelmän ollessa toiminnassa, Britannian hallitus ei voinut estää hiilikaivostyöläisiä tai ammustehtaiden työntekijöitä värväytymästä. Sen sijaan, että Britannian asevelvollisuus olisi raahannut 650 000 "velttoilijaa" asevoimiin, se synnytti

---

27 Shaw 2009, 150.

28 Shaw (2009), 41-43.

29 Shaw, A. (2009), 28.

748 587 uutta vapautusanomusta (joista valtaosa hyväksyttiin) niiden 1,5 miljoonan miehen lisäksi, jotka ammusministeriö oli jo merkinnyt varattuihin ammatteihin kuuluviksi (*starred occupation*).³⁰

Kaikista perustelluin asevelvollisuutta puolustanut argumentti oli maiden parliamenteissakin se, että asevelvollisuus olisi antanut valtiolle vallan kartoittaa ja luokitella saatavilla olevan miesvoiman ja päättää miten kukin olisi oman osuutensa sotaponnistuksista hoitanut. Yhtä laaja-alainen miesvoiman hallinta oli vapaaehtoisjärjestelmässä mahdotonta. Moni parlamentin jäsen Britanniassa, Australiassa ja Kanadassa oli tuskallisen tietoinen siitä, että vapaaehtoisjärjestelmän vallitessa, ei koko talouden mobilisointi sodankäyntiä varten ollut riittävässä määrin mahdollista. Ensimmäisessä maailmansodassa Britannia teki virheen kun se pyrki kokoamaan massa-armeijan ilman kunnollista valmistautumista. Sotatalouden työvoimavaatimusten sijasta miesvoiman kokonaissuunnittelua ohjasi armeijan miesvahvuudelle asettamat tavoitteet. Periaate oli päinvastainen toisessa maailmansodassa ja tämän on tutkimuksessa todettu suoraan vaikuttaneen Britannian miestappioiden suuruuteen.³¹ Arthur Henderson, joka oli tullut Britannian työväenpuolueen johtoon Ramsay MacDonaldin erottua vastalauseena Britannian sotaan liittymiselle 1914, tiivistä asevelvollisuuden merkityksen: "This bill is not only a measure for getting the soldiers, but it is a measure for distributing our manhood between the Army and industry on a reasonable and scientific plan".³²

Vastaavasti Britanniassa on laskettu olleen noin 16500 aseistakieltäytyjää, mikä vastaa noin 0,33% kaikista vapaaehtoisesti ja asevelvollisuuden myötä Britannian armeijaan liittyneistä miehistä.³³ Aseistakieltäytyjien pieneen määrään nähden he saivat hyvin paljon huomioita Britannian julkisessa keskustelussa.

---

30 Taylor (1992), 55.

31 Winter, J. M. (1987), ??.

32 HC 4.5.1916 vol. 82 c142.

33 Rae, J. (1970), 71.

2.2 Australian puolustuslaki

Vuonna 1901, koko Australian mantereen kattava yhteinen puolustus oli yksi keskeisistä argumenteista, joilla Australian liittovaltion muodostamista perusteltiin. Pakollista asevelvollisuutta puolsi, ennemmin kuin halu tehdä hulttioista herrasmiehiä, pelko siitä, miten Japani ja muut Aasian maat reagoisivat Australian harjoittamaan *White Australia* -politiikkaan.³⁴ Vuonna 1911 Australiasta tuli ensimmäinen englannin kielinen maa, jossa otettiin käyttöön pakollinen asepalvelus rauhanaikana. Fisherin hallituksesta tuli samalla ensimmäinen työväenhallitus, joka näin teki.³⁵

Australiassa ei ensimmäisen maailmansodan aikana turvauduttu asevelvollisuuteen, vaan miehet värvättiin vapaaehtoisjärjestelmän puitteissa. Vuoden 1903 puolustuslaki oli kuitenkin antanut valtiolle vallan määrätä kaikki Australiassa asuvat 18-60-vuotiaat miehet palvelemaan miliisissä sodan aikana. Lisäksi lain nojalla oli perustettu vapaaehtoinen miliisi rauhanaikaa varten. Vuonna 1909 lakia muutettiin niin, että rauhanaikana pakollinen asepalvelus tuli koskemaan kaikkia 14-26-vuotiaita poikia ja miehiä. Pojat ja miehet jaettiin kolmeen ryhmään: *junior cadets* (12-14-vuotiaat), *senior cadets* (14-18-vuotiaat) ja *citizen forces* (18-26-vuotiaat). Harjoitusten määrä vaihteli näiden ikäryhmien kesken. *Citizen forces* harjoitteli eniten: 16 kuuden tunnin harjoituspäivää vuodessa.³⁶

Vuoden 1909 puolustuslaki vapautti sodanajan palveluksesta vain uskonnolliset aseistakieltäytyjät.³⁷ Australian rauhankirkkoja hiersi kuitenkin poikien ja nuorten miesten rauhanajan sotilasharjoittelu, josta ei ollut mahdollista vapautua vakaumuksen perusteella. Ennen ensimmäistä maailmansotaa Australian "boy conscription" herättikin vastustusta etupäässä kveekareissa ja muutamassa vastaperustetussa rauhanyhdistyksessä. Pääsiäisenä 1912 joukko kveekareita perusti pakkoa vastustavan yh-

---

34 "The White Australia Policy" oli ilmaus, jolla kuvattiin valtaosan australialaisista omaamia mielipiteitä muiden kuin valkoisten eurooppalaisten maahanmuuttoon. Lainsäädännössä siihen kuului ryhmä lakeja, joiden kautta rasistista politiikka saatettiin käytäntöön.

35 Ward, R. (1978), 84.

36 Defence Act 1909, 7.

37 Defence Act 1909, 61.

distyksen nimeltään *Australian Freedom League*. Yhdistys onnistui saamaan vaikutusvaltaa koko maassa ja kaikissa yhteiskuntaryhmissä. Järjestäytyntä vastarintaa tarjosivat myös sellaiset hyvin keskiluokkaiset järjestöt kuin *Women's Christian Temperance Union* ja *Young Women's Christian Association*. Pakollisia sotaharjoituksia vastustettiin etenkin Etelä-Australiassa, joka oli vahvasti vapaakirkollisten herätysliikkeiden ja raittiusliikkeen keskus. Etenkin *wowserit* eli kaikkeen mielestään moraalisesti rappiolliseen, kuten alkoholiin ja uhkapeleihin, nuivasti suhtautuvat pitivät myös asepalvelusta nuoria poikia turmelevana toimintana.³⁸

Kveekarit vastustivat poikiensa sotilasharjoittelua, koska uskoivat sodankäynnin olevan Jeesuksen oppien vastaista eikä siten mahdollista kristityille. Myös kveekarit pitivät asepalvelusta nuorille pojille moraalisesti vahingollisena ja kritisoivat julkisuudessa esiintyneitä käsityksiä, joiden mukaan vierailta valloilla oli vihamielisiä suunnitelmia Australian varalle. Kveekareiden mielestä uskollisuus henkilökohtaista vakaumusta kohtaan oli ensisijainen maan lakeihin nähden. Kveekareiden huoli ei rajoittunut heidän omiin poikiinsa vaan järjestön tavoitteena oli koko australialaisen yhteiskunnan parantaminen. Tuohon aikaan kveekarit muodostivat vain noin 0,015 prosenttia maan väestöstä, mutta kun maan hallitus ei myöntynyt kveekareiden vaatimukseen luopua pakkopykälästä, alkoivat kveekarit järjestää avoimia tilaisuuksia, joiden innoittamana syntyi lopulta *Australian Freedom League* ajamaan pakollisesta asevelvollisuudesta luopumista. Järjestö levisi nopeasti ja sodan syttyessä 1914 järjestöllä oli 55 000 jäsentä ja yhdistys jokaisessa osavaltiossa Länsi-Australiaa lukuun ottamatta. Asevelvollisuuden vastustajien eräs argumentti oli se, että Australian asevelvollisuusjärjestelmän taustapiruna toimi *British National Service League* ja että Australian puolustusvoimien tarkoitus oli imperiumin puolustamisen sijaan Lontoon militaristien ja talouspiirien etujen turvaaminen.³⁹

Siitä huolimatta, että *Australian Freedom League* vastusti järkähtämättä maassa

---

38 Ward 1978, 87.

39 Oliver, B. (1997), 19.

toimivaa asevelvollisuusjärjestelmää, ei se kuitenkaan vastustanut Australian liittymistä sotaan 1914. Useat järjestön alueelliset haarat ilmoittivat keskeyttävänsä toimintansa toistaiseksi. Liike saavutti kuitenkin osavoiton kun hallitus päätti sodan sytyttyä vapauttaa kaikki palveluksesta kieltäytyneet ja vankilaan tuomitut pojat ja olla nostamatta uusia syytteitä. Vaikka *Australian Freedom League* sodan alettua vaipuikin horrokseen, heräsi se jälleen vuosien 1916 ja 1917 kansanäänestyksiin, jolloin yhdistys oli merkittävä asevelvollisuuden vastustaja.⁴⁰

Ei ole mahdollista tietää kuinka moni asevelvollinen poika kieltäytyi osallistumasta sotilasharjoituksiin oman tai vanhempiensa vakaumuksen perusteella. Ero vuosittain palvelusvelvollisiksi kirjattujen ja palvelukseen osallistuneiden välillä kertoo kuitenkin jotain järjestelmän suosiosta. Esimerkiksi vuonna 1913 221000 poikaa oli rekisteröity palvelusvelvolliseksi, mutta heistä vain 131000 astui palvelukseen.⁴¹

Lisäksi voidaan todeta, että vuodesta 1911 vuoteen 1914 27 749 australialaista joutui syytteeseen puolustuslain nojalla. Rangaistukset olivat etupäässä sakkoja, mutta 5732 henkilöä tuomittiin vankeusrangaistukseen. Alun perin vanhemmat olivat lain mukaan vastuussa lastensa rekisteröimisestä palvelukseen. Rangaistuksena oli usein koviakin sakkotuomioita (jopa 100£) ja syytetyin kieltäytyessä maksamasta, seurauksena oli usein vankilatuomio. Palvelusvelvollisille pojille tilanne oli kuitenkin vaikeampi, joita odotti usein vankeusrangaistus hätäisesti kyhättyissä eristysseleissä. Tuomarit saivat nopeasti mainetta ankarista ja puolueellisista tuomioistaan. Oikeudenkäynnit olivat usein näennäisiä ja kulultaan nöyryyttäviä syytetyiksi joutuneille pojille. Syytteet saatettiin lukea isolle joukolle poikia yhdellä kertaa erittelemättä sen tarkemmin, mihin yksittäisen henkilön syytteet perustuivat. Syytetyt eivät näin voineet useinkaan esittää perusteluita miksi ei ollut osallistunut sotilasharjoituksiin ja silloin kun sai, ei niillä ollut merkitystä. Kiireisimmät tuomioistuimet saattoivat hoitaa yli kaksikymmentä tapausta tunnissa. Etenkin nuorten poikien eristysseleissä kärsityt tuomiot hermos-

---

40 Oliver, B. (1997), 21.

41 Oliver, B. (1997), 23.

tuttivat järjestelmän vastustajia, mutta yrityksistä huolimatta rangaistusmuotoa ei saatu kiellettyä.⁴²

Poikien asevelvollisuuden synnyttämien ristiriitojen perusteella on myöhemmässä tutkimuksessa todettu, että järjestelmästä olisi todennäköisesti luovuttu, ellei sota olisi syttynyt vuonna 1914.⁴³ Pakolliseen sotilasharjoitteluun liittyvä vastustus ei kuitenkaan synnyttänyt merkittävää aseistakieltäytymiseen liittyvää keskustelua Australian liittovaltion parlamentissa ennen sotaa tai sen aikana.

Vaikka molemmat asevelvollisuudesta järjestetyt kansanäänestykset päättyivät vastustajien voittoon, ehdittiin Australiassakin järjestää kutsunnat ja sitä kautta pakottaa osa australialaisista anomaan vapautusta vakaumuksensa vuoksi. Australian hallituksella oli valta määrätä kansalaiset asepalvelukseen maan puolustamiseksi ja siihen myös Australian pääministeri William ”Billy” Hughes turvautui syyskuussa 1916. Vanhouteena asevelvollisuuden kannattajana Hughes oli varma, että kansanäänestyksen tulos olisi asevelvollisuuden kannalla. Niinpä hän halusi, että miehet olisivat jo harjoittelemassa kun äänestyksen tulos lokakuussa varmistuisi.⁴⁴

Kutsuntojen myötä aseistakieltäytyjät, muiden vapautusta kaipaavien mukana, joutuivat esittämään asiansa vapautustuomioistuimien edessä. Tuomioistuimien yleisölle avoimet kuulemiset synnyttivät suurta kiinnostusta ja australialaislehdistö seurasi niitä tarkkaan. Valtaosa miehistä anoi vapautusta kansallisesti tärkeän työn (etupäässä maanviljelyksen) tai niin kutsutun viidenkymmenen prosentin säännön perusteella. Australian hallituksen periaatteena oli, että perheen pojista vain puolet otettiin armeijaan. Aseistakieltäytyjistä voidaan todeta esimerkkinä koillisen Viktorian vapautustuomioistuin, jonka käsittelemistä tapauksista kaksikymmentä oli aseistakieltäytyjiä. Nämä miehet olivat etupäässä huvittava sivujuonne muiden tapausten joukossa.⁴⁵

Bart Ziino on tutkinut Australiassa vuonna 1916 hallituksen toteuttamaa *Call to*

---

42 Oliver, B. (1997), 26-7.

43 Ward, R. (1978), 87.

44 McQuilton, J. (2000), 237.

45 McQuilton, J. (2000), 246.

Arms -vetoomusta. Vetoamus lähetettiin kaikille Australian sotilasikäisille miehille ja siinä tiedusteltiin näiden miesten halukkuutta värväytyä asevoimiin vapaaehtoisesti. Vetoamus muistutti Britanniassa vuonna 1915 toteutettua *Derby* -järjestelmää, jonka puitteissa palvelusikäisten miesten tuli ilmaista halukkuutensa astua palvelukseen. Australian hallituksen toteuttamassa vetoomuksessa oli se erityisen kiinnostava piirre, että palvelushaluttomia miehiä pyydettiin perustelemaan syyt kieltäytymiselleen mahdollisimman tarkkaan. Valtaosa vetoomukseen vastanneista miehistä kieltäytyi astumasta palvelukseen vapaaehtoisesti. Aseistakieltäytyjät muodostivat noin 3% vastauksista ja heidän perustelunsa pohjautuivat esimerkiksi näkemykseen, että elämä on pyhä, muta myös selkeästi poliittisemmin suuntautuneisiin näkemyksiin siitä, että kyse oli kaupallisesta sodasta.

Britannian, Kanadan ja Australian aseistakieltäytyjät voidaan jakaa karkeasti kahteen, lainsäädännön heille muodostamaan ryhmään. Ensimmäinen ja kaikkein kiistanalaisin ryhmä oli totaalikieltäytyjät, jotka kieltäytyivät tukemasta sotaponnisteluja edes epäsuorasti esimerkiksi vapauttamalla miehiä rintamalle suorittamalla siviilipalveluksen. Nämä miehet eivät täyttäneet lainsäädännön ideaalia aseettomasta sotilaasta. Lisäksi totaalikieltäytyjät ilmaisivat selkeästi vastustavansa asevelvollisuusjärjestelmää itsessään. Tämä ryhmä oli näkyvä vain Britanniassa, jossa esimerkiksi aseistakieltäytyjien tueksi perustettu järjestö *No-Conscription Fellowship* kannusti jäseniään kieltäytymään myös kaikesta asepalvelukselle vaihtoehtoisesta palveluksesta tavoitteenaan kumota koko asevelvollisuuslaki. Britanniassa aseistakieltäytyminen henkilöityikin vahvasti totaalikieltäytyjiin ja siten poliittiseen radikalismiin.

Toisaalta totaalikieltäytyjiin kuuluivat myös ne aseistakieltäytyjät, jotka laki myös vapautti kaikesta palveluksesta. Tämä aseistakieltäytyjien ryhmä ei tietenkään samalla tavalla herättänyt ristiriitoja, koska saatuaan täydellisen vapautuksen, ei mies enää ollut missään tekemisissä asevelvollisuusjärjestelmän kanssa. Julkisessa keskustelussa ei myöskään esiintynyt kovin usein voimakkaita periaatteellisia ristiriitoja sen suhteen, että tietyt uskonnolliset ryhmät vapautettiin kaikesta palveluksesta.

Toinen ryhmä aseistakieltäytyjistä muodostui jonkin asepalvelukselle vaihtoehtoisen palveluksen valinneista miehistä. Käytännössä tämä tarkoitti Britanniassa aseetonta palvelusta armeijan *Non-Combatant Corpsissa* tai työpalvelusta siviilihallinnon alaisena. Siviilipalveluksen valinneet vastustivat etupäässä armeijan alaisuudessa palvelemista ja halusivat suorittaa työpalveluksen, joka ei liittynyt suoraan sotaponnistusten edesauttamiseen. Näin ollen esimerkiksi työ ammustehtaissa ei ollut mahdollista. Vaihtoehtoisen palveluksen valinneeseen ryhmään voidaan laskea myös ne aseistakieltäytyjät, jotka olivat Britanniassa ennen asevelvollisuuden voimaantumista vapaaehtoisesti liittyneet johonkin armeijan aseettomaan haaraan kuten *Royal Army Medical Corpsihin* tai kveekareiden muodostamaan ambulanssiyksikköön. Nämä aseistakieltäytyjät toimivat Britanniassa esimerkkinä kunnioitettavasta vakaumuksesta.

Britannian aseistakieltäytyjät olivat tutkittujen maiden monipuolisin ryhmä. Britanniassa järjestelmä myös joutui mukautumaan aseistakieltäytyjiin enemmän kuin Australiassa tai Kanadassa. Britanniassa aseistakieltäytyjillä oli myös poliittista merkitystä ja siten myös käyty julkinen keskustelu oli vivahteikasta ja mielikuvat aseistakieltäytyjistä monipuolisia. Näitä mielikuvia on käsitelty tarkemmin seuraavassa Britanniaa käsittelevässä kappaleessa.

3 Totaalikieltäytyjät politisoivat aseistakieltäytymisen Britanniassa

Britannian liittyminen sotaan ei ollut aluksi kovinkaan varmaa. Vielä 31. heinäkuuta 1914 maan julkinen mielipide, hallitus ja parlamentti oli jakautunut osallistumisen ja puolueettomuuden välillä. Vasta Belgian puolueettomuuden rikkominen ratkaisi Britannian liittymisen sotaan.⁴⁶

Britannialle tärkein syy liittyä sotaan ei varmastikaan ollut Belgian koskemattomuuden takaaminen vaan ennemminkin tarve estää kauhukuva, jossa Euroopan manteretta ja etenkin sen kanaalinvastaisia satamia hallitsi Saksa.⁴⁷ Belgia tarjosi Britannian sotaan liittymiselle kuitenkin moraalisen oikeutuksen, mikä tynnytti niin liberaalien (rauhaa, reformia ja puolustusmenojen supistamista ajaneen puolueen) kuin valtaosan sosialisteistakin omantunnon, ja teki sodan vastustamisen siten vaikeaksi.⁴⁸

Britannian pääministeri H. H. Asquith esitteli ensimmäisen asevelvollisuuslain (*Military Service Bill no. 2*) Britannian alahuoneelle 5. tammikuuta 1916, kun sota oli käyty jo puolitoista vuotta. Laki eteni ripeässä tahdissa läpi ala- ja ylähuoneen ja sai kuninkaallisen hyväksynnän vain kolme viikkoa myöhemmin 27. tammikuuta. Uuden asevelvollisuuslain mukaisesti vapaaehtoisjärjestelmä lakkasi 2. maaliskuuta 1916 ja kaikki naimattomat 18-47-vuotiaat miehet määrättiin astumaan asepalvelukseen.

15. elokuuta 1915 Britanniassa toteutettiin väestönlaskenta (*National Registration Act*), joka paljasti, että hieman yli viisi miljoona armeijaiäikäistä miestä ei ollut vielä astunut palvelukseen. Näistä hieman yli kaksi miljoona oli naimattomia miehiä ja heistä vain 690 000 oli kansallisesti tärkeässä työssä kuten ammustehtaissa, kaivoksissa tai työskenteli rautateillä. Lokakuussa kun Loosin taisteluissa kärsityt tappiot olivat selvillä, hallituksen sotaministeri Herbert Kitchener arvioi ettei uusien vapaaehtoisten määrä riittänyt edes silloisten joukkojen miesvahvuuden ylläpitämiseen. Vapaaehtoisjär-

---

46 Winter, J. (2014) [1], 58.

47 Winter, J. (2014) [1], 57.

48 Winter 2014 [2], 580.

jestelmän pelastamista yritettiin vielä viimeisen kerran kun lordi Derby nimitettiin johtamaan värväystä lokakuussa 1915. Derbyn tehtävänä oli johtaa järjestelmää, jossa kaikkia 18-41-vuotiaita miehiä pyydettiin ilmaisemaan halukkuutensa astua pyydetäessä palvelukseen. Palvelukseen valmiit miehet järjestettiin luokkiin, joiden perusteella naimattomat 19-vuotiaat miehet kutsuttaisiin ensin ja vanhimmat naimisissa olevat miehet viimeiseksi. Merkityissä työpaikoissa työskentelevät olivat vapautettuja. *Derby* -järjestelmän lukujen tarkempi analysointi joulukuussa 1915 paljasti, että miltei puolet saatavilla olevista naimattomista miehistä, mukaan lukien 650 000 miestä, jotka eivät olleet varatuissa ammateissa, ei ollut rekisteröitynyt.⁴⁹

Derby -järjestelmä oli Britannian pääministerin, Herbert Henry Asquithin⁵⁰ reaktio unionistien⁵¹ ja Lloyd Georgen johtamaan kampanjaan asevelvollisuuden käyttöönoton puolesta. Liberaaleille painotettiin, että tällä vältettäisiin pakollinen asevelvollisuus ja unionisteille *Derby* -järjestelmä myytiin yleisen asevelvollisuuden alkusoihtona. Työväenpuolue tuki voimakkaasti järjestelmää, jonka he uskoivat pelastavan vapaaehtoisarmeijan. Pitkälti työväen tuen ansiosta, kaksi ja puoli miljoonaa miestä ilmaisi valmiutensa asepalvelukseen. Heistä kuitenkin vain 250,000 oli kiinnostunut astumaan palvelukseen saman tien ja useampi miljoona miestä ei ollut ilmaissut halukkuuttaan ensinkään ryhmäpaineesta huolimatta⁵². Vaikka työväenluokka pääosin vastusti pakollista asepalvelusta, pitivät jotkut sitä myös mahdollisuutena tarjota pakollinen koulutus ja muita etuja massoille⁵³.

Derby -järjestelmän myyntipuheessaan Asquith lupasi, ettei yhtäkään naimisissa olevaa miestä kutsuttaisi palvelukseen ennen kuin kaikki naimattomat miehet olisivat menneet. Selittämättä jäi, koskiko tämä vain vapaaehtoisiksi ilmoittautuneita vai kaikkia miehiä eikä julkinen mielipide voinut sallia naimattomien miesten jäävän kotiin

---

49 Chandler, D. G., & Beckett, I. F. W. (2003), 252.

50 Herbert Henry Asquith oli liberaalipoliitikko ja pääministeri vuosina 1908-1916.

51 Unionistit halusivat säilyttää Pohjois-Irlannin osana yhdistynyttä kuningaskuntaa.

52 Flynn, G. Q. (2001), 32.

53 Flynn, G. Q. (2001), 13-14.

kun perheelliset lähtevät sotaan.⁵⁴ Pääministerin henkilökohtainen lupaus Britannian perheellisille miehille muodostui kestoaiheeksi kun asevelvollisuuslaista väiteltiin parlamentissa tammikuussa 1916. Asquith joutui pettämään lupauksensa perheellisille miehille jo toukokuussa 1916 kun asevelvollisuus laajennettiin koskemaan kaikkia miehiä. Asevelvollisuuden rajauksia muutettiin sodan aikana vielä pariin otteeseen. Helmikuussa 1918 18-23-vuotiailta miehiltä evättiin työperäiset vapautukset ja saman vuoden huhtikuussa asevelvollisten yläikäraja nousi 51-vuoteen.⁵⁵ Laki ulotti asevelvollisuuden koskemaan muodollisesti myös Irlantia aiheuttaen Irlannissa suurta vastustusta. Lakia ei kuitenkaan pantu koskaan käytäntöön.

Etukäteen suurimpana uhkana pakollisen asevelvollisuuden käyttöönotolle nähtiin työväenliike, jonka reaktiota lakiluonnokseen seurattiin tiiviisti. Labour puolueella ei kuitenkaan vielä vuonna 1916 ollut merkittävää edustusta parlamentissa. Parlamentin 670 jäsenestä 42 edusti työväenliikettä. Lain parlamentaarisen vastustuksen kannalta keskeistä oli miten Irlannin kansanpuolueen jäsenet äänestäisivät, mutta kuten lain nopea läpimeno kertoo, ei laki kohdannut varteenotettavaa vastustusta parlamentin kummassakaan kamarissa. Lain ensimmäisestä vaiheesta äänestettäessä, 403 edustajaa kannatti lakia kun 105 vastusti sitä. Lain vastustajista kuitenkin 60 oli irlantilaisia nationalisteja, jotka pidättäytyivät äänestämästä, koska laki koski vain Britanniaa. Joidenkin pettymykseksi Asquith ei nimittäin ollut uskaltanut esittämään asevelvollisuuden ulottamista Irlantiin. Näin ollen lain todellinen vastustus parlamentissa koostui 34 liberaalista ja 11 labourin edustajasta. Lain vastustajista 35 piti kiinni kannastaan lainkäsitteilyn loppuun saakka.⁵⁶

Lain todellinen vastustus paljastui lopulta siis vähäiseksi, mutta Asquith itse oli vakuuttunut, että asevelvollisuuden vastustus oli voimakasta, minkä vuoksi hänelle oli tärkeää kyetä osoittamaan, että vapaaehtoisen asepalveluksen tie oli kuljettu loppuun ennen muihin vaihtoehtoihin turvautumista. Tämä johti monella tapaa varsin passiivi-

---

54 Taylor. A.J.P. (1965), 53

55 HC 9.4.1918 vol. 104 c1337.

56 Rae, J. (1970), 37.

seen politiikkaan, mistä kieli muun muassa se, että lukuun ottamatta elokuussa 1915 toteutettua miesvoiman rekisteröintiä, ei pakolliseen asevelvollisuuteen siirtymistä oltu käytännössä valmisteltu mitenkään. *Derby* -järjestelmänkin näkökulma oli ollut selvästi miesten kannustaminen värväytymään vapaaehtoisesti. Turvautuminen *Derby* -järjestelmän kaltaiseen asevelvollisuuteen ilman velvollisuutta oli osa Asquithin ylivoivaista poliittista taktiikkaa, jonka voi myös nähdä osaltaan varmistaneen asevelvollisuuslain helpon läpimenon parlamentissa. Toisaalta Asquithin ylivoivainen lainmuotoilu vaikeutti asevelvollisuuden varsinaista toimeenpanoa, jolloin etenkin aseistakieltäytyjien aiheuttamat ristiriidat olivat suurilta osin seurausta epäselvästi muotoillusta laista.⁵⁷

Asquith halusi varsinkin pitää kiinni periaatteestaan, jonka mukaan pakollinen asevelvollisuus ei merkinnyt muutosta *Derby* -järjestelmään. Näin ollen ensimmäiset lakiluonnokset sallivat vapautuksen palveluksesta vain työn, huollettavien tai huonon terveyden vuoksi.⁵⁸ Hallituksen sisällä John Simon, Edward Grey, Reginald McKenna ja Walter Runciman vastustivat asevelvollisuuden käyttöönottoa, mutta lopulta vain John Simon erosi hallituksesta. Kolmen muun vastustajan käännäminen oli tärkeää Asquithille, joka halusi säilyttää hallituksen yhtenäisen julkisivun. Pelkona kuitenkin oli, että Simon onnistuisi oppositiossa lietsomaan lakia periaatteellisin perustein vastustavat liberaalit vastarintaan. Raen tulkinnan mukaan Asquith pyrki tynnyttämään mahdollista liberaalien vastustusta lisäämällä lakiluonnokseen vakaumuspyyt yhdeksi vapautusperusteeksi. Lainkohdan myöhäinen lisääminen tarkoitti, että aseistakieltäytyjiä koskevien säännösten muotoilulle jäi vain kolme päivää aikaa ennen lain esittelyä parlamentin alahuoneelle.⁵⁹

Aseistakieltäytyjiä koskevia säädöksiä varten oli olemassa valmis esimerkki Australiassa. Asquith itse viittasi puheessaan 5. tammikuuta milloisista säätäviin lakeihin historiallisina ennakkotapauksina, jotka oikeuttivat aseistakieltäytyjän vapauttamisen

---

57 Rae, J. (1970), 2.

58 Rae, J. (1970), 25.

59 Rae, J. (1970), 27.

myös tällä kertaa.⁶⁰ Rae mukaan hyödyllisempi esikuva lainlaatijoille oli kuitenkin Australian maanpuolustuslait ja niiden esimerkki tunnustettiin myös laista käydyn keskustelun aikana.⁶¹ Australian Defence Act 1910 käytti termiä "conscientious beliefs" kun taas Britannian asevelvollisuuslaki käytti merkitykseltään laajempaa ilmaisua "conscientious objections". Rae esittää syyksi valittuun sanamuotoon nimen omaan Britannian aiemmat rokotuslait.⁶²

Parlamentin ylähuoneessa Crewen markiisi, joka edusti hallituksen kantaa lakialoitteeseen, perusteli lakialoitetta alati hupenevalla uusien vapaaehtoisten määrällä samalla kun Gallipolin katastrofaalisesti epäonnistunut sotilasoperaatio oli kasvattanut miehistöpainetta. Tärkein perustelu lain puolesta oli kuitenkin yleinen mielipide, joka vaati, että naimattomat miehet joutuisivat rintamalle ennen perheellisiä miehiä. Crewen markiisia huolestutti etenkin se, että liian harva naimaton mies astui vapaaehtoisesti palvelukseen.⁶³ Tämä "levottomuutta herättävä asiantila"⁶⁴ sai muutkin puhujat pitämään yleisen asevelvollisuuden keskeisenä tavoitteena vastuutaan pakoilevien nuorten miesten tuomista ruotuun, mikä vaikutti ratkaisevasti suhtautumiseen laissa säädettyihin vapautuksiin. Hallituksen näkökulmasta lain mahdollistamat vapautukset oikeuttivat lain käyttöönoton liberaalissa Britanniassa (lain esitellyt hallitushan oli liberaalihallitus), mutta viha vastuunpakoilijoita kohtaan leimasi etenkin omantunnonsyyt humpuukiksi, mutta teki myös muista vapautuksen perusteista pilkan kohteita. Joidenkin mielestä asevelvollisuus ei niin monien vapautusten myötä ollut yleinen ollenkaan.

Julkisessa keskustelussa asevelvollisuuden käyttöönoton taustalla vaikutti vahvasti halu saada kaikki suorittamaan velvollisuutensa, mikä heijastui vahvasti myös keskusteluun aseistakieltäytyjistä. Brittiläisen asevelvollisuuskeskustelun keskeiseksi ongelmaksi nousi tämän halun ja yksilönvapauden periaatteen yhdistäminen. Vakuumuspykälän tuli olla samaan aikaan niin tiukka ettei se mahdollistanut epärehellisten

---

60 HC 5.1.1916 vol. 77 col. 957.

61 Bonar Law 5 HC 78, col. 428, 19 January 1916

62 Rae, J. (1970), 29.

63 HL 5.1.1916 vol 20 cc811-2.

64 HL 25.1.1916 vol 20 c971.

ja pelkureiden vapautumista palveluksesta, mutta samalla niin väljä että se ei kajoaisi ihmisten yksilönvapauksiin. Tästä syntyi myös keskeinen ero liberaalien ja konservatiivien välille. Liberaaleille pitäytyminen vain uskonnollisissa aseistakieltäytyjissä oli vaikeaa. Esitellessään lakiluonnoksensa parlamentin alahuoneelle, Asquith itse käytti aseistakieltäytyjän vakaumuksen perusteista varsin laajasti ymmärrettävissä olevaa ilmaisua "[belonging to] various religious denominations, or to various schools of thought".⁶⁵ Tarkoituksena oli jättää ovi auki myös muille kuin uskonnollisille aseistakieltäytyjille.

Asevelvollisuuden vastustajien keskeinen argumentti keskittyi *Derby*-järjestelmän tuottamien lukujen oikeellisuuden kiistämiseen. Väittelyn pintatasolla keskityttiin numeroihin, mutta luvuista kiistelyn taustalla oli Britannian yleinen henkinen ilmapiiri, jota piinasi ajatus lukemattomista asepalvelusta välttelevistä pinnareista ja vätyksistä. Nuoren miehen suurimpana syntinä pidettiin pelkuruutta. Moni uskoi ettei Britannian armeija saanut kaikkia tarvitsemiaan miehiä, koska vapaaehtoisessa järjestelmässä huonosti vastuunsa sisäistäneet väistivät velvollisuuttaan. *Derby*-järjestelmän tuottamat luvut olivat tärkeitä, koska niistä voitiin oletettavasti laskea se nuorten miesten joukko, joiden olisi pitänyt värväytyä rintamalle vapaaehtoisesti. Tällä värväytymättömien joukolla voitiin perustella asevelvollisuuden käyttöönoton välttämättömyyttä.

Derby-järjestelmän tuottaman lukujen mielenkiintoa kasvatti luonnollisesti myös yleinen sotilaallinen tilanne, jonka seurauksena Britannian armeijalle oli tullut entistä tärkeämmäksi saada tiukempi kontrolli maan miehistöresursseista. Armeijan miehistöntarve oli vastustamaton argumentti asevelvollisuuden puolesta ja suurin osa parlamentin jäsenistä hyväksyi itsestäänselvästi näkemyksen, että pula miehistä oli kysymyksen ytimessä. Tärkeämpää kuin uusien alokkaiden absoluuttinen määrä oli tarvittavien miesten saaminen silloin kun heitä tarvittiin. Ydinajatuksena oli kansallisten resurssien (kuten miesvoiman) tehokas hyödyntäminen. Myös Crewen markiisi toi esiin tärkeimmän seikan, minkä takia yleinen asevelvollisuus oli sodanjohdolle ainoa vaih-

---

65 HC 5.1.1916 vol 77 cc957.

toehto: se mahdollisesti tasaisen ja ennakoitavan alokkaiden virran ja sitä myötä reservin, josta palvelukseen voitiin kulloinkin määrätä sotilaallisista lähtökohdista tarvittava määrä sotilaita. Vapaaehtoisen järjestelmän villisti heittelevät alokasmäärät olivat olleet jatkuva päänvaiva Britannian armeijalle.

Liberaalihallitukselle oli tärkeää välttää puhumasta asevelvollisuudesta tavalla, joka olisi voinut vaikuttaa preussilaisuudelta. Asquith itse oli sitä mieltä, ettei kyse ollut varsinaisesta asevelvollisuudesta, koska laki koski niitä, joiden velvollisuus asepalvelus joka tapauksessa oli.⁶⁶ Pääministeri varoi loppuun asti esittämästä asiaa, niin että valtio tulee yksilön vapauden tielle, vaan että yksilö itse ymmärtää velvollisuutensa ja astuu palvelukseen, jolloin asevelvollisuuslaki olisi Britanniassa kuollut kirjain.⁶⁷

Lain harvalukuisten vastustajien mielestä värväytymättömien naimattomien miesten lukumäärä oli niin mitätön, ettei sitä voinut pitää perusteena yleisen asevelvollisuuden käyttöönotolle. Periaatteellinen argumentti brittiläisestä liberalismiin perinteestä oli väittelyssä läsnä, mutta siltä tuntui puuttuvan uskottavuutta. *The Times* kuvasi lakialoitteen vastustajia lukumääräänsä nähden äänekkäiksi, mutta hampaattomiksi tilanteen edessä.⁶⁸ Monia kansanedustajia etukäteen huolettaneen työväenluokan reaktion jääminen pelättyä lievemmäksi tuntui lopullisesti osoittavan, että lailla oli kansan enemmistön tuki. *The Times* ilmaisi yleisesti jaetun ja vastustamattoman mielihyvän, että lain voimaantulo oli ehto sodan nopealle voittamiselle.⁶⁹

Myöhemmässä tutkimuksessa on esitetty, että paine pakollisen asevelvollisuuden käyttöönottoon Britanniassa ei tullut ensisijaisesti armeijan miehistöpulasta vaan lehdistöltä ja poliitikoilta. Julkista mielipidettä kaihersi ajatus tuhansista veltoilijoista (*slacker*), lymyilijöistä (*skulker*), pelkureista ja pinnareista (*shirker*), jotka välttelivät velvollisuuttaan puolustaa isänmaataan⁷⁰. Käsitys sotaponnistusten epäreilusta jakautumisesta näkyi myös *The Timesin* sivuilla. Rintamalta tulevat viestit kertoivat, että soti-

66 HC 5.1.1916 vol 77 c961.

67 HC 5.1.1916 vol 77 c961.

68 Times 6.1.1916, "The Pledge Fulfilled", 9.

69 Times 6.1.1916, "The Pledge Fulfilled", 9.

70 Taylor. A.J.P. (1965), 53.

laat kokivat sotaponnistusten kasaantuvan liian harvoille. Ainoa ratkaisu olisi pakko, jolloin kaikki voisivat olla varmoja, että myös naapuri tekee osansa)⁷¹.

Britannian hallitus pyrki esittämään asevelvollisuuteen siirtymisen mahdollisimman pienenä muutoksena jo vallinneeseen *Derby* -järjestelmään. Yksi piirre, joka teki asevelvollisuuslaista Asquithin tarkoittaman varovaisen asevelvollisuuden, oli aseistakieltäytymisen mahdollistanut lainkohta. Seuraavassa luvussa käyn tarkemmin läpi hallituksen näkemystä aseistakieltäytyjistä.

3.1 Aseistakieltäytyjän ihanne: sotilas, joka ei tapa

Koska Britannian hallitus oli päättänyt mahdollistaa aseistakieltäytymisen, täytyi sen myös keksiä miten aseistakieltäytyjät sovitettaisiin yhteen sotaa käyvän yhteiskunnan kanssa. Hallituksen ratkaisu oli muodostaa aseistakieltäytyjiä varten oma erityinen aseeton yksikkö: *Non-Combatant Corps*, jonka oli tarkoitus lieventää niin aseistakieltäytyjien tunnon tuskia kuin laajan yleisön epäilyksiä siitä, että laki sallisi pinnareiden paeta velvollisuuksiaan. Myydäkseen epäsuositun vapautuspykälän, Asquithin täytyi sijoittaa aseistakieltäytyjät sotilaille varattuun sankarillisen uhrautumisen diskurssiin. Panemalla itsensä vaaralle alttiiksi, aseistakieltäytyjätkin saattoivat välttää sota-ajan pahimman synnin: pelkuruuden. Asquithin esittämässä mielikuvassa aseistakieltäytyjäkin täyttäisi vakaumuksensa rajoissa sotilaan velvollisuutensa sanan täydessä merkityksessä.⁷²

Britannian armeijassa oli muitakin aseettomia yksiköitä kuten työjoukot, joissa palveli etenkin alusmaiden alkuperäisväestöä, ja lääkintäjoukot (*Royal Army Medical Corps*, RAMC), johon oli liittynyt vapaaehtoisesti esimerkiksi monia kveekareita heti sodan alettua. Kveekarit toimivat yleisesti Asquithin idealisoidun "korkean moraalin" aseistakieltäytyjien esimerkkinä, koska heidän toimintansa kveekareiden omissa ambulanssijoukoissa (*Friend's Ambulance Unit*) ja miinanraivaajilla tai paarinkantajina

---

71 Times 28.11.1914, Almeric Paget, "Recruiting And The Nation", 9.

72 HC 5.1.1916 vol 77 c958.

osoittivat valmiutta kärsiä vakaumuksensa puolesta.⁷³ NCC kuitenkin poikkesi muista Britannian armeijan yksiköistä, sillä se koostui etupäässä aseistakieltäytyjistä. Yksikkö perustettiin maaliskuussa 1916 ja ensimmäiset aseistakieltäytyjät astuivat palvelukseen huhtikuussa. *Non-Combatant Corpsin* miesvahvuus oli huhtikuusta 1916 joulukuuhun 1918 keskimäärin 2875 miestä. Viimeiset miehistä kotiutettiin maaliskuussa 1920.

Non-Combatant Corpseissa palvelleita miehiä kohdeltiin epätasa-arvoisesti verrattuna muihin sotilaisiin. Heidän palkkansa oli tavallisia sotilaita pienempi eivätkä he saaneet armeijan yleistä palkankorotusta tammikuussa 1919⁷⁴ tai erorahaa palveluksensa päätyttyä. Myös *Non-Combatant Corpsissa* palvelleiden kotiutus tapahtui myöhemmin kuin muiden sotilaiden. Myös muut totaalikieltäytyjät ja siviilipalveluksen valinneet kotiutuivat ennen NCC:ssä palvelleita miehiä. Kaikki tuomioistuimien tai Pellhamin komitean alaisuudessa siviilipalvelusta suorittaneet aseistakieltäytyjät olivat jo päässeet kotiin vuoden 1919 helmikuun loppuun mennessä. Huhtikuussa 1919 sisäministeriö sulki kaikki työkeskuksensa ja kotiutti kaikki poikkeuksellisessa työpalveluksessa palvelleet aseistakieltäytyjät. Samalla aloitettiin vankilassa olevien aseistakieltäytyjien vapauttaminen. *Non-Combatant Corpsin* kotiuttaminen saatettiin loppuun kuitenkin vasta tammikuussa 1920. Ne aseistakieltäytyjät, jotka mukautuivat alunperin kaikille aseistakieltäytyjille varattuun rooliin, vapautuivat viimeisinä velvollisuuksistaan.⁷⁵

Käsitykset NCC :tä olivat ristiriitaisia, niin aseistakieltäytyjien kuin laajemmankin yleisön keskuudessa. Keskusteltaessa armeijan budjettiarviosta, majuri Newman kritisoi erillisen joukko-osaston perustamista aseistakieltäytyjille. Newman piti sitä huonona kompromissina eikä uskonut sen kelpaavan aseistakieltäytyjille eikä varsinkaan armeijalle. Saman palkkion saaminen kuin muutkin sotilaat ilman taistelukykyä ei ollut Newmanin mielestä reilua. Keskeisempi ongelma Newmanille tuntui olleen se, että

---

73 HC 16.9.1915 vol 74 c231.

74 Statistics of the military effort of the British Empire during the Great War, 1914-1920, 690.

75 Rae, J. (1970), 234.

Non-Combatant Corpsin kaltainen aseeton joukko-osasto sekä tuhlassi miehiä että saattaisi Britannian armeijan naurunalaiseksi saksalaisten silmissä:

[W]hole division of men going to the front, trained in squad drill and in the use of engineering tools, but without rifles and not allowed to fight. Can we afford to do that? Have we got the men to waste in that way? Can we bring our Army at the front into ridicule by sending those men out amongst them?⁷⁶

Palveleminen NCC:ssä oli julkisessa keskustelussa kutakuinkin yhtä kunniaton vaihtoehto kuin siviilipalvelus tai totaalikieltäytyminen. Halukkuus palvella NCC:ssä saattoi olla jopa kyseenalaisempi vaihtoehto, koska ero sen ja tavallisen sotilaspalveluksen välillä oli hämärä eikä sen valinnutta aseistakieltäytyjää voinut kunnioittaa edes periaatteidensa ehdottomuuden vuoksi. Joukoissa palvelleet olivat pelkureita, jotka eivät uskaltaneet tarttua aseisiin.

Esitellessään lakiluonnoksensa parlamentin alahuoneelle, Asquith painotti aseistakieltäytyjien olevan valmiita tekemään osansa. Asquithin mukaan vapautus, jonka hallitus katsoi aseistakieltäytyjälle riittäväksi – ja jota myös todelliset aseistakieltäytyjät Asquithin mukaan vaatisivat, oli vapautus aseellisesta palveluksesta. Asquith argumentoi aseistakieltäytyjien olevan valmiita palvelemaan maataan sodassa ja suorittamaan velvollisuutensa armeijassa. Lain tarkoittamat aseistakieltäytyjät olivat Asquithin mukaan siten sotilaita kaikissa sanan merkityksissä, mutta he eivät olleet valmiita ottamaan ihmishenkeä. Tällaisia sotilaita olivat esimerkiksi ne aseistakieltäytyjät, jotka palvelivat miinanraivaajilla tai suorittivat armeijaa avustavia tehtäviä. Näissä tehtävissä aseistakieltäytyjät olivat urheasti altistaneet itsensä samoille vaaroille kuin miehet juoksuhaudoissa kivääreineen.⁷⁷

Asquith esitti aseistakieltäytyjistä ja heidän vakaumuksestaan kuvan, joka lopulta vastasi totuutta vain osittain. Vähemmistö aseistakieltäytyjistä mukautui rooliin, jonka

---

76 HC 16.3.1916 vol 80 c2410.

77 HC 5.1.1916 vol 77 cc957-8.

yleinen mielipide katsoi heille hyväksyttäväksi ja valitsi aseettoman palveluksen *Non-Combatant Corpseissa* tai lääkintäjoukoissa. Aseettomaan palvelukseen on katsottu Britanniassa astuneen ensimmäisen maailmansodan aikana noin 4000-4500 miestä.⁷⁸

Kun asevelvollisuuslakia käsiteltiin parlamentin ylähuoneessa tammikuussa 1916, keskustelijat puivat hallituksen tarkoittaman aseistakieltäytymisen todenmukaisuutta. Osa edustajista kyseenalaisti ajatuksen, että hallituksen tarjoama vaihtoehto aseistakieltäytyjille olisi riittävä. Lordi Courtney of Penwith kritisoi Lansdownen markkisin puheenvuorossaan esittämää näkemystä siitä, että väkivallan käyttö yksin olisi asepalveluksesta kieltäytymisen ytimessä:

[H]e spoke of the shedding of blood as if that was the essence of the conscientious objection to being engaged in war or being subjected to the obligations of this Bill. That is one of the least of the objections".⁷⁹

Väittelyssä oli kysymys siitä, saattoiko aito aseistakieltäytyjä kieltäytyä vain aseellisesta palveluksesta. Jotkut keskustelijoista ennakoivat, että tällaista näkökantaa on vaikeaa puolustaa, koska monien aseistakieltäytyjien tiedettiin vastustavan osallistumista sotaan millään lailla. Haavoittuneiden hoitaminen tai ammustehtaissa työskentely olivat siten pois suljettuja. Kveekarit muodostivat kuitenkin vahvan vasta-argumentin niitä vastaan, jotka tavoittelivat laajempaa vapautusta aseistakieltäytyjille. Parlamentin ylähuoneessa lakia puolustanut Peel käytti kveekareita esimerkkinä oikeanlaisista aseistakieltäytyjistä, joiden vakaumuksen aitoutta vahvisti se, että heitä oli myös kuollut palveluksessa ambulanssikuskeina. Jos kveekarit saattoivat auttaa haavoittuneita, mikseivät muut aseistakieltäytyjät?

I do not see how anybody could come forward and say that his objection to service is stronger than that of a Quaker. After all, Quakers have the strongest claim on historical and other grounds. These Quakers have not argued that by doing this work they have set free other persons for combatant ser-

---

78 Rae 1970, p.71.

79 HL 26.1.1916 vol 20 cc1055-6.

vices, and if anybody else does argue in such a fashion surely that kind of argument might be neglected by the Tribunals.⁸⁰

Sota paljasti kuitenkin myös kveekareiden sisäisen jakautumisen niihin, jotka olivat jo vierautuneet alkuperäisestä rauhanlupauksestaan ja heihin, jotka olivat kokeneet uudelleenheräämisen usein sosialismin tai tolstoilaisuuden hengessä. 33,6% palvelusikäisistä kveekareista palveli asevoimissa kun 44,5% valitsi aseistakieltäytymisen.⁸¹

Sotatoimien piiriin kuului käytännössä kaksi keskeistä aseettoman palveluksen haaraa. Toinen liittyi joukkojen huoltoon ja toinen haavoittuneisiin. Näistä joukkojen huoltoon liittyvät työtehtävät saattoi aseistakieltäytyjä ymmärrettävästi rinnastaa aseelliseen palvelukseen. Haavoittuneiden hoitamisesta kieltäytyminen ei kuitenkaan saanut ymmärrystä osakseen. Kieltäytyminen kivun ja kärsimyksen lievittämisestä tuntui täysin vastakkaiselta niiden mielikuvien kanssa, joita keskustelijoilla oli historiallisesta kristillisestä pasifismista. Myös kveekareiden toiminta sodassa oli voimakas vasta-argumentti sellaisille näkemyksille. Parlamentin ylähuoneessa Peel tiivisti monen näkemyksen miehistä, jotka kieltäytyivät auttamaan henkien pelastamisessa:

If a man says "I have a conscientious objection to fighting," you may be ready to accept that; but if he says "I have a conscientious objection to saving life," you would treat him either as insane or as one on whose word no credit should be placed.⁸²

Peel kannatti hallituksen virallista linjaa, jonka mukaan ensisijainen vaihtoehto asepalvelukselle oli aseeton palvelus armeijan alaisuudessa. Joko lääkintäjoukoissa tai *Non-Combatant Corpseissa*. Selbornen jaarli oli samaa mieltä eikä voinut ymmärtää totaali-kieltäytyjien kantaa. Myös hän näki lääkintäjoukot oikeana paikkana niille, joiden

---

80 HL 26.1.1916 vol 20 cc1074.

81 Winter, J. (2014) [2], 585.

82 HL 26.1.1916 vol 20 cc1073-4.

omatunto esti heitä tarttumasta aseeseen.⁸³

No-Conscription Fellowshipin ja *Friend's Service Committeeen* virallinen kanta *Non-Combatant Corpsien* perustamiseen ilmaistiin pääministerille lähetetyssä kirjeessä, jonka allekirjoittajina olivat Clifford Allen, Fenner Brockway, Robert O. Mennell ja Hubert Peet. Kaksi ensimmäistä heistä oli NCF:n edustajia ja jälkimmäiset ystävien palveluskomiteasta. Kirjeen kirjoittajat kertovat edustavansa aseistakieltäytyjiä ja kirjeen heidän mielipidettään NCC:tä. Kirje julkaistiin kokonaisuudessaan aseistakieltäytyjien äänenkannattajassa, *The Tribunalissa* 8. maaliskuuta 1916. Kirjeen kirjoittajat eivät voineet hyväksyä minkäänlaista palvelusta sotakoneiston alaisuudessa: "our position is one of fundamental objection to war on religious or moral grounds, and that no plea of necessity or of policy can justify us in participating in its prosecution"⁸⁴ Totaalikieltäytyjille kaikki asevelvollisuutta myötäilevä toiminta oli ongelmallista. Palvelus lääkintäjoukoissa oli mahdotonta, koska siinä paikattiin sotilaita vain, jotta he voisivat jatkaa sotimista. Siviilipalvelus puolestaan vapautti muita miehiä sotimaan. Hallituksen tarjoama palvelus *Non-Combatant Corpseissa* oli kuitenkin totaalikieltäytyjien mielestä pohjanteeraus, sillä NCC:n edellyttämä aseeton palvelus edusti aseistakieltäytymisen perusideologian täydellistä väärinymmärtämistä:

The vast majority of conscientious objectors can make no distinction between combatant and non-combatant military service. If the firing of the rifle is wrong, the carrying of the ammunition is equally wrong.⁸⁵

Kirjeessä tartuttiin lisäksi liberaalipoliitikko Harold Tennantin 19. tammikuuta pitämään puheenvuoroon parlamentin alahuoneessa. Tennant oli toivonut, että aseistakieltäytyjiä voitaisiin nimenomaan hyödyntää aseettomissa tehtävissä, jotta miehiä saataisiin vapautettua varsinaisiin sotatoimiin. Toteamus vahvisti totaalikieltäytyjien näkemystä siitä, että suostumalla aseettomaan palvelukseen, he auttaisivat suoraan

---

83 HL 26.1.1916 vol 20 c1064.

84 *The Tribunal* 15.3.1916, 1.

85 *The Tribunal* 8.3.1916, 1.

ylläpitämään sotatoimia.

NCC:n luonne ja siinä palvelevien miesten vakaumus kyseenalaistettiin sekä parlamentissa että monien aseistakieltäytyjien keskuudessa. *Non-Combatant Corpsin* valinneet aseistakieltäytyjät eivät lopulta nauttineet edes Britannian hallituksen suosiota, sillä joukot kotiutettiin vasta muita aseistakieltäytyjiä myöhemmin. *Non-Combatant Corps* ei kuulu myöskään aseistakieltäytyjien sodanjälkeiseen historiakertomukseen. Syy tähän voi olla se, etteivät joukkoihin päätyneet aseistakieltäytyjät sovi erityisen hyvin totaalkieltäytyjien dominoimaan kertomukseen aseistakieltäytyjien sankarillisesta kansalaistottelemattomuudesta.

Non-Combatant Corpsin sijasta siviilipalveluksesta muodostui varsin nopeasti tuomioistuimien näkökulmasta sujuva pikaratkaisu monelle aseistakieltäytyjälle. Asevelvollisuuskeskusteluun liittyi läheisesti ajatus tasa-arvoisesta uhrauksesta, mikä merkitsi, että aseistakieltäytyjien tuli jotenkin hyvittää välttyminen asepalveluksesta. Näin ollen myös siviilipalvelukseen haluavan tuli olla valmis tekemään uhrauksia. Esimerkiksi *The Timesin* kirjoituksissa toistui usein ajatus aseistakieltäytyjistä vastuunpakoilijoina, jotka voivat nauttia lain ja järjestyksen tuomasta turvasta osallistumatta itse sen puolustamiseen.⁸⁶ Aseistakieltäytyjille ehdotettiin esimerkiksi hyvitysmaksua, jolla he osallistuisivat valtion sotaponnistukseen.⁸⁷ Kannatusta sai myös kieltäytyjien äänestysoikeuden epääminen samoin kuin virkakelpoisuuden poistaminen.⁸⁸ Huolena oli myös, että siviiliin työpalvelusta suorittamaan jäävät tienaavat liian hyvin suhteessa asepalveluksessa oleviin.⁸⁹ *The Timesissä* toukokuussa 1916 ilmestyneessä artikkelissa ollaan jo valmiita myöntämään, ettei vakaumus ole pelkästään vakiintuneiden uskonnollisten oppien aluetta, vaan vapautus voitaisiin myöntää puhtaasti moraalisiin perusteisiin kunkin universaalien uhrauksen periaate toteutuu.⁹⁰

Tämä universaalien uhrauksen periaate tarkoitti usein sitä, että miesten, jotka sai-

---

86 Times 17.3.1916, A. H. H. Maclean, "Conscientious Objectors", 9.

87 Times 9.3.1916, J. Lolfe, "Conscientious Objectors", 9.

88 Times 6.7.1916, "A Policy for Conscientious Objectors", 7.

89 Times 11.3.1916, William Ridgeway ja Chaplain to the Forces, "Conscientious Objectors", 7.

90 Times 31.5.1916, "A Loophole For Conscience." 5.

vat ehdollisen vapautuksen etsimällä kansallisesti tärkeä työ, odotettiin etsivän työpaikan, joka osoitti jonkinlaista henkilökohtaista uhrautumista. Kaupunkilainen etsiytyi maalle ja valkokaulustyöntekijä tehtaaseen. Ehdollisia vapautuksia saatettiin jopa perua, jos kävi ilmi, että uusi työpaikka oli paremmin palkattu kuin edellinen. Periaate johti ainakin eräässä tapauksessa siihen, että tuomioistuimien käsittelyjä seurannut paikallinen maanviljelijä tarjosi huomattavan alipalkattuja mahdollisuuksia aseistakieltäytyjille, joiden oli käsketty hankkia maataloustöitä.⁹¹

Siviilipalveluksen rangaistuksenomainen luonne aiheutti huolta joissakin parlamentin jäsenissä, jotka näkivät sen olevan resurssien haaskausta. Ramsay MacDonald⁹² käytti esimerkkinä arkistolaitoksessa työskennellyttä tutkijaa, joka suoritti siviilipalvelustaan maitotilalla.⁹³ Asevelvollisuuslaki ei velvoittanut rankaisemaan siviilipalvelukseen hakeutuvia, mutta yleinen mielipide oli sitä mieltä, että aseistakieltäytyjien tuli suorittaa työpalveluksensa mutisematta. Koska aseistakieltäytymisen uskottiin pääasiassa kumpuavan uskonnollisesta vakaumuksesta, tuli työpalveluskin suorittaa samassa hengessä, jossa uskonnolliset yhteisöt suorittivat vapaaehtoistyötään. Tasaarvon diskurssi määräsi, että työpalveluksen tuli olla rangaistus, jolla sovitettiin valtion myöntämä etuoikeus eli mahdollisuus kieltäytyä tarttumasta aseeseen vakaumussyin. Työpalveluksen rangaistuksenomaisuus perustui useimmiten siihen, että se oli fyysisesti raskasta ja huonosti palkattua. Monen siviilipalvelusmiehen aikaisempi ammatti oli ollut luonteeltaan paperityötä, mikä korosti fyysisen työpalvelun raskautta. Kutsuntalautakuntien epätasa-arvoiseksi koetut päätökset ulottuivat myös siviilipalvelusmiehiin. Eräässä tapauksessa kutsuntalautakunta ei katsonut vihannesviljelijän työtä kansallisesti tärkeäksi työksi, mutta toisessa tapauksessa määräsi mitään viljelyksestä ymmärtävän suorittamaan työpalvelustaan vihannesviljelijänä.

Vuonna 1917 sisäministeriö muutti Princetownissa sijainneen Dartmoorin vanki-

---

91 McDermott, J. (2011), 43.

92 British leader of the Labour Party 1922–31, Prime Minister 1924, 1929–35, Lord President of the Council 1935–7. Leader of the small group of Labour MPs 1911–1914. War forced his resignation of the post. MacDonald opposed the war while most Labour MPs supported it.

93 HC 19.10.1916 vol 86 c810.

lan työleiriksi (*Home Office Work Centre*) vankilasta vapautuneille totaalikieltäytyjille. Paikallisten oikeustaju oli koetuksella kun "vangit" saivat käyttää omia vaatteitaan ja vieraila vapaasti kylässä. Aseistakieltäytyjille vaadittiin vähintään yhtä kovia oloja kuin sotilaillekin. Yleinen mielipide oli, että valtio päästi miehet, jotka kieltäytyivät velvollisuudesta liian helpolla samalla kuin sotilailla oli raskasta. Närää herätti myös se, että kieltäytyjät saivat ilmaiset matkat kotiseudulle pääsiäisen ajaksi, vaikka valtaosa vankeista on poliittisin perustein kieltäytyneitä. Myös vankien tekemän työn hyödyllisyyttä epäiltiin.⁹⁴

Totaalikieltäytyjien suorittaman työpalveluksen mielettömyys herätti kuitenkin myös kritiikkiä niissäkin, jotka eivät muuten omatunnon kysymystä ymmärtäneet. Erään kirjoittajan mielestä oli mieletöntä, että totaalikieltäytyjät suorittavat vankeusajansa täysin yhdentekeviä töitä, joka ei vastaa heidän taitojaan tai koulutustaan.⁹⁵ Samainen kirjoittaja kritisoi myös valitustuomioistuimien tapaa evätä jo myönnetty vapautus aseettomasta palveluksesta, jos henkilö ei sitä hyväksy vaan vaatii täydellistä vapautusta. Kaikista ongelmallisempänä kirjoittaja koki sen, että kun kieltäytyjä on suorittanut 112 päiväänsä siviilivankilassa, häntä pidetään edelleen sotilaana, joka voidaan tuomita vankilaan uudestaan jos hän kieltäytyy kaikesta palveluksesta. Toisen kerran totaalikieltäytyjien päättymättömiin rangaistuksiin kiinnitetään Timesin sivuilla huomiota syksyllä 1917.⁹⁶ Lähes vuotta myöhemmin tilanne vangittujen totaalikieltäytyjien suhteen näyttää olleen yhtä sama. Kirjoittajan mukaan vankilassa oli edelleen 1200 miestä, joista osa oli istunut kaksi vuotta. 23 oli kuollut vankilassa ja 118 vapautettu terveydentilan perusteella.⁹⁷

Britannian hallituksen ja sen pääministerin, Herbert Henry Asquithin ajama "varovainen asevelvollisuus" näkyi etenkin aseistakieltäytymisen määrittelyssä. Sotilasihanteiden mukaisesti määritelty aseistakieltäytyminen oli omiaan synnyttämään risti-

---

94 Times 19.4.1917, "Objectors' Prison Life", 3.

95 Times 24.7.1916, F. B. MEYER. "Human Wastage", 9.

96 Times 25.10.1917, "Conscience Recalcitrant", 7.

97 Times 27.8.1918, W. J. Chamberlain. "Conscience Recalcitrant", 4.

riitoja. Mutta sitäkin enemmän ristiriitoja syntyi kun aseistakieltäytyjät päätyivät asevelvollisuustuomioistuimien eteen. Näitä ristiriitoja ja niiden taustalla olevia mielikuvia käsittelemme seuraavassa luvussa.

3.2 Tuomioistuimet tulkitsevat väärin parlamentin tahtoa

Kun asevelvollisuus astui voimaan, ei Britannian siviilihallinnolla ollut organisaatiota, joka olisi voinut ottaa kutsunnat hoitaakseen. Työvoimaministeriö (*Ministry of Labour*) perustettiin vasta joulukuussa 1916 ja asepalvelusministeriö (*Ministry of National Service*) vuonna 1917. Kutsuntojen järjestämisvastuu lankesi ilmeisen vastahakoiselle sotaministeriölle, jonka rauhanajan tarpeisiin rakennettu värväysorganisaatio joutui nyt sopeutumaan pakolliseen asevelvollisuuteen.

Asevelvollisuustuomioistuimet (*Military Service Tribunal*) oli perustettu osana *Derby* -järjestelmää vuonna 1915 ja niitä jatkettiin 2. huhtikuuta 1916 voimaan astuneen asevelvollisuuslain perusteella. Tuomioistuimista vastasi sotaministeriön sijaan paikallishallintovirasto (*Local Government Board*). Paikallisia tuomioistuimia perustettiin yhteensä 2086, joiden lisäksi oli olemassa 83 maakunnallista valitustuomioistuinta, jotka käsitelivät paikallisten tuomioistuinten päätöksiin tyytymättömien valituksia.⁹⁸ Keskustuomioistuin Westminsterissä, Lontoossa toimi korkeimpana valitustuomioistujana, jonka antamat päätökset muodostuivat ennakkotapauksiksi.⁹⁹

Tuotannon valjastaminen sodankäyntiä varten oli Britanniassa alkanut todenteolla vasta vuoden 1915 lopulla, mikä oli myöhemmin kuin muissa sotaa käyvissä maissa, joissa joukkoliikekannallepano oli pakottanut ottamaan eri talouden haarat tiukkaan valtion ohjaukseen. Britannian hallituksen mahdollisuudet tehokkaasti valjastaa maan talous sodankäyntiin olivat olleet maassa sodan alussa rajalliset, mutta vuoden 1915 ammuskandaali¹⁰⁰ oli käännekohta. Lloyd Georgen johtama ammusminis-

---

98 Forty-eighth annual report of the Local Government Board 1919, 116.

99 McDermott, J. (2011), 53-54.

100 Ammuskandaalilla tarkoitetaan Britannian keväällä 1915 länsirintamalla kokemaa pulaa tykistöammuksista, mikä johti maassa poliittiseen kriisiin. Kriisin seurauksena Britanniaan perustettiin koalitiohallitus ja David Lloyd George nousi vastaperustetun ammusministeriön johtoon. Kriisin pitkän

teriö perustettiin toukokuussa 1915 ja moni tärkeä talouden haara tuli tuolloin valtion hallinnan alaiseksi.¹⁰¹ Asevelvollisuuteen siirryttäessä armeija ja Britannian teollisuus ja maatalous kilpailivat samoista miehistä. Britannian asevelvollisuuslaki salli myös valtion ministeriöiden myöntää vapautuksia suoraan ilman, että asevelvollisen täytyi ilmestyä asevelvollisuustuomioistuimen kuultavaksi. Ministeriöt saattoivat armeija-neuvostoa (*Army Council*) konsultoituaan myöntää vapautuksen yksittäiselle tai laajemmalle joukolle omia työntekijöitään tai miehille, jotka työskentelivät ministeriön hallinnonalaan lukeutuvalle ja kansallisesti tärkeäksi katsotussa työtehtävässä. Näistä varatuista ammasteista käytettiin nimitystä *starred occupation*. Varattujen ammattien piiriin tuli kuulumaan merkittävä osa Britannian asepalvelusikäisestä miesväestöstä, sillä ministeriöt saattoivat jakaa vapautuksia omaan hallinnonalaansa kuuluville työpaikoille mielensä mukaan.

Jos asevelvollinen ei voinut turvautua ministeriön antamaan vapautukseen, saattoi hän omatoimisesti hakea asevelvollisuustuomioistuimelta vapautusta kansallisesti merkittävän työn perusteella. Työpaikan lisäksi vapautusta saattoi hakea asepalveluksen aiheuttaman poikkeuksellisen suuren henkilökohtaisen haitan, heikon terveydentilan tai vakaumuksellisten syiden vuoksi. Tuomioistuimien eteen tulleet asevelvolliset saattoivat siis hakea vapautusta minkä tahansa edellä mainitun neljän syyn perusteella ja monet hakivat vapautusta useamman kuin yhden syyn perusteella.

Vakaumussyihin vedonneet olivat vain pieni osa kaikista tuomioistuimien käsittelemistä tapauksista, mutta kaikkia hakijoita yhdisti kuitenkin se, että jokainen laissa säädetty peruste vapautukselle jätti lautakunnille suhteellisen paljon tulkinnanvaraa. Käytännössä vain terveysperustaisiin vapautuksiin oli mahdollista luoda selkeät kriteerit. Kansallisesti tärkeistä työtehtävistä ei ollut vielä tammikuussa 1916 olemassa virallista ohjeistusta, mutta vaikka sellainen saatiin myöhemmin tuomioistuimien käyttöön, olivat ne pitkään tässä kysymyksessä oman harkintakykynsä varassa. Poikkeuk-

---

aikavälin vaikutus oli Asquithin hallituksen kaatuminen ja David Lloyd Georgen johtaman hallituksen syntyminen joulukuussa 1916.

101 Winter, J. (2014) [1], 83.

sellisen suurella henkilökohtaisella haitalla tarkoitettiin henkilön taloudellisia tai yritystoimintaan liittyviä velvoitteita, joiden hylkäämistä asevelvollisuuden suorittamiseksi ei katsottu kohtuulliseksi. Samoin henkilö saattoi olla esimerkiksi vanhempiansa ainoa elättäjä, jolloin oli mahdollista saada vapautus asepalveluksesta. Yhteneväisten käytäntöjen luominen tämänkaltaisiin yksilöllisiin olosuhteisiin osoittautui kuitenkin vaikeaksi. Yhtenäisen ohjeistuksen puute johti paikallisten ja toisistaan poikkeavien käytäntöjen muodostumiseen, ja nämä saattoivat poiketa toisistaan paljonkin, minkä vuoksi tuomioistuimien toiminta nähtiin epätasa-arvoisena.

Yksittäiset tuomioistuimet olivat käytännössä itsenäisiä toimijoita. Niiden velvollisuus oli käsitellä tapaukset puolueettomasti ja lakiin perustuen, mutta laki ei sitonut istuimia minkäänlaiseen vastuuseen päätöksistään. Istuimet saivat ajoittain ohjeita paikallishallintolautakunnalta, mutta mitään velvoitetta ottaa ne huomioon ei istuimilla ollut. Paikallisen tuomioistuimen päätöksen saattoi haastaa hakija itse tai lautakuntaan kuulunut armeijan edustaja, jolloin juttu vietiin ensin maakunnan valitustuomioistuimeen ja lopulta Westminsterin keskustuomioistuimeen. Jokaisen tuomioistuimen käytännöt muodostuivat kuitenkin omanlaisikseen - seikka, johon Britannian hallitus pystyi puuttumaan heikosti ja viiveellä.¹⁰²

Tuomioistuimien aloittaessa tehtävänsä, niillä ei ollut selvää käsitystä siitä miten vakaumuspykälää tulisi tulkita. Tuomioistuimet eivät olleet yksimielisiä siitä saivatko he vapauttaa asevelvollisen kokonaan palveluksesta vai pitikö vakaumukseensa vetoavan suorittaa palveluksensa armeijan aseettomissa joukoissa. Lain tarjoama kolmas vaihotehto oli työpalvelus armeijan ulkopuolella, mutta valmiiksi osoitettuja palvelupaikkoja tai listoja tarkoitukseen kelpaavasta työstä ei aluksi ollut saatavilla. Vasta toukokuussa 1916 hallitus sai laadittua kymmenen vakiokysymystä, joilla testata hakijan elämäntilanteen vilpittömyyttä¹⁰³.

Maaliskuussa 1916 perustettiin asevelvollisuuden vastustajien äänenkannattajak-

---

102 McDermott, J. (2011), 4.

103 McDermott, J. (2011), 39

si *The Tribunal* -lehti, jota julkaisi *No-Conscription Fellowship*. Lehden tarkoituksena oli omien sanojensa mukaan tutustuttaa jäsenensä ja laajemman yleisön asevelvollisuuslain epäkohtiin. Palvelustuomioistuimien epätasa-arvoiselta ja mielivaltaiselta vaikuttanut toiminta tarjosi valtavan määrän aineistoa yksittäistapauksista, joiden perusteella koko lain oikeudenmukainen toiminta oli mahdollista kyseenalaistaa. *The Tribunalin* perusteella syyäitä aseistakieltäytyjien huonoon asemaan olivat palvelustuomioistuimet, jotka eivät NCF:n mukaan noudattaneet lakia. NCF:n näkemyksen mukaan aseistakieltäytyjille oli selkeästi laissa luvattu täydellinen vapautus palveluksesta, mutta tuomioistuimet eivät noudattaneet hallituksen tahtoa vaan määräisivät asevelvollisia mielivaltaisesti parhaimmillaan aseettomaan palvelukseen, mutta yhtä usein kielsivät velvollisen vakaumuksen kokonaan ja määräisivät tämän asepalvelukseen. Ensimmäisen numeron pääkirjoituksessaan Clifford Allen esitti koruttoman yhteenvedon tuomioistuimien asenteista aseistakieltäytyjiä kohtaan:

The Tribunals, however, notwithstanding that Parliament has recognised conscience, seem to take the view that a conscientious objector [...] is a person to be rebuked, bullied and condemned.¹⁰⁴

Clifford Allenin pääkirjoituksen kritiikin kärki ei kohdistunut hallitukseen vaan maallikoista koostettuihin, paikallisiin tuomioistuihin, joiden ei katsottu toimivan lain hengen mukaisesti. Allen kehotti hallitusta ottamaan vakavissaan ristiriidan, joka vallitsi tuomioistuimien käytännön ja laissa ilmaistun parlamentin tahdon välillä.¹⁰⁵ Tuomioistuimet olivat tehokas kritiikin kohde, koska aseistakieltäytyjien asiassa voitiin tukeutua omaan näkemykseen siitä, mitä laissa tarkoitettiin ja laillisen valtiovallan sijaan voitiin vastustaa lain toimeenpanoa: haluttiin vain oikeutta ja reilua kohtelua. Tällöin oli mahdollista voittaa julkinen mielipide puolelleen. Sillä vaikka valtaosa briteistä ei

---

104 Clifford Allenin pääkirjoitus *The Tribunal* -lehden ensimmäisessä numerossa otsikolla "Our point of View", *The Tribunal* 8.3.1916, 1.

105 Clifford Allenin pääkirjoitus *The Tribunal* -lehden ensimmäisessä numerossa otsikolla "Our point of View", *The Tribunal* 8.3.1916, 1. "[T]his conflict between the method of the Tribunals and the intentions of Parliament, as expressed in the Act."

ymmärtänyt aseistakieltäytymistä saati hyväksynyt, saattoi moni kuitenkin hyväksyä vaatimuksen tasavertaisuudesta lain edessä.

Tuomioistuimista käydyssä keskustelussa oli vastakkain myös kaksi erilaista näkemystä niiden tehtävästä. Toisaalta tuomioistuinten tuli varmistaa ajatuksen ja omantunnon vapauden toteutuminen asevelvollisuuslain täytäntöönpanossa. Tämä miellettiin merkittäväksi erossa brittiläisen ja preussilaisen asevelvollisuuden välillä. Toisen näkökulman mukaan tuomioistuinten tuli estää pinnareita laistamasta velvollisuuksistaan ja varmistaa Britannian armeijalle niin paljon miehiä kuin mahdollista. Näistä eri lähtökohdista kummuten, Britannian liberaalien näkemys oli, että yksilönvapauden takaamiseksi miehen oman ilmoituksen hänen omasta vakaumuksestaan tuli riittää, mutta konservatiivien näkökulmasta sellainen olisi ollut puhdasta anarkiaa. Konservatiivit uskoivat tuomioistuinten kykyyn arvioida miehen vakaumusta. Aiemmin oli rokottamisesta säätäneen lain suhteen toteutettu liberaalia lähestymistapaa, jonka väitettiin lisänneet vapautusten määrää räjähdysmäisesti. Nämä kokemukset rokotuslain toiminnasta olivat vahvistaneet konservatiivien pelkoja liian liberaalin vakaumuspykälän soveltamisen seurauksista ja samat kokemukset vaikuttivat myös asevelvollisuuslaista käydyn keskustelun taustalla.¹⁰⁶ Tammikuisessa lainvalmistelussa Lordi Willoughby De Broke rinnasti asevelvollisuuslain vakaumuspykälän pilkallisesti aiempiin rokotuslakeihin, joiden vakaumuspykälää hän ei pitänyt sen parempina. De Broken pilkka kohdistui siihen, että voisiko kieltäytyminen rokotuksesta olla peruste aseistakieltäytymiselle, koska kaikki sotilaat rokotettiin. De Broke oli vahvasti sitä mieltä, että aseistakieltäytymisen salliminen mahdollisti pinnareiden jäädä kotiin vetoamalla vakaumukseensa.¹⁰⁷

Asevelvollisuustuomioistuinten käytännön työtä hankaloitti lisäksi niiden kahtalainen luonne yhtäältä osana armeijan värväysorganisaatiota ja toisaalta asevelvollisten omantunnon objektiivisina arvioijina. Tämä kaksoisrooli osaltaan asetti tuomiois-

---

106 Rae, J. (1970), 44.

107 HL 25.1.1916 vol 20 cc955-6.

tuimien tekemien päätösten oikeudenmukaisuuden kyseenalaiseksi. Myös koko tehtävän mielekkyys herätti kritiikkiä: miten ihmisen vakaumuksen vilpittömyyttä voidaan arvioida? Parlamentin ylähuoneen jäsen Peel ennakoiki ongelmia jo asevelvollisuuslain käsittelyn aikana ja pohti ironisesti omantunnon arvioimista:

Conscience is, of course, a very difficult question to deal with, and I think the Tribunals almost need some assistance from ministers of religion to enable them to determine these cases of conscience rather than rely on their own rough approximations.¹⁰⁸

Tuomioistuinten toiminta koettiin usein epäkunnioittavaksi aseistakieltäytyjiä kohtaan ja niiltä perättiin edes kunnioitusta jos ymmärtäminen olikin mahdotonta¹⁰⁹. Silloin kun tuomioistuimien kuulustelussa käyttämiä kysymyksiä mainitaan *The Timesissä*, tuomioistuimen linja on varsin suorasukainen. 25-vuotias postivirkailija ja 19-vuotias arkkitehdin avustaja, joutuivat molemmat pohtimaan, puolustaisivatko äitiään tai siskoaan, jos näiden henkeä uhattaisiin¹¹⁰. Miinanraivauksesta ja lääkintäjoukoista kieltäytyneen hiilikaivostyöläinen joutui hänkin pohtimaan niin äitinsä puolustamista hyökkääjiltä kuin sitäkin, ovatko kaikki neljä miljoonaa armeijassa palvelevaa raamatun mukaan väärässä¹¹¹. Tapaus nousi esiin myös Britannian parlamentissa helmikuussa 1916. Työväenpuoleen edustaja Philip Snowden piti velvollisen kohtelua epäasiallisena ja ihmetteli, mikä ylipäänsä riitti tuomioistuimille perusteeksi aidosta vakaumuksesta¹¹². Samaa mieltä varmasti myös nuori aseistakieltäytyjä, joka vakaumuksensa vakuudeksi puukotti itseään käteen kesken kuulemisen¹¹³. Clifford Allen kirjoitti *The Tribunal* -lehtensä ensimmäisen numeron pääkirjoituksessa aseistakieltäytyjän tilanteen mahdottomuudesta:

[Tribunals] arrive at their decisions without regard to, or in direct conflict

---

108 HL 26.1.1916 vol 20 cc1074.

109 Times 16.3.1916, C. Oxon, "Conscientious Objectors", 9.

110 Times 22.2.1916, "Men For Service", 5.

111 Times 28.2.1916, "Scruples And Service", 5.

112 HC 29.2.1916 vol.80 cc923-94.

113 Times 21.4.1916, "Recruit In A Blanket", 2.

with everything the conscientious objector says or writes. If he argues Christianity he is told he is a hypocrite; if he argues Socialism he is told that he is a politician¹¹⁴

Kritiikkiä herätti myös tuomioistuimien tapa ryhtyä väittelyihin siitä, ovatko aseistakieltäytyjän uskomukset oikeita vai vääriä. Tuomioistuimien tehtävänä pidettiin yksinkertaisesti pyrkimystä määritellä, onko kieltäytyjän vakaumus aito¹¹⁵, mutta tehtävän mahdottomuus loi painetta käsitellä vain tunnustettuja uskontoja perusteena vapautukselle.¹¹⁶

Koska asevelvollisuuden poliittiset vastustajat hävisivät tammikuussa, muodostui aseistakieltäytyjistä poliittinen ase asevelvollisuusjärjestelmää vastaan. Aseistakieltäytyjien huono kohtelu ja tuomioistuimien mielivalta nousivat toistuvasti esiin Britannian parlamentissa. Järjestelmässä oli aitoja aseistakieltäytyjiin liittyviä epäkohtia, jotka sähköistivät asevelvollisuuden vastustajat, jotka hyödynsivät aseistakieltäytyjien tapauskertomuksia oman poliittisen vastarintansa polttoaineena. Vaikka kaikkiin lain sallimiin vapautuspykäliin liittyi tulkinnanvaraa ja siten epätasa-arvoiseksi koettujen päätösten riski oli koko ajan olemassa, syntyi brittiläisten vapautustuomioistuimien huono maine sodan aikana etupäässä aseistakieltäytyjiin liittyneiden tapauskertomusten seurauksena.

Britannian asepalvelustuomioistuimien toiminnan seurauksena muodostunut aineisto määrättiin tuhottavaksi vuonna 1921. Vain kreivikuntien Middlesex ja Peebles and Lothian valitustuomioistuimien aineisto määrättiin säilytettäväksi. Muualla on säilynyt joitakin "laittomia" asiakirjoja. Aineiston ylläpidosta ei ollut alkujaankaan olemassa mitään yhteistä käytäntöä, minkä vuoksi asiakirjojen hävittäminenkin onnistui vaihtelevalla menestyksellä.¹¹⁷ Tämä aineistollinen musta-aukko on vahvistanut aseis-

---

114 Clifford Allenin pääkirjoitus The Tribunal -lehden ensimmäisessä numerossa otsikolla "Our point of View", The Tribunal 8.3.1916, 1.

115 Times 22.5.1916, J. Hereford, and R., "Objectors And Tribunals", 9.

116 Times 6.7.1916, "A Policy for Conscientious Objectors", 7.

117 McDermott, J. (2011), 2-3.

takieltäytyjien versiota tapahtumien kulusta. Harvat aseistakieltäytyjät saivat paljon huomiota aikalaislehdissä ja tuomioistuimien toimintaa arvioitiin pääosin aseistakieltäytyjien kokemuksien pohjalta. Aseistakieltäytyjien näkyvyys asiassa liittyi erityisesti siihen, että aikalaislehdistö etsi nimenomaan epätyypillisiä tapauksia, joista raportoida. Aseistakieltäytyjien tapaukset tarjosivat oivallista kerrottavaa niiden kiistanalaisen luonteen vuoksi. Lehdistöstä aseistakieltäytyjien kokemukset siirtyivät parlamenttiin etenkin asevelvollisuuden vastustajien välityksellä ja sieltä jälleen takaisin lehdistön käsiteltäväksi.

Lisäksi lehdet kuten *No-Conscription Fellowship* julkaisema *The Tribunal*, *The Labour Leader* ja *The Friend* julkaisivat yksityiskohtaisia tapauskertomuksia aseistakieltäytyjien huonosta kohtelusta tuomioistuimissa ja niiden päätösten jääräpäisyydestä. Näiden tapauskuvausten myötä mielikuvaksi tuomioistuinta muodostui, että ne koostuivat keskiluokkaisista järjestelmän lakeijoista, jotka suhtautuivat lähtökohtaisesti vihamielisesti pasifistisiin näkemyksiin.¹¹⁸ Adrian Gregory on samoilla linjoilla McDermottin kanssa ja on todennut, että mielikuva tuomioistuinta tyrannimaisina johtuu aseistakieltäytyjien marttyyritarinoista enemmän kuin vallinneesta todellisuudesta.¹¹⁹

Banburyn tuomioistuimen käsittelemiä tapauksia tutkinut Adrian Gregory toteaa, että lehdissä käsiteltyjen juttujen perusteella aseistakieltäytyjät olivat ehdottomasti vähäisin vapautusta hakenut ryhmä. Pääasiassa vapautusta anottiin kotitalouden tilanteen tai työn ja liiketoiminnan takia tai näiden yhdistelmällä. Alle kymmenen prosenttia tapauksista oli aseistakieltäytyjiä. Tämä siitä huolimatta, että Banbury oli mahdollisesti poikkeuksellinen paikkakunta siinä, että siellä oli muuhun maahan verrattuna enemmän aseistakieltäytyjiä. Pelkästään Bristolissa toiminut tuomioistuin käsiteli enemmän tapauksia kuin mitä aseistakieltäytyjiä oli koko maassa aikalaisen Philip Snowdenin arvion mukaan. Adrian Gregoryn maltillisen arvion mukaan tuomioistuimet käsitelivät sodan aikana yhteensä 1,25 miljoonaa tapautta.¹²⁰

---

118 McDermott, J. (2011), 1-2.

119 Harris, J. (2005), 188.

120 Harris, J. (2005), 178-9.

3.3 Poliittinen vai uskonnollinen vakaumus?

Kun asevelvollisuuslakia käsiteltiin parlamentin ylähuoneessa, jakoi Leonard Courtney aseistakieltäytyjät heihin, jotka vakaumuksensa perusteella vastustivat sotaa yleensä ja heihin, jotka eivät periaatteen tasolla vastustaneet sotaa, mutta eivät pitäneet Britannian osallistumista ensimmäiseen maailmansotaan oikeutettuna. Ensimmäinen ryhmä edusti Courtneylle idealismia, johon hän ei itse pystynyt vaikka halusikin, mutta jälkimmäistä ryhmää hän piti hankalampana lain tehokkaan toiminnan kannalta ja siten merkittävämpänä viiteryhmänä lain muotoilun kannalta. Courtney puheenvuorossa on useampikin kiinnostava seikka. Ensinnäkin hän käyttää idealististen aseistakieltäytyjien vakaumuksesta sanaa uskontunnustus (*creed*), jonka merkitys on vahvasti kristillinen vaikka merkitys tuohon aikaan olikin jo laajentunut kattamaan minkä tahansa uskon tunnustamien. Näkemys siitä, että sota oli synty ihmisyyttä vastaan, nousi Courtney mukaan sisäisestä vakaumuksesta (*conviction*) tai vuorisaarnan määräysten kirjallisesta noudattamisesta. Vakaumuksessa ei ole Courtney mukaan kyse siitä, että mies ei halua, vaan siitä ettei tämä voi.¹²¹

Courtney tarjosi puheessaan mielenkiintoisen historiakatsauksen tämä ensimmäisen ryhmän ja sotilaspalveluksen historiasta. Hän myös kritisoi näkemystä, jossa perustuslakiin vedoten puolustettiin kaikkien pakkoa osallistua maan puolustamiseen. Tällainen perustuslaki oli Courtney mielestä ajalta ennen nykyaikaa, jolloin valtiovalta on joutunut huomioimaan yksityisen mielipiteen, jonka sovittaminen kansalliseen tahtoon (*national will*) ei aina ole ollut yksinkertaista. Ensimmäisinä aseistakieltäytyjinä, jotka saivat valtiovallan tunnustuksen, Courtney piti Hollannin mennoniittoja, jotka 1580 saivat vapautuksen asepalveluksesta. Tämä ryhmä oli siis idealistinen tai Courtney sanoin hengellisen herätyksen saanut aseistakieltäytyjien ryhmä.

Toinen Courtney tarkoittama ryhmä liittyi puolestaan brittiläisten toisinajattelijoiden (*dissenter*) perinteeseen. Julkisissa kannanotoissa aseistakieltäytyjien huomioimiselle nähtiin vahvat historialliset perusteet, mutta historian katsottiin oikeuttavan

---

121 HL 26.1.1916 vol 20 c1056.

vain vakaumuksen, joka perustui tunnustetuille opinkappaleille. Oleellista oli myös, että velvollisen vakaumus oli ollut riittävän pitkäaikainen ja mielellään muodostunut jo ennen sodan alkamista¹²². Vuonna 1916 palvelukseen kutsutun 18-vuotiaan pojan olisi siis pitänyt muodostaa käsityksensä sodan oikeutuksesta viimeistään 16-vuotiaana.

Tällaisen uskonnollisen vakaumuksen hyväksyttävyyteen vaikuttivat sen ehdottomuus (totaalikieltäytyjät eivät saaneet kovin paljon ymmärrystä osakseen riippumatta siitä perustuiko heidän vakaumuksensa poliittisiin vai uskonnollisiin näkemyksiin). Uskonnollisiin syihin vetoavilla oli usein myös se etu, että äärikristittyjä pidettiin varsin harmittomina, jolloin uskonnonvapauden nimissä oli helpompi vapauttaa heidät kuin ryhtyä tappelemaan asiasta. Tästä syystä taas valtavirtakristittyjen perustelut eivät toimineet, koska periaatteessa kuka tahansa olisi silloin voinut kieltäytyä asepalveluksesta pilaten koko järjestelmän idean.

Valtavirtakristillisyyttä edustaneilla aseistakieltäytyjillä oli kuitenkin vaikeuksia vakuuttaa kuulijoitaan. Roomalais-katolisella kirkolla oli kyllä oikeutetun sodan teoriansa, mutta sen tulkitseminen ei ollut maallikkojäsenen asia. Virallinen kirkko puolestaan ei antanut asiaan virallista kantaa toisin kuin anglikaaninen kirkko, jonka sotamyönteisyydestä ei ollut epäilystäkään. Anglikaaniset omantienkulkijat eivät siten olleet vahvoilla perustellessaan näkemyksiään sodasta raamatun pohjalta. Lontoon kiihkokansallinen piispa A.F. Winnington-Ingram oli tehnyt kirkon ja oman kantansa erittäin selväksi suhteessa pasifistisesti suuntautuneisiin kristittyihin: nuoret kristityt miehet taistelivat vastoin omaatuntoaan, mutta maansa kunniaksi ja kristillisten periaatteidensa mukaisesti.¹²³ Jotkut parlamentin jäsenet tosin puolustivat aseistakieltäytyjinä henkilöinä, jotka noudattivat armeijapalveluksesta kieltäytyneiden varhaiskristittyjen periaatteita.¹²⁴

Eräässä tapauksessa tuomioistuin otti kannan, että koska Saksan keisari on paholai-

---

122 Times 8.1.1916, "The Bill", 7.

123 HL 26.1.1916 vol 20 c1068. "[F]ighting quite against their natural tastes [but fighting for the honour of their country and because they believe it is a question of Christian principle".

124 HC 11.1.1916 vol 77 c1469.

nen, on raamatunkin perusteella oikein taistella häntä vastaan. Kristittyä ei ainakaan voinut olla se, ettei suojele naisia ja lapsia saksalaisten väkivallalta! Eräs 29-vuotias teologian opiskelija oli kuitenkin valmis myöntämään, että haluaisi ampua keisarin, jolloin tuomistuin vaati tarjota hakijalle siihen mahdollisuuden ja määräsi hänet asepalvelukseen¹²⁵. Myös kirkon julkinen tuki oli harvinaista. Papit olivat jättäneet laumansa susien armoille kuten eräs parlamentin jäsen asian ilmaisi.¹²⁶

Ihmisten käsitykset vilpittömästä vakaumuksesta olivat kuitenkin ristiriitaisia. Valtakirkon piirissä yksilölliset raamatun eettiset tulkinnat eivät saaneet juurikaan painoarvoa, koska niin parlamentti kuin lautakunnatkin perustivat käsityksensä vakaumuksesta ryhmäkurin ajatukselle. Todellisen vakaumuksen takaa piti löytyä pasifismistaan tunnettu, järjestäytynyt kirkko. Toisaalta poliittinen vakaumus oli epäilyttävää, kun se vaikutti perustuvan ”opinkappaleisiin”. Tällöin yksilön olivat agitaattorit johdattaneet harhaan eikä hänen vakaumuksensa perustunut jollekin ”sisäsyntyiselle ja yksilölliselle”. Maallikkopappeus, raamattuopinnot tai jopa absolutismi (tarkoittaen viinaa tässä tapauksessa) auttoivat tekemään hakemuksesta vakuuttavamman¹²⁷, mutta järjestäytynyt pasifismi herätti tuomioistuimissa usein voimakasta vastustusta¹²⁸.

Poliittisen, moraalisen ja uskonnollisen vakaumuksen erottaminen toisistaan oli vaikeaa. Sosialistien poliittisessa ajattelussa vaikuttanut internationalismi perustui periaatteelle, jonka mukaan kaikkien maiden työväenluokan tulisi yhdistyä ja vastustaa nationalismia ja sotaa kapitalismin syrjäyttämiseksi. Tämän poliittisen teorian käytännön tulkinnat kuulostivat hyvin samanlaisilta kuin yleiskristillisetkin perustelut kieltäytyä aseista tai vastustaa sotaa. Ilmaisut kuten ”brotherhood of man” tai ”sacredness of life” olivat sävyiltään kristillisiä ja niihin saattoivat vedota myös ensisijaisesti kristityiksi itsensä tunnustavat aseistakieltäytyjät.

Kun asevelvollisuuslaki oli jälleen toukokuussa 1916 parlamentin ylähuoneen kä-

---

125 Times 4.3.1916, "Tribunals And Claimants", 3.

126 HC 16.3.1916 vol 80 c2411.

127 McDermott, J. (2011), 50.

128 McDermott, J. (2011), 51.

siteltävänä, jakoi Oxfordin piispa aseistakieltäytyjät kolmeen ryhmään: perinteisten pasifististen kirkkojen jäseniin, jotka noudattivat jotain esi-isiltään perimäänsä uskonnokappaletta (piispa nimesi erikseen kveekarit ja kristadelfialaiset), itsenäisiin kieltäytyjiin, jotka eivät voineet vedota kirkkonsa opinkappaleisiin (esimerkiksi anglikaanisen kirkon jäsenet) ja äärimmäisiin sosialisteihin, jotka vastustivat sotaa ja pakkoa ja pyrkivät hankaloittamaan lain toimintaa.¹²⁹ Lordi Sydenham ei allekirjoittanut Oxfordin piispan jaottelua vaan oli sitä mieltä, että perusteluja oli yhtä monta kuin aseistakieltäytyjiäkin:

*The only points which these men have in common are a rooted aversion to war—a most meritorious sentiment—and also a strong desire to remain in the positions in which they are at the present moment. [...] In some cases the objections are much more political than religious, and there are cases in which the objector himself is not quite clear whether his objections are political or religious.*¹³⁰

Lontoon keskusvalitustuomioistuin antoi 1916 päätöksen, jossa poliittinen vakaumus katsottiin jonkin tietyn sodan vastustamiseksi kun taas uskonnollinen ja siveellinen vakaumus vastusti sotaa yleensä. Käytännössä tällaista poliittista vakaumusta oli vaikea löytää. *No-Conscription Fellowship* kävi läpi jäsenistönsä 1191 ”sosialistista” kieltäytyjää ja huomasi, että sosialistinen sodan vastustus (militarismi, henkilökohtaisen vapauden rajoittaminen, epädemokraattinen diplomatia ja sodan kapitalistinen intressi) argumentoitiin moraaliselta pohjalta: ihmiselämä on pyhä, kaikki ihmiset ovat veljiä keskenään, sota ei ole keino ratkaista kansainvälisiä kiistoja. Siten poliittinen vakaumus saattoi yhtä hyvin sisältää sekä tietyn sodan että kaikkien sotien vastustamisen.¹³¹

Aseistakieltäytyjän vakaumus ei vakuuttanut tuomioistuimia silloin, jos sen taustalla epäiltiin olevan jonkinlaista poliittista vaikuttamista. Tällaista ”järjestäytyntä omatuntoa” ajavina järjestöinä mainittiin yleensä *Independent Labour Party* (I.L.P) ja *No-Conscription Fellowship*, joiden suulla turhan monien aseistakieltäytyjien uskottiin

129 HL 4.5.1916 vol 21 cc908-7.

130 HL 4.5.1916 vol 21 c914.

131 Rae 1970, 82.

puhuvan:

*Then you have the No-Conscription Fellowship, whose chief occupation is the manufacture of conscientious objectors, and I believe they give instructions and every possible encouragement to conscientious objectors, whom, I look upon as being a disgrace to the country and of whom the country at large, I am perfectly certain, is sick to death.*¹³²

*The Times*issäkin saivat huomiota *No-Conscription Fellowshipin* julkaisemat lehtiset, joissa jaeltiin neuvoja aseistakieltäytyjille¹³³. Itse Bernard Russell sai sadan punnan sakkon tällaisten lehtisten levittämisestä.¹³⁴ Uskonnollisille ryhmille vakiintuneet opinkappaleet olivat oleellisia uskottavuuden saavuttamiseksi. Itsenäisille ajattelijoille viitteet laajemmasta koulukunnasta olivat vain haitaksi. Poliittisiin aseistakieltäytyjiin liitettiin monesti myös mielikuvia liiallisesta älyllisyydestä. Sotilastuomioistuimen vankilaan tuomitsemista totaalikieltäytyjistä mainitaan omana ryhmänä ylemmistä luokista tulevat ja korkeamman koulutuksen saaneet henkilöt, joiden käytöksen kanssa vankilalaitoksella on ollut suuria ongelmia¹³⁵. Henkilöt kieltäytyvät kaikesta pakosta vakaukseensa vedoten eivätkä siten suostu suorittamaan heille määrättyjä töitä. Vuoden 1917 maaliskuuhun menneessä, englantilaisiin vankiloihin oli päätynyt vajaa neljä tuhatta totaalikieltäytyjää, joista valtaosan todettiin kuitenkin suorittavan rangaistuksensa mukisematta¹³⁶. Seuraavan vuoden aikana sota-oikeus tuomitsi hieman alle kolme tuhatta totaalikieltäytyjää lisää vankeusrangaistukseen. Totaalikieltäytyjien osuus käytöshäiriöistä oli joissakin vankiloissa korkea: jopa 21 tapausta 29:tä johtui niskoittelevista totaalikieltäytyjistä.¹³⁷ Dartmoorin työleirillä vierailut Exeterin piispa esitti pelkonsa totaalikieltäytyjien vallankumousjuonista *The Timesin* sivuilla lokakuussa 1917 ja vertasi heitä muun muassa Englantia vihaaviin *Sinn Feinin* kannattajiin:

---

132 HL 8.5.1918 vol 29 c1015.

133 Times 29.5.1916, "Advice To Conscientious Objectors", 5.

134 Times 6.6.1916, "'No-Conscription' Leaflet", 5.

135 Report of the Commissioners of Prisons and the directors of convict prisons, with appendices, 11.

136 Report of the Commissioners of Prisons and the directors of convict prisons, with appendices, 11.

137 Report of the Commissioners of Prisons and the directors of convict prisons, with appendices, 15-16.

"Many of the 'Conchys,' to use the local appellation, are men of ability and education, many are anarchists and Socialists, some have deep, if morbid, religious views - - It is a great misunderstanding of their position to suppose they are all religious. About a quarter claim to be animated by religious principle, the other three-fourths have a conscientious objection to this war, either because they hate England as the Sinn Feiners do or because they regard this war as a war of the capitalists, as do some of the I.L.P., or because like Robespierre, they disbelieve in killing men, till of course, like Robespierre, they will see that it is necessary for a fulfilment of their desires."¹³⁸

Piispa teki selkeän eron uskonnollisten ja poliittisten totaali kieltäytyjien välille. Ensin mainittuja ei pitäisi vangita ensinkään, mutta jälkimmäistä porukkaa pitäisi käsitellä kuten vihollista. Piispan analyysi ihmisistä, jotka ovat kieltäytyneet aseista poliittisen vakaumuksensa perusteella, ei poikkea olemassa olevasta mielikuvasta, jossa muu kuin uskonnollinen vakaumus tarkoitti lähinnä järjestäytyntä yhteiskuntaa vastustavaa maailmankuvaa. Valtaosa moraalisiin perustein vapautusta anoneista oli sosialisteja ainakin tuomioistuimien oman näkemyksen mukaan¹³⁹. Halu erottaa Kristukseen vedonneet kieltäytyjät muista, sai enemmänkin tukea. Valtion toivottiin jälkivisaasti kyenneen erottamaan poliittisen ja uskonnollisen vakaumuksen jo lain muotoilussa¹⁴⁰.

Julkisessa keskustelussa selkeästi uskonnollinen vakaumus sai osakseen helpommin sympatiaa. Syyt olivat varmasti osin historialliset, mutta myös puhtaasti pragmaattiset: pasifistisesti suuntautuneet kristilliset lahkot muodostivat pienen ja suhteellisen tarkkarajaisen vähemmistön, mikä teki niiden vastarinnasta turvallista ja helposti tunnistettavaa. Asepalveluksen poliittisella vastarinnalla oli kuitenkin sen todellista laajuutta merkittävämpi painoarvo. Lainvalmistelijat pelkäsivät etukäteen nimenomaan työväestön reaktiota ja asevelvollisuuslain toiminnan aikana poliittinen aseis-

138 Times 8.10.1917, W. Exon, "Anarchic Dartmoor", 10.

139 Times 29.8.1916, "No Vacation For Tribunals", 3.

140 Times 13.10.1917, A. E. CLARKE. "The Dartmoor Anarchists", 8.

takieltäytyminen leimautui nimenomaan sosialismiin ja poliittiseen radikalismiin: *Independent Labour Partyyn* ja *No-Conscription Fellowshipiin*. Maallikkopappeus, raamattuopinnot tai jopa raivoraittius auttoivat tekemään hakemuksesta vakuuttavamman¹⁴¹, mutta järjestäytynyt pasifismi herätti tuomioistuimissa usein voimakasta vastustusta¹⁴². Poliittisen omatunnon tunnustaminen suhteessa asepalvelukseen olisi avannut portit kenelle tahansa pelkurille välttää asepalvelus omaantuntoon vedoten.

Kveekarit olivat sodanaikaisen Britannian tunnetuin rauhankirkko. Kveekareiden pasifistinen vakaumus oli laajalti tunnettua (vaikkakaan ei kovin syvällisesti ymmärrettyä) ja joiden toimintaa sodan aikana pidettiin aseistakieltäytyjien ihanteena. Käytännössä vain kveekareiden pasifismi sai tuomioistuimissa laajaa hyväksyntää ja myös Britannian sotaministeriö tuki täysin heidän sijoittamistaan kveekareiden ambulanssiyksikköön (*Friend's Ambulance Unit*)¹⁴³, jonka yksityiset kveekarit perustivat sodan alettua. Yksikkö toimi useissa maissa ja siinä palveli etupäässä aseistakieltäytyjiä. Kveekareiden hyvän maineen takana oli muun muassa heidän sodanaikainen palveluksensa *Friend's Ambulance Unitissa*. Kaikki kveekaritkaan eivät kuitenkaan kokeneet, että heidän vakaumuksensa salli osallistua sen toimintaan¹⁴⁴.

Kveekareiden maine ei kuitenkaan ollut täysin tahraton. Joidenkin kveekareiden julkinen tuki nuorille miehille, jotka halusivat vapautuksen palveluksesta vakaumuksen perusteella, aiheutti pahaa verta.¹⁴⁵ Kveekarit eivät kuitenkaan yhteisönä avoimesti tukeneet tällaista agitointityötä.¹⁴⁶

Kveekareita huonommin tunnettu pasifistinen kristillinen lahko olivat kristadelfialaiset. Jos kveekareidenkaan aseistakieltäytymisen perusteet eivät olleet hyvin tunnettuja, vaikuttivat kristadelfialaisten periaatteet suorastaan ristiriitaisilta. Aseistakieltäytyjät eivät yleensä suostuneet työskentelemään sotatarviketeollisuudessa, mutta

---

141 McDermott, J. (2011), 50.

142 McDermott, J. (2011), 51.

143 McDermott, J. (2011), 48.

144 Times 23.2.1916, "Service Tribunals", 5.

145 Times 16.2.1916, D. W. DOUTHWAITE, "The Society Of Friends", 9.

146 Times 19.2.1916, Juliet M. Godlee, "The Society Of Friends", 9.

kristadelfialaiset aiheuttivat tässä suhteessa hämmennystä suostumalla aseteollisuuden palvelukseen kieltäytyen samalla asepalveluksesta. Kristadelfialaiset ovat hyvä esimerkki siitä, että pasifismin ja aseistakieltäytymisen linkki ei ollut mitenkään selvä, koska kristadelfialaiset eivät perustaneet aseistakieltäytymistä mihinkään sodanvastaaisuuden tai väkivallattomuuden vakaumukseen, vaan siihen, etteivät he voineet mielestään asettua sotilasviranomaisen käskyn alaisiksi. Työskentely aseteollisuudessa oli siten mahdollista kunhan se ei tapahtunut sotilashallinnon alaisuudessa.¹⁴⁷

Tietty moraalinen lahjomattomuus sai joka tapauksessa kunnioitusta, olivat sen perusteet mitkä hyvänsä. Winchesterin piispa summasi monen mielipiteen aseistakieltäytyjistä toteamalla, että pinnareiden ja intoilijoiden joukossa oli myös miehiä, jotka olivat luonteeltaan ja vakaumukseltaan rehellisiä, mutta jääräpäisiä.¹⁴⁸ Moraalinen lahjomattomuus tuntui kulkevan käsi kädessä marisevan intoilijan maineen kanssa.

Marisevan intoilijan edustaessa yhtä ääripäätä aseistakieltäytyjiin liitetystä mielikuvista, edusti mielikuva kristillisistä marttyyreista toista ääripäätä. Maaliskuussa 1916 *The Times* julkaisi Lincolnin piispan kirjoituksen, joka käsitteli aseistakieltäytyjiä. Siinä piispa lainasi Mabel Dearmeria, joka pohti pasifismin mahdollisuuksia vallitsevassa tilanteessa ylipäätään:

*"What chance would Christ have to-day?" wrote Mabel Dearmer bitterly from Serbia: "Crucifixion would be a gentle death for such a dangerous lunatic."*¹⁴⁹

Sodan synnyttämä kansalliskiihko ei jättänyt tilaa vuorisaarnan seuraajille. Lincolnin piispan aseistakieltäytyjiä ymmärtävä kannanotto oli poikkeuksellista. Etenkin kun piispa esitti aseistakieltäytyjät todellisina Kristuksen seuraajina näiden asettuessa yleistä mielipidettä vastaan kieltäytymällä väkivallasta. Aseistakieltäytyjien esittäminen jonkinlaisina marttyyreina ei saanut *The Timesin* palstoilla suurta kannatusta¹⁵⁰. Ajatus,

---

147 Ibid.

148 HL 4.5.1916 vol 21 c924. "{M}en of really high conscience and character, though, we will say, of very narrow opinions".

149 Times 16.3.1916, C. Oxon, "Conscientious Objectors", 9.

150 Esimerkiksi Times 5.4.1916, R. Maguire ja E. M. Lloyd, "Conscientious Objectors", 9., Times 6.4.1916, Academicus, I. Gregory Smith ja Hugh Legge, "Conscientious Objectors", 9. ja Times

että rintamalle lähteneet eivät olleet Jumalan puolella, ei luonnollisesti ollut helposti nieltävissä. Lincolnin piispa oli myös yksi kirkon edustajista, jotka olivat allekirjoittaneet lehdistölle lähetetyn kirjeen, jossa vaadittiin tutkintaa tuomioistuimien käyttämistä keinoista aseistakieltäytyjän vakaumuksen selvittämiseksi¹⁵¹.

Kuitenkin anglikaaninen kirkko tuki virallisesti Britannian sotaponnisteluja ja kirkon piirissä ne, joiden näkemykset eivät sopineet tähän yleiseen linjaan, jäivät mielipiteineen yksin. Pääosin kirkko saati palvelustuomioistuimet eivät olleet ymmärtäväisiä sellaisia pasifistisia näkemyksiä kohtaan, jotka perusteltiin yleisillä kristillisillä periaatteilla. Nämä yleiskristilliset freelancer pasifistit eivät hyötäneet uskonnollisesta yhteisöstään. Anglikaanin pasifistisen vakaumuksen aitouden merkiksi ei laskettu tämän kuulumista kirkkoon. Onkin ironista, että anglikaanisen kirkon jäsen, joka pyrki saamaan vapautuksen asepalveluksesta vetoamalla raamatun käskyyn älä tapa, ei yleensä siinä onnistunut, mutta samaan aikaan kveekarit, joiden vakaumusta juuri kukaan ei kyseenalaistanut, perustivat käsityksensä juuri tuohon raamatun kohtaan. Kveekarit eivät kuitenkaan olleet varsinaisesti mikään kirkkokunta eikä heillä ollut pappeja tai opinkappaleita eivätkä he myöskään pakottaneet jäsenilleen mitään opillista yhdenmukaisuutta. Kveekarit näkemyksensä sotaan oli tämän henkilökohtainen valinta. Toisaalta seitsemännen päivän adventistit ja kristadelfialaiset uskoivat ryhmäkuriin mitä tuli yksilön vakaumukseen, mutta eivät olleet perusluonteeltaan pasifistisia. Kristadelfialaiset kieltäytyivät alistumasta sotilasjohdon hallittaviksi, mutta eivät varsinaisesti vastustaneet sotaa, mikä ymmärrettävästi alkuun vaikeutti heidän asemaansa aseistakieltäytyjinä.¹⁵²

3.4 Yhteenveto

Aseistakieltäytyjät jakautuivat vakaumuksensa perusteiden puolesta julkisessa keskustelussa karkeasti kahteen ryhmään. Toiseen ryhmään kuuluivat ne aseistakieltäytyjät,

---

7.4.1916, John L. Darby ja Henry Knollys Colonel, "Conscientious Objectors", 9.

151 Times 25.5.1916, "Conscientious Objectors", 3.

152 Rae 1970.

joiden uskonnollinen yhteisö antoi heille uskottavuutta. Tämä tarkoitti käytännössä kveekareita ja joitakin muita pasifistisista opeista tunnettuja kristillisiä liikkeitä. Toiseen ryhmään kuuluivat ne aseistakieltäytyjät, joiden vakaumuksen katsottiin pohjautuvan lähinnä henkilökohtaiseen vakaumukseen. Tällainen yksilöllinen vakaumus saattoi perustua yleiskristillisiin käsityksiin tai korostetummin uskonnoista riippumattomaan "moraaliseen" vakaumukseen. Moraalisella vakaumuksella voitiin viitata niin valtakirkon jäseniin kuin poliittisiinkin kieltäytyjiinkin, mutta oli kyse anglikaanista tai sosialistista, olivat aseistakieltäytyjien perustelut kuitenkin hyvin yleiskristillisiä.

Käytäntöjen vakiinnuttua siviilipalveluksen valinnut aseistakieltäytyjien joukko hiljalleen katosi yleisestä tietoisuudesta suorittamaan työpalvelustaan. Myös *The Times*issä ilmestyneiden juttujen painopiste muuttuu ajan kuluessa kun varsinaisia tuomioistuinten tapauksia uutisoidaan vähemmän ja kieltäytyjistä väitellään enemmän yleisönosastolla. Samalla mielenkiinto keskittyy etupäässä totaalkieltäytyjiin ja heidän kärsimiinsä vankeusrangaistuksiin. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että näyttävien lehtijuttujen myöhempi vähäisyys ei selity täysin itse tapausten vähenemisellä vaan syyksi on tarjottu muun muassa turtumista.¹⁵³

Samalla kun aseistakieltäytyjien ympärillä käyty julkinen keskustelu alkoi Britanniasa tasoittua, puhalsi mahdollisen asevelvollisuuden synnyttämä myrsky Australiassa rajuisimmillaan. Seuraavissa kappaleissa käsittelen australialaista keskustelua aseistakieltäytyjistä ja sen yhtymäkohtia Britanniassa käytyyn keskusteluun.

4 Australian omat aseistakieltäytyjät brittiläisten varjossa

Sodan syttyessä elokuussa 1914, Australia oli keskellä liberaalien ja Laborin vaalitaistoa. Joseph Cookin johtamat liberaalit olivat nousseet valtaan vuonna 1913 vain yhden edustajan enemmistöllä. Ylähuone oli kuitenkin Labor-senaattorien käsissä, mikä tarkoitti sitä ettei Cookin hallitus kyennyt käytännössä hallitsemaan maata. Poliittisen

---

153 McDermott, J. (2011), 53-54.

pattitilanteen purkamiseksi päädyttiin ylä- ja alahuoneen hajottamiseen ja uusiin vaaleihin. Cookin hallituksen väistyvien ministereiden vastuulle jäi siten sitoutua imperiumin sotaponnistukseen ja luvata 20000 sotilasta Britannian avuksi.¹⁵⁴

Siitä, pitäisikö Australian liittyä sotaan, ei kuitenkaan ollut epäselvyyttä. Molemmat valtapuolueet seisoivat tiukasti sen takana, että Australia hoitaa velvollisuutensa. Vaaleissa ei siis ollut kyse Australian liittymisestä sotaan, vaan molemmat puolueet vaikuuttivat äänestäjilleen täyttä yhteistyötä Britannian kanssa.¹⁵⁵ 5. syyskuuta pidetyissä vaaleissa Labor-puolue sai ylähuoneen 36 paikasta 31 ja alahuoneeseen 42 edustajaa liberaalien 32 edustajaa vastaan. Vaalien jälkeen pääministeriksi nousi Andrew Fisher, joka kuitenkin erosi huonon terveytensä vuoksi tehtävästään lokakuussa 1915 William Hughesin hyväksi. William "Billy" Hughes oli se henkilö, joka tuli dominoimaan Australian politiikkaa sotavuosina.¹⁵⁶

Valtaan päästyään, uusi hallitus esitteli parlamentille yhden merkittävimmistä sota-ajan politiikkaa muovanneista lakialoitteista. *War Precautions Act* vietiin alahuoneessa läpi opposition suosiollisella avustuksella yhdessä päivässä 28. lokakuuta 1914. Lain perusteella liittovaltion hallitus saattoi laajentaa valtaansa alueille, jotka rauhan aikana olivat kuuluneet osavaltioille. Laki mahdollisti muun muassa tiukan lehdistö-sensuurin, sotaponnistuksille ja hallitukselle haitallisen materiaalin levittämisen kieltämisen ja olisi mahdollistanut myös asevelvollisuuden käyttöönoton suoraan hallituksen määräyksellä, jos se olisi ollut poliittisesti mahdollista.¹⁵⁷ *War Precautions Act* saattoi erityisesti asevelvollisuuden ja sodan vastustajat ahtaalle. Laki säädettiin alun perin määräajaksi ja sodan loputtua se oli tarkoitus kumota, mutta lopulta WPA kumottiin vasta joulukuussa 1920.¹⁵⁸

Väistyneen liberaalihallituksen lupaamat 20 000 sotilasta muodostivat *Australian Imperial Force* (AIF) ensimmäisen divisioonan. Tämä ensimmäinen joukko-osasto, jo-

---

154 Scott, E. (1941), 11-9.

155 Scott, E. (1941), 23.

156 Scott, E. (1941), 44.

157 Scott, E. (1941), 53-4.

158 Oliver, B. (1997), 31.

hon sisältyi myös Uusi-Seelantilaisia vapaaehtoisia (*The Australian and New Zealand Army Corps, ANZAC*), lähti Australiasta marraskuussa 1914. Vuoden loppuun mennessä 50 000 australialaista oli liittynyt vapaaehtoisesti armeijaan, jolloin miehiä oli tarpeeksi kahteen divisioonaan ja niiden täydennysjoukkoihin. Huhtikuussa 1915 ANZAC osallistui Gallipolin maihinnousuun, josta muodostui sotilaallinen katastrofi ja se johti lopulta australialaisten ja uusiseelantilaisten joukkojen perääntymiseen alueelta joulukuussa 1915. Sitä ennen 10 000 sotilasta oli kuollut ja 24 600 haavoittunut. Australian hallituksen alkuperäinen 20 000 sotilaan tavoite oli tässä vaiheessa jo unohtunut. Vapaaehtoisten virta oli vielä voimakas ja kaikki halukkaat imettiin uusiin länsirintamalle suuntaaviin divisiooniin.¹⁵⁹ Gallipoli oli ensimmäinen monesta ympäröivien kokeesta sotilaallisesta takaiskusta ja niistä aiheutuneet alati kasvavat miestappiot vaativat jatkuvasti uusia vapaaehtoisia kaikkialta brittiläisestä imperiumista. Tästä itseään ruokkivasta sodan logiikasta tuli argumentti niin asevelvollisuuden puolesta kuin sitä vastaan.

Britannian siirtyminen asevelvollisuuteen 1916 ja 1. heinäkuuta samana vuonna alkanut Sommen taistelu, aiheuttivat miltei välittömän reaktion Australiassa. Australian kärsimät valtavat miestappiot 19.-20. heinäkuuta Fromellesin hyökkäyksessä, joka käytiin osana Sommen taisteluita, jyrkensivät vaatimuksia pakollisen asevelvollisuuden käyttöönotosta. Lisäksi Uusi-Seelanti¹⁶⁰ oli ottanut asevelvollisuuden käyttöön toukokuussa 1916, mikä oli omiaan kiihdyttämään keskustelua.

William Hughes palasi Australiaan Euroopan kiertueeltaan 31. heinäkuuta 1916 ja asevelvollisuuden kannattajat toivoivat pääministerin asettuvan selkeästi asevelvollisuuden kannalle. Hughes kuitenkin kieltäytyi ottamasta asiaan aluksi tiukkaa kantaa. Poliittiset realiteetit olivat sellaiset, että asevelvollisuuden kannattajilla oli alahuoneessa niukka enemmistö, mutta suurin osa senaatista vastusti sitä. Ainoa vaihtoehto olisi

---

159 Oliver, B. (1997), 31.

160 Uutta-Seelantia ei tässä työssä ole tutkittu, koska vertailukohdiksi haluttiin selkeästi imperiumin eri osat eikä vertailtavien kohteiden lisääminen ollut resurssien puitteissa järkevää. Maa muodostaisi kuitenkin mielenkiintoisen parin Australialle ja on hyvä jatkotutkimuksen aihe.

ollut ylä- ja alahuoneen hajottaminen ja uudet vaalit, mutta mikään ei olisi taannut Hughesille mieluisampaa senaattia. Kävi kuitenkin ilmeiseksi, että parlamentissa oli valmiutta järjestää aiheesta kansanäänestys. Samoihin aikoihin kävi selväksi tuhot, joita Australian joukot olivat Sommessa kärsineet: 28 000 miestä alle seitsemässä viikossa. Pian esitettiin vaatimus, että viiden australialaisdivisioonan ylläpitäminen vaatisi välittömästi 20 000 uutta varusmiestä ja sen lisäksi 16 500 joka kuukausi seuraavan kolmen kuukauden ajan. Sähke saavutti Australian 24. elokuuta ja siinä painotettiin, että ilman näitä lisäjoukkoja 3. divisioona pitäisi hajottaa. Vaadittu miesmäärä oli mahdoton kun sitä verrattiin kesä-elokuun listautumismääriin (6582 kesäkuussa, 6170 heinäkuussa ja 4114 23. päivä elokuuta mennessä).¹⁶¹

Elokuun 30. päivä pääministeri vihdoin ilmaisi aikeensa ja ilmoitti, että asevelvollisuudesta järjestettäisiin kansanäänestys. Puheessaan Hughes kertoi Britannian pyytäneen Australialta lisää miehiä.¹⁶² Gallipolin katastrofin ja länsirintamalla koettujen uhrausten jälkeen ei ollut enää mahdollista perääntyä, vaan Australiankin tuli jatkaa päättäväisesti loppuun asti. Tähän tarvittaisiin pakollisen asevelvollisuuden tuomaa ennustettavuutta, jotta tulevat tappiot voitiin varmuudella korvata. Tavoitteena oli siten australialaisen yhteiskunnan sovittaminen Britannian sodanjohdon määrittelemään strategiaan.

Puheessaan Hughesin oli sitä mieltä, että Australia oli jo sitoutunut pakollisen asevelvollisuuden periaatteeseen ja kysymys oli vain tämän pakon laajentaminen käsittämään myös asepalveluksen maan rajojen ulkopuolella. Hallituksen tavoitteena oli Hughesin mukaan myös "viimeisen shillingin" valjastamien sotaponnistuksia varten. Vuonna 1914 käydyssä vaalitaistelun keskellä, Labor-puolueen Andrew Fisher oli kuvannut puolueensa ja australialaisten sitoutumista vastasyntyneeseen sotaan näillä sanoilla: "Australians will stand beside our own to help and defend her to our last man and our last shilling."¹⁶³ "Last man and last shilling" jäi elämään poliitikkojen puheen-

---

161 Scott, E. (1941), 338-9.

162 Commonwealth of Australia, House of Representatives, August 30, 1916.

163 The Argus 1. elokuuta, lainattu Scott, E (1941) 22.

parteen ja myöhemmin esimerkiksi asevelvollisuuden vastustajat penäsivät tämän viimeisen shillingin perään ennen kuin valtion oli lupa alkaa pakkolunastamaan ihmisiä sodan voittamiseksi.

Syyskuussa 1915 Australiassa oli toteutettu väestönlaskenta aiemmin samana vuonna säädetyin *War Census Actin* puitteissa. Ajatus sota-ajan väestönlaskennasta oli saanut alkunsa Gallipolin maihinnousua seuranneesta kiihkeästä värväyskampanjasta. Väestönlaskennan tarkoituksena oli saada tarkka käsitys Australian miehistöllisistä ja materiaalisista resursseista, mutta hallitus piti vielä kiinni kannastaan, ettei se kavaillut asevelvollisuuteen siirtymistä. Loppuvuodesta 1915 laskenta paljasti, että maassa oli 600 000 18-44-vuotiasta kuntoista miestä. Samaan aikaan Australian hallitus ilmoitti lähettävänsä rintamalle ylimääräiset 50 000 miestä samalla kun se aikoi pitää kiinni kuukausittaisesta tavoitteestaan värvätä 9 500 miestä korvaamaan "hävikkiä".¹⁶⁴

Tämän jälkeen oli selvää, että puolustusministeriön täytyisi tehostaa värväysorganisaatiotaan huomattavasti ja kohdistaa toimensa suoraan näihin 600 000 kuntoiseen mieheen päästäkseen hallituksen asettamiin tavoitteisiin. Osana värväystoimia sotilasviranomaiset kohdistivat palvelusikäisille miehille kyselyn, jossa kysyttiin miesten halukkuutta värväytyä ja perusteluista siinä tapauksessa, että he eivät olleet halukkaita astumaan palvelukseen.¹⁶⁵

Yli 77% rekisteröidyistä ei ollut valmis liittymään armeijaan. Syitä kieltäytymiselle ei tarvinnut antaa, mutta Bobbie Oliverin mukaan yksi keskeinen syy oli huono terveys. Myös ideologiset syyt ja yhteiskuntaluokkaan ja varallisuuteen liittyvät syyt saattoivat vaikuttaa, sillä köyhemmillä alueilla oltiin vähemmän innokkaita pestautumaan armeijaan. Värväysorganisaatio painosti osavaltioiden hallituksia houkuttelemaan naimattomia miehiä armeijaan. Syyskuussa 1916 Länsi-Australian liberaali pääministeri pyysi selvitystä valtionhallinnossa mahdollisesti työskentelevistä pinnareista. Naimattomien miesten tuli selvittää syy siihen mikseivät olleet astuneet palvelukseen. Moni

---

164 Scott, E. (1941), 311.

165 Scott, E. (1941), 311.

kertoi syyksi heikon terveyden, mutta moni ei eritellyt syytä ollenkaan. Kuten Britanniassakin, australialaismiehet, jotka eivät olleet liittyneet armeijaan joutuivat kokemaan kovaa sosiaalista painetta. Monet yksityiset ja julkiset työnantajat ilmoittivat erottavansa työntekijät, joiden katsoivat olevan kuntoisia asepalvelukseen ellei näillä ollut esittää vapautuslappua. Nuoret miehet saivat herkästi pinnarin leiman. Myös Australiassa jaettiin Britannian tapaan valkoisia höyheniä miehille, joiden katsottiin välttelevän velvollisuuttaan.¹⁶⁶

Värväysorganisaation tehostuessa myös asepalveluksen vastustajat sähköistyivät. Etenkin palvelusikäisille miehille kohdennettu kysely herätti kitkerää vastustusta. Pääministerin joulukuussa 1915 julkaisema manifesti *The Call to Arms* pyrki vakuuttamaan kansalaiset sodan tärkeydestä kansalliselle kunnialle ja vapaudelle.

Kansanäänestyksen järjestämistä Hughes itse perusteli seuraavasti: "Autocracy forces its decrees upon the people; Democracy ascertains, and then carries out the wishes of the people"¹⁶⁷. Hughesin tarkoituksena oli mobilisoida yleinen mielipide senaattia vastaan, koska ylähuoneessa asevelvollisuuden vastustajat olivat enemmistössä. Kansanäänestys sinällään ei sitonut senaattia, mutta kynnyks vastustaa kansan ilmaisemaa tahtoa olisi ollut korkea. Hughesin mukaan hallituksen tavoitteena oli kysyä kansalta, hyväksyikö se asevelvollisuuden laajentamisen ulkomaille siinä määrin, että Australian siirtoarmeija voitiin pitää täydessä vahvuudessa. Kukapa ei haluaisi edesauttaa Australian ja imperiumin sotaponnistuksia?

Australiassa päädyttiin turvautumaan kansanäänestykseen pitkälti puoluepoliittisista syistä. Ensimmäinen kansanäänestys järjestettiin lokakuussa 1916 ja toinen joulukuussa 1917. Molemmilla kerroilla australialaiset hylkäsivät yleisen asevelvollisuuden, mutta kiista jakoi jyrkästi niin australialaiset kuin Labor -puolueenkin, joka hajosi ensimmäisen kansanäänestyksen seurauksena.¹⁶⁸

---

166 Oliver, B. (1997), 32.

167 Commonwealth of Australia, House of Representatives 30.8.1916, pp. 8402.

168 Ward (1978), 126-127.

Ne jakolinjat, jotka jakoivat australialaisen yhteiskunnan vuoden 1916 kansanäänestyksessä, eivät ole täysin selvillä. Luokka uskonnon ja sukupuolen ohella oli mahdollisesti tärkein tekijä. Keskiluokkaiset australialaiset (protestantit, yrittäjät ja liberaalipuolue) äänestivät asevelvollisuuden puolesta kun taas suurin osa työväenliikkeestä ja katolisista äänesti sitä vastaan. Osa vastusti asevelvollisuutta, koska pelkäsi värillisen työvoiman vyöryvän työmarkkinoille kun valkoiset australialaiset lähtivät Eurooppaan sotimaan. Moni katolinen äänesti asevelvollisuutta vastaan vastalauseena sille, miten Britannia vastasi irlantilaisten pääsiäiskapinaan 1916.¹⁶⁹

4.1 Ei varusmiehiä ulkomaille

Australiassa osa sodan vastustajista oli ehdottomasti koko sotaa vastaan. Julki-suudessa tällaisia henkilöitä olivat muun muassa Vida Goldstein ja Adela Pankhurst. Adela Pankhurst oli Britannian suffragetti-liikkeen johtohahmojen, Emeline Pankhurstin tytär ja Sylvia ja Christabel Pankhurstin sisar. Adela muutti Australiaan 1914 ja pitkälti taustansa vuoksi, Vida Goldstein värväsi tämän mukaan *Women's Peace Army*n toimintaan Melbourneen. Myöhemmin Pankhurst oli perustamassa Australian kommunistista puoluetta ja petyttyään kommunismiin, oikeistolaista ja kansallismielistä *Australia First* -liikettä.

Sodan ehdottomat vastustajat olivat kuitenkin vähemmistössä. Asevelvollisuuden poliittinen vastustus keskittyi vahvasti sen ympärille, voitiinko asevelvollisuus ulottaa maan rajojen ulkopuolelle. Tämä kysymys oli australialaisen asevelvollisuuskeskustelun erityispiirre. Monen australialaisen mielestä varusmiesten lähettäminen toiselle puolelle maapalloa edusti varsin toisenlaista asepalvelusta kuin se maanpuolustuksen ideaaliin perustunut poikien ja nuorten miesten asepalvelus, joka oli ollut toiminnassa Australian liittovaltion synnystä saakka.

Australian alahuoneessa oli viisi Labor-puolueen jäsentä (King O'Malley, Frank Anstey, W. G. Higgs, James Matthews ja Francis Brennan) ja ylähuoneessa kolme

---

169 Beaumont, J. (2014), 224-231.

Queenslandin senaattoria (Ferricks, Mullan ja Stewart), jotka olivat olleet äänekkäitä sodan vastustajia sen alkamisesta saakka. Heidän merkityksensä oli sodan alkukausina pieni, mutta alahuoneen viidestä toisinajattelijasta neljä valittiin uudelleen vuoden 1917 vaaleissa, mikä kertoo siitä ettei äänekäskään sodan vastustaminen ollut Australiassa poliittinen itsemurha.¹⁷⁰

Australian työväenliikkeelle asevelvollisuuden vastustaminen vapaaehtoisuuteen vedoten oli osittain vaikeaa, koska Labor -puolueen selkärangan muodostanut ammattiyhdistysliike perustui nimenomaan pakkoon. Asevelvollisuuden kannattajat käyttivät iskulauseenaan englantilaisen sosialistin, Ben Tilletin sanoja: "We trades unionists are coercionists in a strike, absolute conscriptionists, and God help anybody who is a conscientious objector".¹⁷¹

14. syyskuuta kun Australian parlamentti käsitteli lakia kansanäänestyksen järjestämisestä (Military Service Referendum Bill), Labor -puolueen jäsen Francis Brennan, kritisoi oman pääministerinsä lakiesitystä tiukoin sanankääntein ja kohdisti William Hughesia kohtaan harvinaisen kovasanaisia syytöksiä:

*He [pääministeri] said that he was going to follow the light, and that he was going to do his duty. [...] There was never a tyrannical act in history that was not done under the supposed sanction of duty. There was never even a Cromwell spitting babes upon the bayonets of his soldiers who was not prepared to argue that he was acting from the highest sense of duty.*¹⁷²

Vaikka kaikki parlamentin jäsenet eivät käyttäneetkään yhtä värikästä kieltä kuin Brennan, osoittaa hänen puheenvuoronsa miten tulehtunut etenkin Labor -puolueen sisäinen ilmapiiri oli. Asevelvollisuuskysymys jakoi katkerasti niin Labor -puolueen kuin Australiankin.

Brennan oli vastustanut Australian liittymistä sotaan alusta alkaen ja saavuttanut

---

170 Ward, R. (1978), 95-6.

171 Advertising (1916, syyskuu 30). The Register (Adelaide, SA : 1901 - 1929), p. 9. Retrieved tammikuu 16, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article59917483>

172 Commonwealth of Australia, House of Representatives 14.9.1916, pp. 8561.

sitä kautta poliittista näkyvyyttä. Francis Brennan oli lisäksi katolinen, minkä vuoksi vuoden 1916 Irlannin kansannousu ja osin sen värittämänä Australian asevelvollisuuskysymys veivät suuren osan hänen huomiostaan.¹⁷³ Brennan vastusti asevelvollisuutta, koska vastusti vapaiden Australian kansalaisten pakottamista. Hän ei myöskään hyväksynyt demokraattisen välineen, kansanäänestyksen, käyttämistä epädemokraattisiin tarkoituksiin. Hänen mukaansa oli kysymyksiä, joissa enemmistöllä ei ollut oikeutta päättää vähemmistön puolesta. Brennanin näkemyksen mukaan kyse oli tietyn väestöosan tarhaamisesta, millä hän tarkoitti sitä, että käytännössä rikkaat lähettävät köyhät sotimaan.¹⁷⁴

Kuten Kanadan ja Britanniankin parlamenteissa, myös Australian parlamentissa puhujat vetosivat usein historialliseen esimerkkiin asevelvollisuuskeskustelussa. Francis Brennan argumentoi asevelvollisuutta vastaan käyttämällä esimerkkinä Yhdysvaltoja ja Abraham Lincolnia, jonka turvautuminen asevelvollisuuteen Yhdysvaltojen sisällissodan voittamiseksi, oli lopputuloksesta huolimatta Brennanin mielestä epäonnistuminen. Lincolnin voitto oli Brennanin näkemyksen mukaan lopulta kiinni vapaiden amerikkalaisten isänmaallisuudesta, ei asevelvollisuudesta. Toinen huono esimerkki asevelvollisuudesta (Brennan käyttää termiä *conscription* tarkoittamaan erityisen mielivaltaista ja alistavaa asevelvollisuutta) oli Ranska, jossa Brennanin mukaan asevelvollisuus oli ollut koettelemus maan työväestölle. Samoin asevelvollisuus oli Brennanin mielestä palvellut Preussissa ja Venäjällä vain näiden maiden sotilasvallan intressejä, mutta ei koskaan näiden maiden kansalaisia. Kaikki nämä hirvittävät esimerkit kuitenkin kalpenevat ehdotukselle, jossa miehet pakotettaisiin matkustamaan 12 000 mailia meren yli sotimaan. Brennanin mielestä oli kohtalon ivaa, että Labor-puolueen pääministeri oli lopulta se, joka esitti kaikista epäoikeudenmukaisinta asevelvollisuutta, joka oli koskaan nähty.¹⁷⁵

---

173 Kevin Ryan, 'Brennan, Francis (Frank) (1873–1950)', Australian Dictionary of Biography, National Centre of Biography, Australian National University.

174 Commonwealth of Australia, House of Representatives 14.9.1916, pp. 8560.

175 Commonwealth of Australia, House of Representatives 14.9.1916, pp. 8558-9.

Hänestä myös mahdollinen kansanäänestyksen hylkääminen saisi Australian näyttämään muiden silmissä vastuunpakoilijana vaikka sen panos on ollut merkittävä. Brennanin mielestä maantiede (pitkä etäisyys konfliktista teki sotilaiden lähettämistä kallista) ja vähäinen väestö huomioiden, maa on tehnyt enemmän kuin mikään muu imperiumin osa. Brennanin mielestä Australian hallituksella ei ollut oikeutta sitoutua varustamaan niin suurta määrää miehiä sotaan. Myös Labor-poliitikko James Matthews kritisoi hallituksen lupaamia miesmääriä, koska sotilaiden saattaminen kaukaiselle taistelukentälle oli niin kallista. Kuitenkin Matthewsinkin kannatti sodan viemistä onnistuneeseen päätökseen eli hänkään ei ajanut Australian irtautumista konfliktista. Harvalla poliitikolla oli halua "hylätä" rintamalle lähetettyjä miehiä. Sodasta irtautuminen olisi tehnyt tyhjäksi jo koetut kärsimykset.¹⁷⁶

Matthewsille syy vastustaa asevelvollisuutta oli preussilaisuuden ja plutokratian vallan lisääntymisen estäminen. Matthewsinkin mielestä asevelvollisuuteen siirtymisen tarkoittaisi vain hallitsevan luokan entistä järkähtämätöntä valtaa sodan jälkeen. Matthews asetti selkeästi vastakkain demokratian ja asevelvollisuuden ja kiisti jälkimmäisen tarpeellisuuden sodan voittamiseksi. Asevelvollisuuden keskeisenä tarkoituksena Matthews näki, Britannian esimerkkiin vedoten, maan hallituksen tarpeen organisoida koko kansakunta aiempaa tehokkaammin sotaa varten. Tämä olisi merkinnyt Matthewsinkin mielestä monille itsestään selvästi pakkotyötä (*industrial conscription*) ja työväestön oikeuksien polkemista.¹⁷⁷

Etenkin työväenliikkeen piiristä nousseet asevelvollisuuden ja sodan vastustajat käyttivät sodasta hyötyviä keinottelijoita esimerkkinä siitä, että sodassa oli kyse myös luokasta. Myös Matthews tehosti kritiikkiään asevelvollisuutta vastaan puhumalla Britannian merenkulun kuninkaista, hiiliparoneista ja rautaherroista, jotka takoivat voittoa sodalla. Matthewsinkin mielestä nämä brittiporhot käyttivät Australiaa ja sen sotilaita hyväkseen tekemällä kauppaa Saksan kanssa samalla kun Britannian hallitus vaatii

---

176 Commonwealth of Australia, House of Representatives 14.9.1916, pp. 8562.

177 Commonwealth of Australia, House of Representatives 14.9.1916, pp. 8562.

Australiaa lähettämään miesväkensä runneltaviksi ja tapettaviksi. Matthews peräänkuulutti sitä, että Brittihallituksen olisi pitänyt ottaa laivaliikenne haltuunsa sen sijaan, että yksityiset laivanomistajat takoivat hävyttömiä voittoja samalla kun Britannian hallitus joutuu ottamaan valtavia lainoja. Lainojen maksajaksi joutui sodan jälkeen Matthewsinkin mielestä myös Australia. Matthewsinkin ankaran kritiikin taustalla oli se, että erityisesti Australia kärsi merikuljetusten kallistumisesta, koska käytännössä kaikki piti tuoda maahan meriteitse. Näin ollen sodalla oli iso vaikutus maan kulutushyödykkeiden hintaan.¹⁷⁸

Britannia esiintyi australialaisessa asevelvollisuuskeskustelussa usein huonona esimerkkinä muutenkin kuin sodasta hyötyvinä keinottelijoina. Siten myös Britannian aseistakieltäytyjien huono kohtelu tarjosi oivan asevelvollisuuden vastustajille. 17. heinäkuuta 1916 *Daily Standard* kertoi Englannin työväenlehdistön raportoineen lukuisista ongelmista asevelvollisuuden toimeenpanossa, minkä olisi pitänyt toimia varoituksena Australialle. Lehti kuvaili asevelvollisuuslakia sotilaslaiksi, jonka toiminnasta karmeimman esimerkki oli lehden mukaan aseistakieltäytyjien julma ja epäinhimillinen kohtelu. Aseistakieltäytyjien kohtelu vei lehden mukaan pohjan pitkältä brittiläisen liberalismiin ja uskonnollisen suvaitsevaisuuden historialta. Aseistakieltäytyjän kokemukset Britanniassa rinnastettiin marttyyriin tai Daavidiin, joka asettui Goljatia eli Britannian sotilaskoneistoa vastaan. Lehden mielestä oli kohtalon ivaa, että Britannian sotiessa preussilaisuutta vastaan ilmiö valtasi sen oman maan.¹⁷⁹

The Registerin yleisönosastolla puolestaan A. T. Snelling perusteli ”ei”-kantaansa toisaalta sillä, että Australialla ei ollut varaa luovuttaa enempää miehiä sotaan, mutta myös aseistakieltäytyjien Englannissa kokemilla vääryyksillä. Kirjoittaja piti itseään omatunnon vapauden puolustajana ja puolusti Britannian aseistakieltäytyjiä. Toinen syy on se, että Australia ei voi luovuttaa enempää miehiä.¹⁸⁰

---

178 Commonwealth of Australia, House of Representatives 14.9.1916, pp. 8562.

179 CONSCRIPTION IN PRACTICE (1916, heinäkuu 17). *Daily Standard* (Brisbane, Qld. : 1912 - 1936), p. 3 (SECOND EDITION). Retrieved tammikuu 17, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article179857535>

180 CORRESPONDENCE. (1916, lokakuu 17). *The Register* (Adelaide, SA : 1901 - 1929), p. 7. Retrieved

Australialaislehti *Daily Standard* lainasi ahkerasti brittiläisen Labour Leaderin kertomia uutisia Britannian aseistakieltäytyjistä.¹⁸¹ *Daily Standard* seurasi tarkkaan erityisesti kevättä 1916, jolloin aseistakieltäytyjät aiheuttivat eniten harmia Britanniassa. Yksi paljon niin brittiläisessä kuin australialaisessakin lehdistössä käsitelty tarina oli 34 aseistakieltäytyjän lähettäminen rintamalle Ranskaan, jossa heitä uhkasi sota-oikeuden alaisina jopa kuolemantuomio.¹⁸² *Daily Standard* julkaisi esimerkiksi myös Clifford Allenin, alun perin Manchester Guardianissa julkaistun kirjeen "The Fruits of Compulsion"¹⁸³ ja alun perin Labour Leaderissa julkaistun kirjoituksen "Conscientious Objectors: The Position Set Out".¹⁸⁴

Englantilaiset aseistakieltäytyjät kelpasivat myös vastapuolen käyttöön. 9. loka-kuuta 1916, *The Age* uutisoi kaatuneiden muistotaulun paljastustilaisuudesta West Brunswickissä, jossa puolustusministeri ja prikaatikenraali Williams pitivät puheen. Williams viittasi puheessaan englantilaiseen tapaukseen, jossa aseistakieltäytyjältä oli kysytty, mitä hän tekisi, jos hän näkisi muukalaisen käyvän oman siskonsa päälle. Mies oli vastannut, että hän olisi pyrkinyt suostuttelemaan miestä pidättäytymän aikeistaan.¹⁸⁵ Vastaus aiheutti yleisössä odotettua naurua.

Myös ihanteellisen aseistakieltäytyjän malli kulkeutui Australiaan meren takaa. 16. syyskuuta *The Register* julkaisi pääkirjoituksen otsikolla "Compulsion and 'Conscience'". Kirjoituksessa toivottiin, että hallitus olisi ilmaissut selkeästi, mikä on aseistakieltäytyjän asema asevelvollisuuden vallitessa, koska muuten asevelvollisuuden vastus-

---

tammikuu 17, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article59925262>

181 PRICE OF CONSCRIPTION. (1916, elokuu 12). *Daily Standard* (Brisbane, Qld. : 1912 - 1936), p. 9 (SECOND EDITION). Retrieved tammikuu 17, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article179861764>

182 CONSCIENTIOUS OBJECTORS. (1916, elokuu 19). *Daily Standard* (Brisbane, Qld. : 1912 - 1936), p. 9 (SECOND EDITION). Retrieved tammikuu 17, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article179862929>

183 THE FRUITS OF COMPULSION (1916, elokuu 19). *Daily Standard* (Brisbane, Qld. : 1912 - 1936), p. 9 (SECOND EDITION). Retrieved tammikuu 17, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article179862964>

184 CONSCIENTIOUS OBJECTORS. (1916, lokakuu 20). *Daily Standard* (Brisbane, Qld. : 1912 - 1936), p. 3 (SECOND EDITION). Retrieved tammikuu 17, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article181084627>

185 SHORTENING THE WAR. (1916, lokakuu 9). *The Age* (Melbourne, Vic. : 1854 - 1954), p. 8. Retrieved tammikuu 8, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article155056047>

tajat voivat perustella kantaansa sillä, että pakon alla omantunnon oikeuksia poljetaan. Pääkirjoitus oli sitä mieltä, että aseellisesta palveluksesta voitiin sallia vapautus, mutta kaikesta palveluksesta kieltäytyminen edusti ääriajattelua. Tätä ääriajattelua esiintyi kyllä Englannissa, mutta vastaesimerkiksi kirjoituksessa tarjottiin sotilaiksi värvetyneitä kveekareita, jotka olivat pitäneet liittoutuneiden asiaa oikeana. Yleisesti ottaen kirjoitus piti omaatuntoa kansakunnan arvokkaimpana omaisuutena, jota ei kannattanut hävittää pakollisen asevelvollisuuden vuoksi. Siksi tarvittiin suvaitsevaisuutta ja kärsivällisyyttä, mutta humpuukia ei tullut sallia. Selvä huijarin merkki oli mies, jonka omaatunto alkoi kolkuttaa vasta kun asevelvollisuus jo siinsi horisontissa.¹⁸⁶

The Registerin pääkirjoitus herätti jonkin verran keskustelua aseistakieltäytymisestä ja syyskuun 19. T. B. Robson kirjoitti pääkirjoitukselle vastineen lehden yleisönosastolle. Robson halusi selventää kveekareiden kantaa asevelvollisuuteen, joka ei rajoittunut vain aseeseen kantamiseen vaan militaristiseen ajatteluun yleensä. Kirjoittaja kritisoi Australian puolustuslain (*Defence Act*) puutteita, joita olivat ensinnäkin se, etteivät alaikäiset pojat voineet vakaumuksen perusteella saada vapautusta sotilasharjoituksista. Toinen epäkohta kirjoittajan mielestä oli se ettei vapautus mahdollistanut aseetonta palvelusta, jolloin laki on hyödytön kelle tahansa kveekarimaisia ajatuksia hautovalle. Lisäksi järjestelmän puitteissa moni poika oli vangittu ja kokenut huonoa kohtelua periaatteidensa vuoksi. Kirjoittaja muistutti, että Englannissa laki kuitenkin mahdollisti siviilipalveluksen tai palveluksen kveekareiden ambulanssiyksikön alaisuudessa, jolloin kyse ei ollut vain aseettomasta varusmiespalveluksesta. Kuitenkin huonon hallinnon ja militarismin vastustamisen perustelun vaikeuden vuoksi noin 1500 näistä kieltäytyjistä annettiin armeijan käsiin ja rangaistiin. Kirjoittaja jatkoi erittelyä kuinka monta näistä oli kveekareita ja heidän tuomioidensa pituudet sekä mainitsi Ranskaan lähetetyt kieltäytyjät. Kirjoittaja totesi, että jokunen kveekari oli kokenut velvollisuudeksensa värvetyä (suurin osa R.A.M.Ciin), mutta valtaosa oli pitäytynyt kveekari-ideaaleissaan ja toimi joko ystävien ambulanssiyksikössä tai *Friend's War Victim Relief* -komiteassa

---

186 COMPULSION AND "CONSCIENCE." (1916, syyskuu 16). *The Register* (Adelaide, SA : 1901 - 1929), p. 8. Retrieved tammikuu 15, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article59915324>

Ranskassa. Kirjoittaja, joka oli itsekin kveekari, totesi lopuksi, että kveekarit olivat valmiita auttamaan valtiota omatuntonsa puitteissa siviilihallinnon alaisina. Kirjoittajan mielestä olisi vain oikein antaa kveekareidenkin noudattaa omaatuntoaan tässä asiassa, koska pääministerikin oli todennut seuraavansa asevelvollisuuskysymyksessä omatuntonsa ääntä riippumatta siitä, mitä tapahtuu.¹⁸⁷

Kanadassa ja Australiassa kysyttiin, milloin maa oli tehnyt osansa ja kuinka paljon miesvoimaansa se saattoi uhrata sotaponnistuksia varten. Dominioissa myös verrattiin muiden lähettämiä miesmääriä oman maan panokseen. Kanada ja Australia vertasivat mielellään tosiaan. Australiassa puhuttiin, että Kanada oli Monroen-doktriinin turvin eri asemassa kuin Australia eikä Australialla nuorena kaukaisena valtiona ollut varaa lähettää niin suurta osaa mieskunnostaan Eurooppaan. Australiassa myös *White Australia* -politiikka oli merkittävä ideologinen peruste vastustaa asepalvelusta. Asevelvollisuuden nähtiin vievän maan mieskunnan Eurooppaan, jolloin aasialaiset ja mustat veisivät heidän työpaikkansa. "Pidä Australia valkoisena" oli myös työväenliikkeen slogan vaaleihin lähdeettäessä.

Värillisen työvoima uhka oli ongelma myös asevelvollisuuden kannattajille. Adelaidelainen John Melrose esitti *The Registerin* mielipidepalstalla julkaistussa kirjoituksessaan asevelvollisuuden vastustajien koostuvan lähinnä australiansaksalaisista, jotka kieltäytyivät sotimasta Saksaa vastaan. Saksalaiset ja muut epälojaalit yksilöt kuten I.W.W.:n jäsenet ja aseistakieltäytyjät pitäisi Melrosen mielestä ajaa maasta. Hän joutui kuitenkin samaan hengenvetoon toteamaan, että ei missään nimessä ollut värillisen työvoiman kannattaja, vaikka kannattikin asevelvollisuutta.¹⁸⁸

Asevelvollisuuden vastustaminen ulkomaille ulottuvan asevelvollisuuden vuoksi oli Labor-puolueen opposition keskeinen argumentti. Varsinaisen aseistakieltäytymisen perusteena se oli harvinaisempaa, mutta sitäkin tapahtui. The Argus kertoi 11. lo-

---

187 NOTES AND QUERIES. (1916, syyskuu 19). The Register (Adelaide, SA : 1901 - 1929), p. 7. Retrieved tammikuu 16, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article59924649>

188 CORRESPONDENCE. (1916, lokakuu 18). The Register (Adelaide, SA : 1901 - 1929), p. 9. Retrieved tammikuu 15, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article59916355>

kakuuta on otsikolla "CONSCIENTIOUS OBJECTORS. Would Not Kill to Save His Life." aseistakieltäytyjistä, joka vastusti veren vuodatusta nimenomaan Australian ulkopuolella, mutta oli valmis asepalvelukseen Australian puolustamiseksi sen omalla maaperällä. Tämä ei kuitenkaan vakuuttanut kuulustelijoita ja miehen hakemus hylättiin.¹⁸⁹ Keskustelu asevelvollisuuden ulottamisesta maan rajojen ulkopuolelle ei kuitenkaan laajentanut vakaumuksellisesta aseistakieltäytymisestä käytyä keskustelua. Jotkut aseistakieltäytyjät kyllä kertoivat vastustavansa juuri maan rajojen ulkopuolelle ulottuvaa asevelvollisuutta. The Age uutisoi 16. lokakuuta otsikolla 1916 "Would Not Defend Mother and Sister." aseistakieltäytyjistä, joka vastusti erityisesti sotimista Australian rajojen ulkopuolella.¹⁹⁰

Sodan jatkuessa myös moni sellainen, joka oli aluksi kannattanut sotaan liittymistä, pettyi valtion pyrkimykseen turvautua asevelvollisuuteen. Rauhanjärjestöt kuten Australian *Freedom League* onnistuivat aktiivisella kampanjonnilla vaikuttamaan vuosien 1916 ja 1917 kansanäänestysten tuloksiin. Merkittävät pasifistit ja asevelvollisuutta vastustaneiden järjestöjen jäsenet päätyivät sensorin silmätkuiksi. Sotilastiedustelu keräsi kansiota muiden muassa Thomas J. Milleristä (AFL:n Viktorian haaran sihteeri), joka sai liikanimen "Pacifist Napoleon". William Hughesin hallituksen erityiseksi silmätkuiksi joutui kuitenkin hyvin vahvasti sotaa vastustanut *Industrial Workers of the World* (I.W.W. tai "wobblies" kuten australialaiset järjestöä kutsuivat). Hughesin uusi Nationalist Party sääti 21. joulukuuta 1916 lain ei-toivottujen järjestöjen kieltämiseksi. *Unlawful Associations Act* oli suunnattu erityisesti I.W.W.:n toimintaa vastaan. Lain seurauksena järjestö ei enää voinut toimia osana sodanvastaista liikettä, koska jokainen sen jäsen, jonka katsottiin vaikeuttavan sotaponnistuksia, voitiin tuomita puoleksi vuodeksi vankilaan. Lopulta koko järjestö kiellettiin heinäkuussa 1917.¹⁹¹

---

189 ENROLMENT. (1916, lokakuu 11). The Argus (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 9. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1624600>

190 CASES AT NORTH MELBOURNE. (1916, lokakuu 16). The Age (Melbourne, Vic. : 1854 - 1954), p. 8. Retrieved heinäkuu 21, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article155055016>

191 Oliver, B. (1997), 40.

4.2 Australian lyhytaikaiset tuomioistuimet

Kutsuntojen järjestämisen oikeutukseen liittyvistä erimielisyyksistä huolimatta ensimmäisten varusmiesten oli määrä astua palvelukseen jo 9. lokakuuta. Osana kutsuntoja, vapautusta halunneet asevelvolliset joutuivat esittämään asiansa vapautustuomioistuimen (*exemption court*) edessä. Tuomioistuimet kuuluivat suurimman osan hakijoista lokakuussa ennen kansanäänestystä ja loput marraskuussa äänestyksen jälkeen. Noin 190 000 miestä ilmoittautui lääkärintarkastukseen ja heistä yli 45% haki vapautusta. Noin 40 000:en miehen hakemus hylättiin.¹⁹² Yleisin syy vapautukseen oli kansallisesti tärkeä työ (maanviljelys) tai niin kutsuttu "fifty-per-cent-rule", jonka perusteella vain puolet perheen miehistä kutsuttiin palvelukseen.¹⁹³

Melbournelainen sanomalehti *The Argus* käsitteli kutsuntojen alkamista 4. lokakuuta otsikolla "RUSH FOR EXEMPTIONS".¹⁹⁴ Lehti käsittelee Victorian osavaltion kutsuntoja, jonka seurauksena lehden mukaan oli ilmaantunut odotetusti paljon palvelukseen kelpaamattomia. Siitä huolimatta vapautusta anoneiden suuri määrä oli yllätys. Lehden mukaan eräällä kutsuntapaikalla kerrottiin miesten suoranaisesti rynnänneen täyttämään vapautuslomakkeita muutaman tarjolla olleen pöydän ääreen. Tarve vapautuslomakkeille oli niin suuri, että ne loppuivat kutsuntapaikalta nopeasti.

Joissakin esikaupungeissa vapautusta oli anonut jopa puolet kutsuntoihin osallistuneista. Arguksen mukaan yhdeksän kymmenestä vapautusta hakeneesta oli antanut syyksi sen, että oli perheen ainoa kotona asuva poika.¹⁹⁵ Ilmiö oli sen verran merkittävä, että 12. lokakuuta *The Argus* käsitteli aihetta otsikolla "'ONLY SON' PROBLEM"¹⁹⁶ kehystäen sanat *only son* lainausmerkeillä. Lehden mukaan valtaosa vapautusano-

---

192 <http://prov.vic.gov.au/publications/provenance/provenance2015/military-exemption-courts-in-1916>

193 McQuilton 2000.

194 ENROLLING AN ARMY (1916, lokakuu 4). *The Argus* (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 8. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1624158>

195 CALL TO THE COLOURS (1916, lokakuu 5). *The Argus* (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 6. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1609329>

196 EXEMPTION CLAIMS. (1916, lokakuu 12). *The Argus* (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 8. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1622048>

muksista tehtiin sen perusteella, että hakija oli omasta mielestään perheen ainoa poika. Ainoan pojan määritelmä oli kuitenkin epäselvä. Miten tuli suhtautua poikaan, jonka ainoa veli oli alle palvelusiän, kehitysvammainen tai jo kutsuttu palvelukseen? Toisaalta Argus antaa ymmärtää, että ainoita poikia oli palvelusvelvollisista epäilyttävän moni.

Argus raportoi, että 3. lokakuuta mennessä miehistä 2505 oli kuntoisia ja 2114 hylättyjä. Vapautusta oli anonut 3593 miestä kaikkiaan 6475 kutsuntoihin osallistuneesta miehestä. Vapautusta oli anonut siis noin 55%, joista 90% sillä perusteella, että olivat ainoita poikia.¹⁹⁷

Australiassa, kuten muuallakin imperiumissa, suurin järkytys koettiin kun paljastui miten huonokuntoista maan miesväestö pääosin oli. Heikko terveydentila oli yleinen syy sille, ettei miestä huolittu armeijaan. Kaiken kukkuraksi terveet miehet tuntuivat saavan vapautuksen asepalveluksesta aivan liian helposti. Syytös ei liene täysin turha, sillä jotkut asevelvolliset tosiaan pyrkivät huijaamaan lääkäriä. Lääkärintarkastuksia suorittaneet upseerit huomasivat pian, että vapaaehtoiseen värväytymiseen nähden asiat olivat päälallaan. Vapaaehtoisia tarkastaneet lääkärit törmäsivät alati siihen, että liian heikkokuntoiset miehet piilottelivat vaivojaan ja yrittivät esiintyä toisena henkilönä läpäistäkseen lääkärintarkastuksen. Asevelvolliset toimivat päinvastoin ja täysin terveet miehet pyrkivät kaikin tarvoin todistamaan olevansa liian sairaita asepalvelukseen.¹⁹⁸ Terveystilansa vuoksi hylättyjen määrää selitettiin esimerkiksi sillä, että kuntoisten miesten määrää oli jo raskaasti verottanut syksystä 1914 jatkunut värväytyminen.¹⁹⁹ Toisaalta kutsuntojen käynnistymisen spekulointiin myös lisäävän vapaaehtoisten määrää. *Arguksen* mukaan moni liittyi vapaaehtoisesti armeijaan, koska eivät halunneet astua palvelukseen asevelvollisina.²⁰⁰ Loppuvuodesta järjestetyt kut-

---

197 CALL TO THE COLOURS (1916, lokakuu 5). The Argus (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 6. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1609329>

198 Butler, Official history, Volume III, Special problems and services, p. 888.

199 CALL TO THE COLOURS (1916, lokakuu 5). The Argus (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 6. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1609329>

200 VOLUNTEERS. (1916, lokakuu 6). The Argus (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 7. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1593045>

sunnat eivät tarkoittaneet vapaaehtoisen järjestelmän loppumista vaan molemmat järjestelmät toimivat päällekkäin.

Tärkeä osa kutsunnoista kertomista olikin eri alueilta tulevien miesten kunnan vertailu. Vertailua tehtiin etenkin niiden alueiden välillä, joiden väestö oli selkeästi joko raskasta teollisuustyötä tai kevyttä sisätyötä tekeviä. Palvelukseen kelpaamattomien määrä oli ilmeisen oleellinen tieto näiden kahden elämäntavan hyveellisyyden arvioinnissa. Teollisuusalueiden suuri palvelukseen astuneiden määrä oli *The Arguksen* mukaan asevelvollisuuden vastustajille todennäköisesti suuri pettymys.²⁰¹ Työväenliike oli vastustanut asevelvollisuutta muun muassa sen vuoksi, että sen pelättiin luovan pakotyötä kun työntekijän vapautus oli työnantajasta ja työpaikasta riippuvainen. Australiassa oli odotettu, että työnantajat saattaisivat joukoittain anoa vapautusta työntekijöilleen, mutta työvoimapula ei näyttänyt olleen merkittävä syy hakea vapautusta.

Vaikka aseistakieltäytyminen ei synnyttänyt juurikaan keskustelua Australian parlamentissa, kiinnitti lehdistö kuitenkin sitä koskeviin lakipykäliin huomiota. Uutisoidessaan laajasti kutsuntojen alkamisesta, *The Argus* kiinnitti huomiota myös aseistakieltäytymisen. Lehden mukaan aseistakieltäytyjän tuli vastasta 17 kysymykseen, joilla pyrittiin arvioimaan tämän vakaumuksen aitoutta. Kysymyslomakkeessa ohjeistettiin tulevia aseistakieltäytyjiä toteamalla, että saadakseen vapautuksen vakaumuksen perusteella, tuli aseistakieltäytyjän osoittaa todisteita aidosta vakaumuksesta pelkkien sodanvastaisten mielipiteiden lisäksi.²⁰² Valtiovalta halusi tietää esimerkiksi sen, kuinka kauan hakija oli ollut aseistakieltäytyjä ja pystyikö tämä esittämään jotain todisteita vakaumuksensa tueksi. Todisteeksi todellisesta vakaumuksesta haluttiin mielellään kirjallinen todistus hyvämaineiselta henkilöltä. Eräs oleellinen seikka aidon vakaumuksen puolesta oli hakijan uskonnollisen yhteisön tälle mahdollisesti langettama tuomio asepalvelukseen astumisesta. Lisäksi lomakkeessa kysyttiin, mitä uhrauksia hakija oli vakaumuksensa vuoksi joutunut tekemään. Lopuksi hakija saattoi ilmaista halukkuu-

---

201 ENROLLING AN ARMY (1916, lokakuu 4). *The Argus* (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 8. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1624158>

202 EXEMPTIONS. (1916, lokakuu 2). *The Argus* (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 7. Viitattu heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1629845>.

tensa osallistua aseettomaan palvelukseen kertomalla minkälaisen uhrauksen tämä olisi valmis tekemään maansa eteen asepalveluksen sijasta.

11. marraskuuta 1916 The Register uutisoi adelaidelaisista aseistakieltäytyjistä. Australialainen raamatuntukijoihin itsensä lukenut aseistakieltäytyjä yritti puolestaan selittää tuomioistuimelle, että asia oli jokaisen jäsenen itse päätettävissä eikä kirkko rangaissut suuntaan tai toiseen.²⁰³ Hakija myös kertoi, että kyseessä ei varsinaisesti ollut lahko vaan löyhempi ryhmä ihmisiä, jotka kokoontuivat lukemaan raamattua. Järjestäytyneen organisaation puute ei ollut samanlainen ongelma kuin Kanadassa, mutta miehen haluttomuus suorittaa aseeton varusmiespalvelus johti anomuksen hylkäämiseen. Australian tuomioistuimien tulkinta asevelvollisuuslaista oli se, että vaikka velvollisen vakaumus olisi todettu aidoksi, se yksin ei vapauttanut häntä, vaan asevelvollisen oli suoritettava aseeton palvelus armeijassa. Aseistakieltäytyjien argumentti, että tällainen palvelus oli ihan yhtä lailla sodan edistämistä kuin mikä tahansa muukin asepalvelus, oli tuomioistuimienkin mahdollista hyväksyä, mutta laki ei taannut näin laajaa omantunnon vapautta. Aseistakieltäytyjien täyttämän kyselylomakkeen kysymyksien saattoi katsoa viittaavan siihen, että vapautustuomioistuimilla olisi ollut mahdollisuus antaa hakijalle täysi vapautus asepalveluksesta, mutta tuomioistuimien mukaan kysymysten tarkoitus oli selvittää hakijan ajatukset aseellisesta ja aseettomasta palveluksesta ja siten selvittää vakaumuksen aitous.²⁰⁴ Lain näkökulmasta omantunnon kysymys koski vain aseellista palvelusta, mutta vakaumuksen aitouteen vaikutti myös suhtautuminen aseettomaan palvelukseen. Etelä-Australian valitustuomioistuin päätti yksiselitteisesti, että edellytys vapautuksen myöntämiseksi oli halu suorittaa aseeton palvelus:

[I]n any applicaion on conscientious grounds the Court shall refuse to grant a certificate of exemption unless the applicant shall signify his willingness to' perform such non combatant work or services as may be required of

---

203 ADELAIDE CASES. (1916, marraskuu 14). The Register (Adelaide, SA : 1901 - 1929), p. 7. Retrieved tammikuu 15, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article59908152>

204 CONSCIENCE AND MILITARY SERVICE. (1916, marraskuu 21). The Register (Adelaide, SA : 1901 - 1929), p. 4. Retrieved tammikuu 15, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article59904490>

him. (rule 37, subsection 2).

Aseistakieltäytyjät olivat lautakunnan istunnoissa usein harmittoman hivin lähde. Pääsääntöisesti aseistakieltäytyjiä ei yhdistetty sosialismiin tai pasifismiin (ylipäättään sanaa pasifismi ei juurikaan käytetty) eikä mihinkään laajempaan sodanvastaiseen liikehdintään. Aseistakieltäytyjien raamatuntulkinta näyttäytyi suurelle yleisölle eksoottisena. Australiassa aseistakieltäytyjän voi katsoa tarkoittaneen nimenomaan uskonnollisin syin asepalveluksesta kieltäytyvää asevelvollista.

Aseistakieltäytyjiin liittyvä huvitus johtui usein heidän hieman hatarasta raamatun tuntemuksestaan. Ainakin lehdistössä kieltäytymisen perusteet monesti esitettiin varsin epämääräisinä. Aseistakieltäytymistä perusteltiin esimerkiksi varsin hataran ajatuksen varassa siitä, että Uusi Testamentti kehotti rakastamaan vihollisiaan. Usein vedottiin myös yleisellä tasolla elämän pyhyyteen ja militarismin inhoon. Adelaidilainen *The Register* raportoi paikallisen vetoomustuomioistuimen aseistakieltäytyjistä otsikolla "Objectors and theories. Amusing dialogues in court".²⁰⁵ Uutinen käsitteli sitä kuinka saamiinsa päätöksiin tyytymättömät aseistakieltäytyjät pyrkivät perustelemaan kantaansa varsin pinnallisella raamatun tuntemuksella. Käytetyin peruste omalle vakaumukselle oli Vanhan Testamentin käsky olla tappamatta. Useimmiten tämä kääntyi Jeesuksen opetuksiksi, mikä ei tarkkaan ottaen ollut totta ja tarjosi kuulustelijoille mahdollisuuden kyseenalaistaa aseistakieltäytyjän vakaumuksen perusteita. Samalla kuulustelija saattoi hiillostaa hakijaa tämän kirjaimellisesta raamatun tulkinnasta ja nostaa raamatusta esiin opetuksia, joita hakija ei totellut, vaikka armeijapalveluksen suhteen piti itseään kirjaimellisena Jeesuksen seuraajana.

Joskus myös tuomioistuinten jäsenten raamatuntuntemus vaikutti heikolta. Aseistakieltäytyjä Harold G. Drayton perusti aseistakieltäytymisensä Uuden Testamentin opetukseen. Lautakunnan jäsen, Mr. Harris huomautti, että myös Paavali tarttui miekkaan, mihin Drayton kommentoi, että hän ei ollut asiasta tietoinen, mutta tiesi Jeesuksen nuhdelleen Pietaria asiasta. Harris totesi, että saattoihan se olla Pyhä Pieta-

---

205 OBJECTORS AND THEORIES. (1916, marraskuu 21). *The Register* (Adelaide, SA : 1901 - 1929), p. 4.

rikin. Drayton vapautettiin aseellisesta palveluksesta.²⁰⁶

Kristillisten aseistakieltäytyjien joukossa oli myös joitakin sosialisteista, jotka eivät internationalismin nimissä halunneet sotia muiden maiden työläisiä vastaan. Mahdollisuus antaa tämäntyyppisiä lausuntoja julkisissa tilaisuuksissa oli varmasti myös tietoinen poliittinen valinta. Putkimiesten ja metallityöntekijöiden liiton ja *Anti-Conscription Leaguen* jäsen totesi, ettei hänellä ole uskontoa (vaikka joskus käykin kirkossa), mutta hän ei halunnut sotia toveria vastaan eikä siis ottaa mitään osaa sotaan. *The Register* raportoi kuinka kieltävä vastaus ei kuitenkaan tuntunut vaikuttavan hakijan mielialaan vaan tämä poistui päätöksen kuultuaan iloisin mielin.²⁰⁷

Asevelvollisuustuomioistuimien toiminta-aika oli Australiassa lyhyt ja kesti vain lokakuusta marraskuuhun. Siitä huolimatta tuomioistuinten toiminta ehti herättää samankaltaisia syytöksiä epäreiluudesta kuin mitä Britanniankin tuomioistuimet herättivät. 26. lokakuuta 1916, kaksi päivää ennen ensimmäistä kansanäänestystä, Vida Goldstein²⁰⁸ kirjoitti *Woman Voter* lehteensä, että Australian vapautustuomioistuimet (*exemption courts*) tekevät hyvää työtä asevelvollisuuden vastustajien puolesta. Samalla hän antoi ymmärtää, että *Advertiser* ja *The Register* olisivat kaikessa hiljaisuudessa päättäneet olla julkaisematta uutisia kutsuntalautakuntien toiminnasta, koska ymmärsivät sen haitallisen vaikutuksen ”kyllä”-kampanjaan.²⁰⁹

Goldstein asetti aseistakieltäytyjän ja sen sallivan omantunnon vapauden brittiläisen suuruuden peruskiviksi ja piti oikeudelle perustuvaa imperiumia valtaan perustuvaa kestävämpänä. Kirjoituksensa lopuksi Goldstein tervehti vielä tätä militarismin henkeä ironisella hurrauksella Friedrich von Bernhardille. Friedrich von Bernhardi oli preussilainen kenraali, militaristi ja sotahistorioitsija sekä yksi myydyimmistä kirjaili-

---

Retrieved tammikuu 15, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article59904551>

206 APPLICANTS AT BALLARAT. (1916, lokakuu 12). *The Age* (Melbourne, Vic. : 1854 - 1954), p. 6. Retrieved tammikuu 8, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article155068334>

207 ADELAIDE CASES. (1916, marraskuu 14). *The Register* (Adelaide, SA : 1901 - 1929), p. 7. Retrieved tammikuu 15, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article59908152>

208 Vida Goldstein oli australialainen suffragetti ja yksi neljästä ensimmäisestä naisesta, jotka olivat ehdolla Australian liittovaltion parlamenttivaaleissa 1903.

209 THE EXEMPTION COURTS. (1916, lokakuu 26). *Woman Voter* (Melbourne, Vic. : 1911 - 1919), p. 3. Retrieved tammikuu 8, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article171814839>

joista ennen ensimmäistä maailmansotaa (tunnetuimpia teoksia oli *Deutschland und der nächste Krieg*, joka julkaistiin 1911).²¹⁰

4.3 Kirkko ja asevelvollisuus

Kristillisten kirkkojen joukossa pasifismia edustivat erityisesti kveekarit. Muita pasifistisia lahoja Australiassa olivat kristadelfialaiset, Jehovan todistajat, seitsemännen päivän adventistit ja eri kristittyjen veljien (*brethren*) suunnat.

Kristadelfialaiset saapuivat Australiaan 1849 skotlantilaisen John Coghillin mukana ja liike oli edelleen hyvin pieni ensimmäisen maailmansodan alkaessa. Sodan alkaessa, Australian kristadelfialaiset anoivat Australian hallitukselta yleistä vapautusta jäsenilleen sillä perusteella, että vapautus oli myönnetty myös Britanniassa. Australian hallitus ei kuitenkaan luvannut vapautusta. Kanadalaiset kristadelfialaiset esittivät samanlaisen vaatimuksen Kanadan hallitukselle²¹¹ perustellen vaatimustaan Australian ja Britannian myöntämällä vapautuksilla. Kristadelfialaiset olivat totaalikieltäytyjiä ja kieltäytyivät myös äänestämästä tai liittymästä puolueeseen.²¹²

Jehovan todistajat olivat aktivoituneet Australiassa 1901 kun Vartiotorni-seuran puheenjohtaja Charles Russel lähetti neljä raamatuntutkijaa (*Bible student*) saarnaamaan ja käännyttämään australialaisia. Jehovan todistajat uskoivat, että vuonna 1914 sivistyneet ajat loppuisivat ja anarkia alkaisi. Sodan syttyessä maassa oli 21 kiertävää uskonnollisen kirjallisuuden kauppiasta. Kansallinen kokoontuminen Sydneyssä 1921 kokosi 300 ihmistä. Jehovan todistajien näkemys oli osin samanlainen kristadelfialaisten kanssa. Myös Jehovan todistajat odottivat Kristuksen tuhatvuotista valtakautta maan päällä ja pidättäytyivät ottamasta osaa maallisiin asioihin kuten politiikkaan ja aseellisiin konflikteihin.²¹³

12. lokakuuta 1916 *The Age* raportoi Ballaratin (kaupunki Victorian osavaltiossa)

---

210 THE EXEMPTION COURTS. (1916, lokakuu 26). *Woman Voter* (Melbourne, Vic. : 1911 - 1919), p. 3. Retrieved tammikuu 8, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article171814839>

211 Shaw, A. (2009), 31.

212 Oliver, B. (1997), 41.

213 Oliver, B. (1997), 41.

kutsuntalautakunnan edessä olleista aseistakieltäytyjistä otsikolla "Applicants at Ballarat: The Scriptures Quoted for and Against". Victor Carl Heres, Plymouthin veljet nimiseen uskonnolliseen liikkeeseen kuulunut mies, halusi painottaa lautakunnalle, että heidän uskomuksensa perustuvat raamattuun eivätkä mihinkään omintakeisiin opinkappaleisiin. Lautakunnan jäsen, Mr. Harris pohti, että raamatussakin soditaan, mutta Heres vetosi raamatun käskyyn rakastaa vihollistaan eikä pitänyt sotilaan ammattia kristitylle mahdollisena. Lopulta Heres sai vapautuksen aseellisesta palveluksesta ja ilmeisesti tyytyi ratkaisuun.²¹⁴ Kristityt veljet ja seitsemännen päivän adventistit poikkesivat monesta muusta kristillistä pasifismia noudattavasta liikkeestä, että sen jäsenet yleensä suostuivat aseettomaan palvelukseen.²¹⁵

Australian valtasuunnan kristityt eivät, kuten eivät Britannian tai Kanadankaan, ottaneet avoimesti pasifistista kantaa sodan suhteen. Osa kirkkojen johtohahmoista oli kuitenkin valmiita puhumaan ulkomaille ulottuvaa asevelvollisuutta vastaan. Yhdeksän protestanttippia julkaisi manifestin *Conscription and Christianity* vuoden 1916 kansanäänestyksen alla. Manifesti kritisoi kirkkoa, joka kansallistunteessaan oli valmis hylkäämään periaatteen omantunnon vapaudesta sotilaallisen välttämättömyyden nimissä. Manifestin kirjoittajien mielestä asevelvollisuuden kannattajat olivat hylänneet Kristuksen opetukset uuden valtiouskovaisuuden tieltä. Manifesti osoittaa, että protestanttisen kirkon sisällä oli vahva vähemmistömielipide, joka ei hyväksynyt asevelvollisuutta. Osa papistosta oli valmis liittoutumaan työväenliikkeen kanssa vastustaakseen asevelvollisuutta.²¹⁶

Asevelvollisuuskysymys herätti skismaa myös Viktorian metodistikirkon sisällä. Melbournen vähemmistökirkojen piiristä nousi kaksi erityisen vahvaa pasifistista äänenpainoa: *Free Religious Fellowshipin* pastori Frederick Sinclair (joka oli myös *Peace Alliancen* puheenjohtaja) ja *Australian Churchin* Charles Strong. Baptistien on aiemmassa tutkimuksessa todettu olleen vahvasti sodan ja asevelvollisuuden kannalla kun lu-

---

214 APPLICANTS AT BALLARAT. (1916, lokakuu 12). The Age (Melbourne, Vic. : 1854 - 1954), p. 6. Retrieved tammikuu 8, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article155068334>

215 Oliver, B. (1997), 41.

terilaiset poikkeuksetta äänestivät asevelvollisuutta vastaan 1916.²¹⁷

17.10.1916 *The Age* julkaisi mielipidekirjoituksen, jossa Bruce A. Longfield Richmondin (yksi Melbournen esikaupunkialueista) Baptistikirkosta otti kantaan lehdessä esitettyihin väitteisiin siitä, että johtavat baptistit tukivat asevelvollisuutta. Kirjoittaja tarttui siihen ongelmaan, että vihjaamalla baptistijohtajien (kuten rev. T.E. Ruth) hyväksyvän asevelvollisuuden, kenen tahansa baptistin oli vaikea todistaa olevansa aseistakieltäytyjä. Tekstissä kirjoittaja toi hyvin esille sen ajalle jo tyypillisen ristiriidan vakiintuneiden valtionkirkkojen ja herätysliikkeiden välillä. Ongelma oli, että näihin liikkeisiin ei kuulunut keskusjohtoisuus, jossa oppi määriteltiin jonkin maallisen johtajan toimesta. Jokainen baptistikirkko oli itsenäinen ja kirkon ajatukseen kuului ajatus jokaisen vapaasta omastatunnosta.²¹⁸

12. lokakuuta *Argus* raportoi puolustushallinnon virkailijasta, joka anoi vapautusta asepalveluksesta vakaumukseensa vedoten. Ristiriita miehen ammatin ja tämän esittämien vaatimusten välillä oli niin räikeä, että se huvitti kuulijoita. Lisäksi miehen yritys vakuuttaa kuulijat vakaumuksensa vilpittömyydestä perustui väärän kirkkokunnan oppeihin. Mies oli liittynyt baptisteihin, mutta tämä ei kuulustelijoita vakuuttanut, sillä heidän käsityksensä mukaan baptistikirkko ei kieltänyt jäseniään kantamasta aseista. Nuori mies yritti vielä vakuuttaa kuulijoitaan kertomalla kuinka oli usein päättänyt olla käyttämättä nyrkkejään vaikka oli ollut varma siitä, että voitaisi vastustajansa. Mies oli suostuvainen aseettomaan palvelukseen, mutta tuomioistuimien ei antanut vapautusta.²¹⁹

Australian valtakirkkojen piiristä nousi julkiseen valokeilaan erityisesti katolinen arkkipiispa Mannix, joka oli kiivas asevelvollisuuden vastustaja. Kongrekationalistisen kirkon piirissä toimi lisäksi isä Albert Rivett, joka saarnasi pasifismin puolesta. Rivett oli

---

216 Oliver, B. (1997), 43.

217 Oliver, B. (1997), 43.

218 NATIONAL SUNDAY AND CONSCRIPTION. (1916, lokakuu 17). *The Age* (Melbourne, Vic. : 1854 - 1954), p. 6. Retrieved tammikuu 8, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article155061769>

219 EXEMPTION CLAIMS. (1916, lokakuu 12). *The Argus* (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 8. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1622048>

arkkipiispa Mannixia aktiivisempi kampanjoija, mutta ilmeisesti katolinen Mannix taipui lehdistössä Rivettiä helpommin roistoksi, minkä vuoksi Mannix sai huomattavasti enemmän julkista huomiota. Katolisen kirkon sisällä Mannix oli hankala hahmo, koska virallisesti katolinen kirkko pyrki pidättäytymään ottamasta kantaa kansanäänestykseen.²²⁰

5. lokakuuta *The Argus* julkaisi arkkipiispa Cerretin (apostolinen delegaatti Australiassa) kirjeen Brisbanen arkkipiispa Dr. Duhigille. Kirje liittyi Duhigin *Catholic Advocate* antamaan haastatteluun, jossa tämä ilmaisi katolisen kirkon kannan asevelvollisuuteen. Miehet olivat näkemyksissään samoilla linjoilla. Katolinen kirkko oli heidän mielestään isänmaallinen kirkko, joka kannusti jäseniään liittymään. Kiinnostavasti Cerretti kuitenkin totesi, että miehet ovat värväytyneet kansalaisina, eivät kirkon jäseninä, eikä kirkolla siten ole Cerretin mielestä oikeutta sekaantua kansanäänestykseen asevelvollisuudesta. Katolisten tulee äänestää omatuntonsa mukaan, mutta katolinen kirkko ei voi kirkkona ottaa kantaa kysymykseen, johon sen jäsenet ottavat kantaa kansalaisina muiden joukossa. Saarnastuolissa asiaa ei siten tulisi käsitellä, koska kysymys ei koskettanut katolista kirkkoa kirkkona.²²¹

4.4 Yhteenveto: Australian näkymättömät aseistakieltäytyjät

Kenraalikuvernöörin julistuksen seurauksena Australiassa kutsuttiin palvelukseen ja koulutettiin, osin tai kokonaan, 191 000 miestä. 80 570 miestä haki vapautusta, mutta ei ole tiedossa kuinka moni heistä vetosi vakaumukseensa. Bobbie Oliverin on arvioinut Victorian vapautustuomioistuimen papereiden perusteella, että noin 3% vapautusta hakeneista oli aseistakieltäytyjiä. Jos Victoria on edustava otos koko maasta, saattoi koko maassa vakaumussyihin vedota 2500 asevelvollista.²²²

Bobbie Oliverin Victorian tuomioistuimen arkistosta kokoama 1286 vapautusta hakeneen miehen otos tuntuu vastaavan hyvin sanomalehdistöstä välittyvää kuvaa.

---

220 Oliver, B. (1997), 43.

221 ROMAN CATHOLIC CHURCH. (1916, lokakuu 5). *The Argus* (Melbourne, Vic. : 1848 - 1957), p. 6. Retrieved heinäkuu 18, 2017, from <http://nla.gov.au/nla.news-article1609371>

222 Oliver, B. (1997), 39.

Victorian tuomioistuimelta vapautusta hakeneista vain neljäkymmentä oli anonut vapautusta, koska olivat pappeja tai kieltäytyivät aseista vakaumuksensa perusteella. Ainoastaan yleisesti hyväksytyjen kristillisten kirkkojen papit ja papeiksi opiskelevat saivat usein täydellisen vapautuksen asepalveluksesta.²²³ Valtakirkkoon kuuluvien aseistakieltäytyjien argumentointia hankaloitti kuitenkin se, ettei esimerkiksi katolista kirkkoa yleisesti nähty "pasifistisena" eikä katolista uskoa siten pidetty perusteena sellaiselle vakaumukselle, jonka perusteella olisi mahdollista kieltäytyä asepalveluksesta.²²⁴

Muut vakaumukseen vedonneet ja vapautuksen saaneet saivat pääosin vapautuksen vain aseellisesta palveluksesta, ja olivat veloitettuja suorittamaan aseettoman palveluksen. Ainoat pojat ja ne, joiden lähiperheestä vähintään puolet palveluskelpoisista miehistä oli värvätynyt, saivat vapautuksen lähes poikkeuksetta.²²⁵

Kielteisen päätöksen jälkeen osa aseistakieltäytyjistä kieltäytyi edelleen astumasta palvelukseen, minkä jälkeen heitä saattoi odottaa jopa puolen vuoden vankeustuomio. Etenkin ne kieltäytyjät, jotka agitoivat asepalvelusta vastaan olivat merkittviä miehiä. Valtaosa vuoden 1916 vankilaan tuomitusta aseistakieltäytyjästä kärsi karuissa oloissa, mutta lopulta varsin lyhyitä tuomioita. Kun äänestystulos alkoi olla selvä, kumottiin kenraalikuvernöörin julistus 22. marraskuuta ja kaikki vangit oli määrä vapauttaa. Uudessa Seelannissa, jossa asevelvollisuus otettiin käyttöön samana vuonna, monet aseistakieltäytyjät viruivat pitkiä aikoja vankilassa kunnes heidät lähetettiin rintamalle.²²⁶

Aseistakieltäytyjät olivat Australiassa lähestulkoon näkymätön ryhmä muiden vapautusta anoneiden joukossa. Silloin kun aseistakieltäytyjiin kiinnitettiin huomiota, he herättivät lähinnä huvitusta tai epäilyksen pelkuruudesta. Huvitus ja pelkuruuden leima ei kuitenkaan ollut varattu yksinomaan aseistakieltäytyjille, vaan oli tarjolla hyvin helposti kenelle hyvänsä vapautusta hakeneelle.

Australialaisten miesten into värväytyä on saanut legendaariset mittasuhteet:

---

223 Oliver, B. (1997), 37.

224 McQuilton 2000.

225 Oliver, B. (1997), 37-8.

226 Oliver, B. (1997), 37-8.

liian nuoret esittivät itseään vanhempaa ja liian vanhat itseään nuorempaa päästäkseen armeijaan. Gallipoli ja ANZAC -päivä muodostuivat kansakunnaksi kasvamassa olevan maan itseymmärryksen peruspalikoiksi. Australialainen (ja uusseelantilainen) sotilas, digger, oli rakentunut tasa-arvoisen toveruuden (*egalitarian mateship*) ruumiillistumaksi vastakohtana luokkasidonnaisille briteille. Digger tarkoitti alun perin kaivosmiestä ja sanaan liittyi vahva tasa-arvon merkitys.²²⁷ Ensimmäiseen maailmansodan merkitys kansalliselle identiteetille on sikäli jännitteinen, että maan osallistuminen sotaan oli itsestään selvää, koska se oli Britannian dominio, jolloin se, mikä oli Australian ja mikä imperiumin asia, sekoittuivat. Isänmaallisuudella puolustettiin sekä sodan kannattamista että sen vastustamista.

Australialaisten käsitys sodasta Britannian sotana ja australialaisten puolustusvelvollisuuden rajoittaminen Australian rajojen sisälle ei lieventänyt suhtautumista aseistakieltäytymiseen. Tämä siitäkin huolimatta, että Britannian aseistakieltäytyjien tilannetta käytettiin esimerkkinä militarismista.

Australiassa aseistakieltäytymisestä käyty keskustelu koski toisaalta Britannian tilannetta ja toisaalta maan omia aseistakieltäytyjiä. Britanniaan verrattuna Australiassa keskusteltiin aseistakieltäytyjistä ylipäätään varsin vähän ja sitäkin vähemmän keskustelussa käsiteltiin australialaisia aseistakieltäytyjiä, joista käyty keskustelu muodostui etupäässä uutisista, joissa käsiteltiin vapautustuomioistuuksia ja niiden myöntämiä vapautuksia asepalveluksesta.

Luonnollinen selitys julkisen keskustelun puutteelle on se, että asevelvollisuutta ei ensimmäisen maailmansodan aikana otettu käyttöön Australiassa eivätkä mahdolliset aseistakieltäytyjät joutuneet samassa mittakaavassa vastatusten valtiovallan kanssa kuin Britanniassa. Australiassa kuitenkin toteutettiin kutsunnat ennen ensimmäisen kansanäänestyksen tuloksen varmistumista, minkä seurauksena kaikkien naimattomien ja lapsettomien 21-35-vuotiaiden australialaismiesten tuli ilmoittautua palvelukseen 9. lokakuuta 1916 mennessä. Maahan perustettiin vapautustuomioistuimet

---

227 Dennis, P., Grey, J., Morris, E., Prior, R., & Bou, J. (2008). 'Digger'. In (Ed.), *The Oxford Companion to Australian Military History*. : Oxford University Press.

käsittämään palvelusvelvollisten vapautushakemuksia. Tuomioistuimet ehtivät toimia vain reilun kuukauden lokakuun alkupuolelta marraskuun loppupuolelle, mutta niiden toiminta herätti suurta kiinnostusta australialaislehdissä.

Asevelvollisuusäänestyksestä käydyssä parlamentaarisessa väittelyssä ei aseistakieltäytymistä käsitelty juuri lainkaan. Lakia vastustaneet ottivat muutaman otteeseen esiin Britannian tilanteen esimerkkinä asevelvollisuuden synnyttämästä militarismista ja mielivallasta. Kanadassa käyty julkinen keskustelu muistutti näiltä osin Australiaa, mutta siinä oli myös omat erityispiirteensä, jotka juontuivat maan kaksikielisyydestä ja toisaalta aseistakieltäytyjien taustasta. Näitä Kanadan asevelvollisuuskeskustelun piirteitä käsitellen seuraavissa kappaleissa.

5 Kanadalainen versio aseistakieltäytymisestä

Kanada liittyi sotaan Britannian sodanjulistuksen myötä sotilaallisesti valmistautumattomana. Vuonna 1914 Kanadalla oli 3000 miestä käsittävä vakituinen armeija ja 70 000 miestä vapaaehtoisissa miliiseissa. Sodan loputtua 7,5 miljoonasta kanadalaisesta 619 000 oli palvellut asevoimissa, joista 424 589 Euroopassa. Kanadalaisten miestappiot kohosivat 11 prosenttiin, mikä oli huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi Yhdysvaltojen, jonka sotilaista taistelussa kaatui vain 1,2 prosenttia.²²⁸ Kanadalaisten oman käsityksen mukaan maa muuttui sodan seurauksena siirtomaasta itsenäiseksi valtioksi. Samalla sotavuodet jakoivat maan ennennäkemättömällä tavalla ranskankieliseen ja englanninkieliseen Kanadaan.²²⁹

Aluksi kuitenkin lähestulkoon kaikki kanadalaiset tukivat Britannian sotaponnistusta. Kanadan pääministerin, Robert Bordenin kutsuttua parlamentin koolle elokuussa 1914, sai hän vankkumattoman tuen Kanadan liittymiselle sotaan. Parlamentin yksimielisyys heijasteli kansan yleistä mielipidettä. Jopa Henri Bourassa, joka oli ollut vankkumaton imperialismin vastustaja, kannatti aluksi sotaan liittymistä, koska piti

---

228 Winter 2014 [1], 518.

229 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. 1992, 216.

Ranskan ja Britannian säilymistä Kanadalle elintärkeänä.²³⁰

Kaksi kuukautta sodan alkamisesta, 30 000 vapaaehtoista harjoitteli leirillä Valcartierissä, Quebecin lähellä. Valtaosa, yli 60%, oli vastikään maahan muuttaneita ja usein naimattomia ja työttömiä brittejä. Vuoteen 1916 saakka, valtaosa kanadalaisista sotilaista puhui brittiaksentilla. Kanadassa syntyneet brittien jälkeläiset olivat paljon hitaampia värväytymään ja muodostivat alkukuukausina vain 25% vapaaehtoisista. Loput noista 30 000 miehestä olivat Kanadan ranskalaisia, muualta kuin Britanniasta maahan tulleita ja joitakin intiaaneja. Miltei puolet vapaaehtoisista tuli läntisistä provinseista ja kolmasosa Ontariosta. Loput saapuivat rannikolta ja Quebecistä. Toronto, Montreal ja Winnipeg olivat vapaaehtoisuusliikkeen keskuksia ja näistä kaupungeista lähteneet vapaaehtoiset muodostivat kokonaisia pataljoonia. Kanadan ”näkyviä” vähemmistöjä ei aluksi huolitettu armeijaan, mutta miesvoiman tarpeen kasvaessa myös muutkin kuin eurooppalaiset kelpasivat sotilaisiksi.²³¹

Kanadan ensimmäinen siirtoarmeija seilasi Englantiin 3. lokakuuta 1914 ja harjoitteli Etelä-Englannissa Salisburyn tasangolla kunnes helmikuussa 1915 1. kanadalaisdivisioonaksi nimetty joukko siirtyi Belgiaan ja Pohjois-Ranskaan osana Britannian armeijaa. Helmikuusta 1915 aina sodan loppuun, koko Kanadan armeija taisteli alueesta, jonka koko ei ollut kolmea tai neljää preeriakaupunkia suurempi.²³²

Heinäkuusta marraskuuhun 1916 käyty Sommen taistelu ja sen aiheuttamat mittavat miestappiot lisäsivät kuitenkin Kanadan värväysorganisaatioon kohdistunutta painetta kun vuoden 1916 lopulla alokkaiden saatavuus oli muuttunut Kanadassa ongelmaksi. Sodan alkaessa ongelma oli ollut päinvastainen ja vapaaehtoisia oli tarjoutunut enemmän kuin valtio kykeni varustamaan ja kouluttamaan. Syynä tilanteen muuttumiseen oli maatalouden ja teollisuuden kasvava työvoimatarve. Sodan alkaessa työttömyys oli ollut yksi tärkeä motiivi listautua armeijan palvelukseen. Joulukuussa 1914 Borden oli itsevarmasti vannonut, ettei Kanadassa koskaan tulisi olemaan tarvet-

---

230 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. 1992, 197.

231 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. (1992), 197.

232 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. (1992), 197.

ta asevelvollisuudelle ja Kanadan siirtoarmeijan vahvuudeksi oli asetettu 250 000 miestä. Vuoden 1915 loppuun mennessä vapaaehtoisia oli liittynyt armeijaan noin 213 000. 40 000 miehen vajauksesta huolimatta Borden antoi uuden vuoden 1916 puheessaan lupauksensa, että Kanada tulisi lähettämään 500 000 miestä sotaan tietämättä ensinkään, kuinka paljon alokkaita oli saatavilla saati, että olisi konsultoinut hallitustaan etukäteen.²³³

Vuoden 1917 aikana vastustus sattumanvaraisena pidettyä vapaaehtoisjärjestelmää kohtaan kasvoi Kanadassa entisestään. Pääsiäisviikolla 1917 kanadalaiset osallistuivat Vimyn harjanteen taisteluun ja 9. huhtikuuta brittiläis-kanadalaiset joukot valtasivat yhden länsirintaman tärkeimmistä kohteista saksalaisilta muutamassa tunnissa. Vimyn harjanteen valtauksesta tuli erityisesti kanadalaisten joukkojen saavutus ja kanadalaiset sotilaat saavuttivat huomiota ja ylistystä ympärysvaltojen keskuudessa. Vimy kasvatti niin Kanadan sotilaiden kuin poliitikkojenkin itseluottamusta, mikä sai kanadalaiset vaatimaan suurempaa näkyvyyttä Britannian sotapolitiikassa.²³⁴

Dominioille tarjottiin tärkeämpää roolia, kun Britannia päätti muodostaa dominioiden pääministereistä koostuvan Imperial War Cabinetin, joka kokoontui ensimmäisen kerran 1917. Kun Kanadan konservatiivipääministeri Robert Borden palasi toukokuussa 1917 Britanniasta, jossa hän oli osallistunut ensimmäiseen Imperial War Cabinetin kokoukseen, hän ilmoitti tuovansa asevelvollisuuslain parlamentin käsiteltäväksi kesäkuussa. Imperial War Cabinetin muodostaminen merkitsi Britannian dominioiden aiempaa suurempaa vaikutusvaltaa siihen, miten sotaa käytiin. Tästä kasvanneesta roolista kieli myös Bordenin sitoutuminen pakollisen asevelvollisuuden käyttöönottoon Kanadassa.²³⁵

Läpi kesän vellonut väittely asevelvollisuudesta paljasti Kanadan ranskan- ja englanninkielisen väestön välillä vallinneen syvän kuilun. Uutiset asevelvollisuudesta aiheuttivat mellakoita Montrealissa keväällä ja kesällä 1917. Quebecin läpi talvella 1917-

---

233 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. 1992, 205-6.

234 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. 1992, 204-5.

235 Francis (1992), 210-211

1918 marssineita kanadalaisjoukkoja pommitettiin kivillä ja mädillä vihanneksilla, kun nämä härnäisivät siviilipukuista ranskankielistä nuorisoa. Asevelvollisuuden käyttöönotto aiheutti Quebecissä pääsiäisviikonloppuna 1918 lisää levottomuuksia. Kanadan ranskalaiset eivät kuitenkaan yksinään vastustaneet yleistä asevelvollisuutta. Myös monet maanviljelijät ja työläiset vastustivat asevelvollisuutta. Myönnettyjen vapautusten määrä oli saanut Bordenin uuden hallinnon perumaan kaikki asevelvollisuuslaissa säädetyt vapautukset, mikä raivostutti maanviljelijät. Maanviljelijät vastustivat poikien sa viemistä maatiloilta, joilla he olivat edesauttaneet Kanadan sotaponnistuksia ruokatuotannon kautta. Työläiset puolestaan pelkäsivät asevelvollisuuden olevan ensiaskeleena teollisuuden pakkotyölle. Molemmat ryhmät vaativat omaisuuden pakkovärväämistä (*conscription of wealth*), joka tarkoitti rikkaiden raskaampaa verottamista ja pankkien sekä teollisuuden kansallistamista. Myös pasifistiset ryhmät kuten kveekarit ja mennoniitat vastustivat asevelvollisuutta. Bordenin hallituksen toteuttama vapautusten peruminen vaikutti myös perinteisesti agraarisiin rauhan kirkkoihin, joiden jäsenet olivat hakeneet ensisijaisesti vapautusta sen perusteella, että olivat maanviljelijöitä, eivät uskonnollisten näkemystensä vuoksi.²³⁶

Vuoden 1917 mittaan samalla kun kritiikki vapaaehtoisjärjestelmää kohtaa voimistui, kasvoi myös kauna ranskankielisiä kohtaan, joiden katsottiin lähettäneen liian vähän miehiä armeijaan. Kanadan kieliryhmien erilaista suhtautumista asevelvollisuuteen voi selittää osin niiden erilainen historia ja väestön koostumus. Kanadan dominio syntyi 1. heinäkuuta 1867 kolmesta toisistaan erillisestä alueesta: Ontariosta (entinen Länsi-Kanada), Quebecistä (entinen Itä-Kanada) ja kahdesta itärannikon provinssista Nova Scotiasta ja New Brunswickistä. Nämä alueet eivät jakaneet toistensa kanssa sen paremmin yhteistä historiaa kuin identiteettiäkään ja niillä asuneet etniset ryhmät elivät pitkälti erillään toisistaan. Ranskalaiset sukujuuret oli noin kolmanneksella uuden dominion väestöstä, ja tämä osuus pysyi suhteellisen vakiona aina 1900-luvun puoliväliin saakka. Suurin osa kanadanranskalaisista asui Quebecin provinssissa (85%)

---

236 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. (1992), 210-211.

ja valtaosan juuret Amerikan mantereella ulottuivat vähintään parin sadan vuoden taakse. Kanadanenglantilaiset muodostivat 60% väestöstä ja valtaosan Ontarion ja rannikkoprovinssien New Brunswickin ja Nova Scotian väestöistä. Britit muodostivat myös Quebecissä merkittävän vähemmistön. Valtaosa englanninkielisestä väestöstä oli tullut Pohjois-Amerikkaan Britanniaasta vasta vuosisadan kuluessa. Suurin osa kanadalaisista eli Ontarion (1,5 miljoonaa) ja Quebecin (1 miljoona) alueella. Näiden kahden Kanadan väestönkehitys oli ollut sikäli erilainen, että valtaosa uusista maahan tulleista oli asettunut Ontarioon ja sen väestönkasvu oli ollut suurta. Quebecin vaatimattomampi kasvu taas oli miltei yksinomaan korkean syntyvyyden ansiota.²³⁷

Syyksi kanadanranskalaisten vähäiseen halukkuuteen liittyä vapaaehtoisesti armeijaan on tarjottu esimerkiksi heidän muita kanadalaisia pohjoisamerikkalaisempi elämäntapa: kanadanranskalaisilla oli vähän jos lainkaan tunnesiteitä Britanniaan tai Ranskaan. Kanadanranskalaisten kirkolliset johtajat jopa näkivät sodan oikeutettuna rangaistuksena ranskalaisille näiden maallistuneesta ja liian liberaalista arvomaailmasta. Hyvin yleistä oli myös nähdä sota jälleen yhtenä Britannian imperialistisena sotana, jolla ei ollut mitään annettavaa kanadanranskalaisille. Lisäksi upseerien koulutuksesta vastanneessa Royal Military Collegien ylemmistä upseereista hyvin harva oli kanadanranskalainen, koska koulutuksen kieli oli englanti. Myös armeijan kieli oli englanti lukuun ottamatta kuuluisaa Vandoos-pataljoonaa (Royal 22nd Regiment of Quebec). Puolustusministeri Sam Hughesin vahvat kanadanranskalaisia vastustavat näkemykset olivat myös tiedossa. Lisäksi Quebecissä värväämisestä oli vastuussa englanninkielinen eliitti, jolla oli hyvin vähän sympatiaa kanadanranskalaisia kohtaan saati kontakteja näihin.²³⁸

Kanadan englanninkielisellä väestöllä oli emämaasta suuntautuneet siirtolaisuuden myötä tiiviimpi suhde emämaa Britanniaan kuin kanadanranskalaisilla, joiden siteet Ranskaan eivät olleet yhtä vahvat. Näin ollen kanadanenglantilaiset myös pitivät

---

237 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. (1992), 1-10.

238 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. (1992), 206.

herkemmin imperiumin asiaa Kanadan asiana. Suhtautuminen käynnissä olleeseen sotaan ja sitä myötä asevelvollisuuteen heijasteli näiden kieliryhmien identifioitumista yhtäältä Kanadaan ja toisaalta Britannian imperiumiin. Kanadanranskalaiset pitivät itseään ensisijaisesti kanadalaisina kun taas englanninkieliset kiinnittyivät herkemmin brittiläiseen identiteettiin. Ensimmäinen maailmansota vahvisti Kanadan siteitä Britanniaan kun Kanadan kehittyvä kansallinen identiteetti näki itsensä vahvasti osana laajempaa brittiläistä liberaalidemokraattista perintöä. Kanada oli, jos ei Britannian siirtomaa, niin brittiläinen Pohjois-Amerikan valtio. Tämä kehittyvä identiteetti ilmeni sellaisissa ilmauksissa kuin "British civilisation", "British justice" ja "British citizenship", joiden myötä ihanteellinen Kanada tarkoitti nimenomaan valkoista ja englanninkielistä Kanadaa.²³⁹ Kanadalaiset sodanvastustajat pyrkivät puolestaan pitäytymään selkeästi eristäytyneemmässä maailmankuvassa ja pitivät Atlanttia luonnollisena esteenä saksalaisten maihinnousua vastaan.²⁴⁰

Lopulta vain hyvin harva ensimmäisessä maailmansodassa palvellut kanadalainen sotilas oli asevelvollinen. *Military Service Act* aseisti Kanadassa 100 000 miestä, mutta vain neljäsosa näistä ehti taistelukentille ennen aselepoa 11. marraskuuta 1918.²⁴¹ Pakollisen asevelvollisuuden poliittinen ja sosiaalinen merkitys muodostui siten sen sotilaallista vaikuttavuutta suuremmaksi kun Kanadan eri kieliryhmien väliset jännitteet heijastuivat vahvasti asevelvollisuuskeskusteluun kesällä 1917.

5.1 Aseistakieltäytyminen parlamentissa

Asevelvollisuutta ennakoiden maassa oli järjestetty väestön rekisteröinti tammikuussa 1917, jolloin 20-45-vuotiaiden miesten piti ilmoittaa mm. ikänsä, kansallisuutensa, terveydentilansa ja ammattinsa sekä halukkuutensa palvella Kanadan siirtoarmeijassa tai suorittaa työpalvelusta (*special employment*). Valtaosa kanadalaisista miehistä, noin 80%, vastasi kyselyyn. Kyselyn perusteella maassa oli arviolta 286,976 palveluskelpois-

---

239 Winter 2014 [1], 515.

240 Winter 2014 [1], 515.

241 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. (1992), 212.

ta miestä. Vakuuttuneena pakollisen asevelvollisuuden välttämättömyydestä, Kanadan pääministeri Robert Borden esitteli Kanadan parlamentille lakiluonnoksen uudeksi asevelvollisuuslaiksi kesäkuussa 1917. Keskustelu lain sisällöstä keskittyi etupäässä maanviljelijöille myönnettäviin vapautuksiin ja kanadanranskalaisten panokseen sota-ponnisteluissa. Aseistakieltäytyjäkysymys ei saanut juuri huomiota parlamentissa.²⁴²

Asevelvollisuuslaki astui voimaan 29. elokuuta, mutta sillä ei ollut välitöntä vaikutusta Kanadan miesvoimaan. Pääministeri itse koki, että näin kiistanalaisen lain käyttäntöön saattaminen vaati koalitiohallituksen muodostamista. Moni oppositiossa olleista liberaaleista oli samaa mieltä. Tätä varten Kanadassa käytiin syksyllä 1917 vaalit ja odotetusti Robert Bordenin johtamat unionistit äänestettiin valtaan 17. joulukuuta.

Vaalit käytiin pitkälti kulttuuristen jakolinjojen ehdoin. Unionistipuolue samaisti Laurierin ja kanadanranskalaiset Bourassaan, saksalaisiin ja keisariin. Quebecissä liberaalit esittivät asevelvollisuudesta intoilijat pahempana uhkana kuin saksalaiset. Monilla liberaaleilla oli kuitenkin kova paine ”hypätä kyytiin”, koska muuten konservatiivit saisivat kaiken kunnian sodan voittamisesta. Lopulta unionistihallitus voitti kaksi kolmasosaa vaalipiireistä. Quebecissä liberaalit voittivat kuusikymmentäkaksi paikka kuudestakymmenestäviidestä paikasta, mutta muualla maassa vain kaksikymmentä paikkaa. Vaalit paljastivat syvästi jakautuneen maan.²⁴³

Robert Borden oli varmistanut vaalivoiton tuomalla aikaisemmin parlamentin käsittelemään kaksi äänioikeutta laajentavaa ja rajoittavaa lakia. Toinen niistä oli *Military Voters Act*, joka antoi äänioikeuden kaikille asevoimissa palveleville huolimatta siitä, miten pitkään he olivat Kanadassa asuneet. Toinen laki oli *Wartime Elections Act*, joka hyväksyttiin kuukautta myöhemmin, ja se antoi äänioikeuden naisille, jotka olivat palvelusmiesten vaimoja, siskoja tai tyttäriä (äänioikeus ei kuitenkaan koskenut alkuperäisväestön naispuolisia sukulaisia). Samalla laki vei äänioikeuden aseistakieltäytyjiltä ja naturalisoiduilta vihollismaiden kansalaisilta, jotka olivat tulleet Kanadaan vuoden

---

242 Shaw, A. (2009), 27-9.

243 Francis, R. D., Jones, R., & Smith, D. B. (1992), 211-2.

1902 jälkeen. Syy oli se, että nämä ”uudet kanadalaiset” äänestivät usein liberaaleja.

Aseistakieltäytymisen laajuutta on Kanadassa vaikea arvioida, koska säilynyt arkistomateriaali koskee etupäässä niitä, jotka vakaumuksensa perusteella pyysivät vapautusta kutsuntalautakunnan edessä, mutta joiden pyyntö evättiin. Tammikuussa 1919, E. L. Newcombe, Kanadan apulaisoikeusministeri, totesi vankiloissa olevan 163 aseistakieltäytyjää ja 36:en odottavan sota-oikeuden päätöstä.²⁴⁴ Sanomalehtiaineiston ja sota-oikeuden papereiden perusteella, Shaw on tunnistanut 240 yksittäistä aseistakieltäytyjää. Luku ei sisällä niitä rauhankirkkoja, joiden vakaumussyyt Kanadan lainsäädäntö tunnusti. Vuoden 1911 väestönlaskenta osoitti, että Kanadassa oli 4,027 kveekaria, 44,611 mennoniittaa ja 8,014 ”veljestä” (eli *tunkers, dunkards, german baptist brethren*). Verrattuna maanviljelijöiden ja kanadanranskalaisten vastarintaan, aseistakieltäytyjien potentiaali asepalveluksen vastustajina oli Kanadassa mitätöntä.

Vuoden 1917 loppuun mennessä 404 395 miestä oli ilmoittautunut palvelukseen. Heistä 380 510, siis 94%, oli hakenut vapautusta ja aselepoon mennessä 86 000 oli vapautuksen myös saanut. Näiden lukujen perusteella Amy Shaw toteaa aseistakieltäytyjiä käsittelevässä tutkimuksessaan, että vaikka valtaosa kanadalaisista oli kannattanut yleistä asevelvollisuutta keinona jakaa sodan vaatimat uhraukset tasa-arvoisesti, olivat he ilmeisesti kannattaneet sitä sopivaksi jollekulle muulle kuin itselleen.²⁴⁵

Tästä syystä Kanadan parlamentissa käydyssä asevelvollisuusdebatissa täytyy huomio kiinnittää muualle kuin pelkästään aseistakieltäytymiseen niin kuin se laissa määriteltiin. Hyvin moni asevelvollinen pyrki välttämään palveluksen, mutta muutoin kuin pyrkimällä täyttämään hyvin tarkkarajainen aseistakieltäytyjän määritelmä.

5.1.1 Aseistakieltäytyminen kysymyksenä uskonvapaudesta

Kanadan asevelvollisuuslain toimeenpano asetettiin Kanadassa oikeusministeriön vastuulle, koska lakiin liittyi tarvittavien miesten valikointi ja vapautuksien myöntäminen.

---

244 Shaw, A. (2009), 150.

245 Shaw, A. (2009), 41.

Kanadassa ei haluttu asettaa vastuuta miesten palvelukseen määräämisestä samalla taholle, jonka palvelukseen he joutuivat.²⁴⁶ Tilanne oli vastakohta sille, miten asevelvollisuusjärjestelmä näiltä osin otettiin Britanniassa käyttöön.

Lainsäätäjät Kanadassa olivat seuranneet Britannian asevelvollisuusjärjestelmän kehittymistä ja pyrkivät ottamaan Britannian lain heikkoudet huomioon omassa työssään. Julkilausuttu periaate oli, että mikään tuomioistuin ei voi antaa tuomiota ihmisen omastatunnosta. Niinpä kanadalaiset lainsäätäjät asettivat tietyn kirkkokunnan jäsenyyden aseistakieltäytymisen ehdoksi:

[C]onscientiously objects to the undertaking of combatant service and is prohibited from so doing by the tenets and articles of faith, in effect on the sixth day of July, 1917, of any organized religious denomination existing and well recognized in Canada, at such date, and to which he in good faith belongs.²⁴⁷

Robert Borden halusi painottaa sitä, miten vapautuksia koskevat säädökset olivat kutakuinkin identtisiä brittiläisen asevelvollisuuslain kanssa. Aseistakieltäytyjiä koskeva vapautus ohitettiin parlamenttikeskustelussa ilman erityisiä kommentteja, mutta etenkin työväestölle tärkeiksi kuvitellut vapautuspykälät eli mahdollisuus saada vapautus asepalveluksesta kansallisesti tärkeän työn perusteella ja sitä täydentävä ehto, jonka mukaan kyseinen vapautus ei ole sidottu tiettyyn työnantajaan, esiteltiin painokkaammin. Ennakkoon etenkin työväestön nähtiin vastustavan asevelvollisuutta kaikista ankarimmin. Tähän tarttuivat myös asevelvollisuuden vastustajat, jotka keskittyivät sen mahdollisesti yhteiskuntaa jakavaan vaikutukseen ja pelkäsivät työväestön tyytymättömyyttä. Aseistakieltäytyjäkysymystä ei parlamentin näkökulmasta käytännössä ollut olemassa, toisin kuin Britanniassa, jossa uskonnollisen ja maallisen vakaumuksen pätevydestä kiisteltiin perusteellisesti. Kanadalaisesta asevelvollisuuskeskuste-

---

246 Borden, R. (1917, kesäkuu 11.). "The Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2189. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

247 Kanada, Military Service Act 1917, SC 1917, c. 19, s. 11(1)(f), lainattu teoksessa Shaw, A. (2009), 29.

lusta puuttui lähes täysin muu kuin uskonnollinen näkökulma.²⁴⁸

Asevelvollisuuteen liittyi Kanadassa joitakin maalle erityislaatuisia poikkeuksia. Vuosien 1873 ja 1898 säädöksillä asepalveluksesta vapautetut eivät olleet asevelvollisia myöskään vuoden 1917 lain perusteella. Säädökset koskivat vuosina 1873 ja 1884 maahan muuttaneita doukhoborien ja mennonittojen uskonnollisia yhteisöjä. Näiden ryhmien maahanmuutto Kanadaan oli ollut seurausta siitä, että Kanada oli luvannut vapauttaa ryhmät kaikesta asepalveluksesta vastineeksi siitä, että ne muuttaisivat Kanadaan asuttamaan lännen viljelyskelpoisia maita.²⁴⁹ Hallituksen näkemys vuonna 1917 oli, että noina vuosina annetut lupaukset maan tuli pitää ja siten doukhoborien ja mennonittojen ei odotettu astuvan palvelukseen tälläkään kertaa.²⁵⁰ Tilannetta kuitenkin mutkisti se, että uuden asevelvollisuuslain puitteissa oli epäselvää, jäivätkö perinteisten rauhan kirkkojen jäsenet kokonaan asevelvollisuuden ulkopuolelle vai tuliko heidän hakea vapautusta uuden lain puitteissa. Ero oli merkittävä, koska vakaumuspykälä ei mahdollistanut täydellistä vapautusta asepalveluksesta vaan ainoastaan vaihtoehdoisen, aseettoman palveluksen. Todennäköisesti iso osa näiden uskonnollisten ryhmien jäsenistä ei virallistanut asemaansa aseistakieltäytyjänä mitenkään, minkä vuoksi he eivät myöskään näkyneet julkisessa keskustelussa.

Aseistakieltäytyjien näkymättömyyteen vaikutti myös aseistakieltäytyjien pirstaleisuus. Aseistakieltäytyjät Kanadassa jakautuivat toisistaan erillisiin uskontokuntiin, joiden asema lain edessä poikkesi toisistaan. Esimerkiksi mennonittojen läntisen haaran (Venäjältä Kanadaan vuoden 1872 säädöksen turvin muuttaneet) jäsenet oli vapautettu asevelvollisuudesta kokonaan. Pääosin Ontariossa asuneet, itäisen mennonittojen haaran jäsenet puolestaan kutsuttiin palvelukseen ja heidän oli aluksi mahdollista saada vapautus vain aseellisesta palveluksesta. Lopulta käytännöksi muodostui myöntää näille mennoniiteille omaa sodan loppuun saakka. Eri aseistakieltäytyjäryh-

---

248 Shaw, A. (2009), 26.

249 Shaw, A. (2009), 31.

250 Borden, R. (1917, kesäkuu 11.). "The Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2192-3. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

mät olivat siis lähtökohtaisesti erilaisessa asemassa laina edessä, mutta tämän lisäksi tuomioistuimien päätökset vaihtelivat paikkakunnalta toiselle. Kaikille tuomioistuimille ei myöskään ollut selvää, että läntiset mennoniitat oli vapautettu kutsunnoista kokonaan. Ilmeisesti moni, joka olisi muuten hakenut vapautusta vakaumusssyyn, kuvitteli, ettei kuulunut lain toimipiiriin ensinkään, minkä vuoksi heistä tuli käytännössä rintamakarkureita.²⁵¹

Vakaumuspykälä sisällytettiin asevelvollisuuslakiin Kanadan perinteisten rauhan- kirkkojen vuoksi, mutta laki ei kuitenkaan erikseen nimennyt niitä kirkkokuntia, joiden jäsenyys oli edellytyksenä aseistakieltäytymiselle. Lopulta korkeimman oikeuden tuomari linjasi, että mennoniitat, Brethren Churchin²⁵² jäsenet, kristadelfialaiset, seitsemän päivän adventistit ja kveekarit kaikki olivat todellisia aseistakieltäytyjiä, joiden uskon olennaisena osana oli pasifismi. Tuomioistuimen linjaus ei kuitenkaan merkinnyt automaattista vapautusta näiden kirkkojen jäsenille, vaan heidän täytyi todistaa jäsenyytensä ja osoittaa, että heidän henkilökohtainen vakaumuksensa piti yhtä kirkon kanssa. Monet uskonlahkot kuten Plymouthin veljet²⁵³ ja helluntailaiset jäivät tämän tulkinnan ulkopuolelle.²⁵⁴

Amy Shaw huomauttaa tutkimuksessaan, että Kanadan perinteisten rauhankirkkojen suhtautumisessa sotaan ja asevelvollisuuteen oli vaikea sisäinen ristiriita, joka juontui näiden liikkeiden luonteesta: ne olivat uskonnollisesti radikaaleja, mutta so-

---

251 Shaw, A. (2009), 66-7.

252 Brethren Church kuuluu anabaptismin ja pietismin piirissä syntyneeseen uskonnolliseen liikkeeseen, jonka juuret ulottuvat 1700-luvulle protestanttiseen reformaatioon ja saksalaisiin Schwarzenau veljiin. Liikkeen jäsenet tunnetaan myös nimellä "tunkers". Nimitys tunkers (myös dunkers tai dunkards) viittaa liikkeen tapaan kastaa jäsenensä upottamalla. Pohjois-Amerikassa liike tunnettiin aluksi nimellä The German Baptist Brethren, joka myöhemmin jakautui ryhmiin kuten The Old German Baptist Brethren, the Brethren Church ja the German Baptist Brethren, joka otti myöhemmin nimen Church of the Brethren.

253 Plymouthin veljet tai darbyismi on 1820-luvulla Irlannissa syntynyt evankelinen kristillinen liike, joka ei liity saksalaisiin Schwarzenau veljiin. Brethren -nimitys on ollut monen toisiinsa liittymättömän uskonlahkon käytössä. Kutsuntalautakuntia käsittelevissä jutuissa viitataan aseistakieltäytyjään usein pelkästään nimityksellä *brethren* erittelemättä sen tarkemmin, minkä liikkeen jäsenestä on kyse.

254 Shaw, A. (2009), 31.

siaalisesti konservatiivisia.²⁵⁵ Mennonitit, hutteriitit ja tunkerit noudattivat uskossaan väkivallattomuuden periaatetta, mikä tarkoitti kuuliaisuutta esivaltaa kohtaan silloinkin kuin sen toiminta oli epäoikeudenmukaista. Lisäksi liikkeet olivat eristäytyneitä muusta yhteiskunnasta ja niiden jäsenet välttivät ottamasta osaa yhteiskunnallisiin asioihin, mikä teki vaikeaksi tuoda voimakkaasti esiin asepalvelukseen liittyviä poliittisia erimielisyyksiä. Näiden kirkkokuntien passiivinen yhteiskunnallinen rooli vaikutti suuresti siihen, miksi aseistakieltäytyjät olivat niin näkymättömiä Kanadan julkisessa keskustelussa.

Vaikka suhtautuminen perinteisten rauhankirkkojen näkemyksiä kohtaan oli usein ymmärtäväistä, aiheutti näiden ryhmien erottautuminen muusta Kanadasta vihaa. Sota haluttiin nähdä kansaa yhdistävänä, jolloin rauhankirkkojen periaatteet todistivat näiden ryhmien puutteellisesta kanadalaistumisesta.²⁵⁶

Kanadan vakaumuspykälän muotoilu oli Britanniaa suoraviivaisempi, mutta siitä huolimatta myös Kanadan vapautustuomioistuimet kokivat aseistakieltäytyjien tapaukset vaikeiksi ja aseistakieltäytyjät itsessään usein erikoisiksi tapauksiksi. Tuomioistuimiin kohdistui myös epäilyksiä epätasa-arvoisista päätöksistä. Kun joistakin tuomioistuimista todettiin, että ne vaativat kuolleiltakin hyvän syyn olla astumatta asepalvelukseen, epäiltiin puolestaan toisten, usein quebeciläisten tuomioistuimien, jakavan vapautuksia kaikille niitä pyytävälle.²⁵⁷

5.2 Parlamentti väittelee asevelvollisuudesta

[T]his enactment is based upon the principle, [...] that while the state owes to its citizens certain duties, the citizen also owes corresponding duties to the state. To the citizen the state assures protection and security of his person and property, the enforcement of law and orderly government. To the state, each citizen owes a duty of service, and the highest duty of all is the

---

255 Shaw, A. (2009), 43.

256 Shaw, A. (2009), 70.

257 Shaw, A. (2009), 31-40.

obligation to assist in defending the rights, the institutions and the liberties of his country. [...] [T]his measure merely accepts and acts on a principle [...] which recognizes an equal obligation on all citizens for the defence of their country. There is an equal obligation but, under present conditions there cannot be an equal sacrifice.²⁵⁸

Kun Kanadan pääministeri Robert Borden esitteli hallituksen esityksen asevelvollisuuslaiksi 11. kesäkuuta 1917, Borden painotti sitä, että kaikilla maan kansalaisilla oli yhtäläinen velvollisuus osallistua maan puolustamiseen. Bordenin mukaan velvollisuuksia suhteen maassa vallitsi tasavertaisuus, mutta vapaaehtoisuusjärjestelmän valitessa eivät kansalaisten tekemät uhraukset olleet tasavertaisia.

Kanadassa oli etukäteen pelkona, että asevelvollisuuslaki aiheuttaisi maan sisäisen jakautumisen ja haittaisi sotaponnistuksia. Bordenin mielestä yhtenäisyyttä ei voinut olla ilman tasavertaista uhrausta. Yhtenäisyyden vaade oli niin vahva, että Borden ilmoitti, että laki tulisi voimaan vasta vaalien jälkeen.

Opposition johtaja ja liberaali Wilfrid Laurier puolestaan katsoi asevelvollisuuden olevan haitaksi maan yhtenäisyydelle ja vastoin brittiläisiä perinteitä: "[T]he course which the Government is taking to-day is not in accordance with those principles of free government which we understand to be at the very foundation of the British constitution."²⁵⁹

Bordenin hallitus oli aina sodan alusta huhtikuuhun 1917 saakka toistanut, ettei maassa otettaisi käyttöön pakollista asevelvollisuutta. Borden oli aikaisemmin luvannut Kanadan lähettävän rintamalle 500 000 miestä, mutta pääministerin oman vakuutuksen mukaan joukot oli tarkoitus hankkia vapaaehtoisesti. Hallituksen täyskäännös sai Wilfrid Laurierin vaatimaan, että kansan tulisi saada kantansa kuuluviin asiassa.

Maan lakeja saattoivat muuttaa sen kansalaiset, mutta he eivät olleet päässeet ilmai-

258 Borden, R. (1917, kesäkuu 11.). "The Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2188-2195. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

259 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2392. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

semaan kantaansa asevelvollisuudesta, minkä vuoksi parlamentilla ei ollut oikeutta päättää siitä säätävästä laista.²⁶⁰ Wilfrid Laurierin vaatimukset perustuivat siihen, että hallituksen kautta oli jatkettu 1916 tilanteessa, jossa kaikki uskoivat vapaaehtoisjärjestelmän pysyvän hallituksen kantana. Samoin parlamentin legitimizeettiä nakersi Laurierin mielestä sen monet täyttämättömät edustajan paikat: "it is not only a moribund Parliament, it is a rump – it is nothing but a rump Parliament at the present time."²⁶¹ Kanadan ero Britanniaan oli Laurierin mielestä siinä, että asevelvollisuudesta Britanniassa päättänyt parlamentti oli koko sodan ajan pidetty täytenä ja siten "kept in touch with the people"²⁶². On kiinnostavaa, miten Laurier ei joko ole tietoinen, tai ei tarkoituksella anna tosiasioiden tulla hyvän retoriikan tielle, Britannian sisäpolitiikan ongelmakohdista. Juuri ennen sodan syttymistä, Britanniassa oli väitellyt kiivaasti alaja ylähuoneen vallanjaosta (*Parliament Act 1911*) ja Irlannin itsehallinnosta (*Home Rule Bill 1914*) eikä sodan ajaksi sovittu puoluerauhakaan poistanut jännitteitä kokonaan. Sodankäynnin totalisoituminen päinvastoin kasvatti painetta äänioikeuden laajentamiselle, jotta kansalaisten oikeudet vastaisivat heidän tekemiään uhrauksia.²⁶³

Laurier puhui paljon buurisodan jälkeisistä asioista esimerkkinä Britannian kyvyttä sulauttaa eri "rotuja" osaksi brittiläistä yhteiskuntaa. Britannia teki hänen mukaansa vapaita miehiä voittamistaan vihollisista (kun roomalaiset tekivät heistä orjia) ja tässä hengessä myös asevelvollisuuskeskustelussa tulisi edetä. Sen vuoksi Laurier ehdotti, että asiasta pitäisi järjestää kansanäänestys ja saada kansan mielipide. Niinpä hän ehdotti lakiin muutosta, jonka perusteella kysymys asetettaisiin ensin kansanäänestykseen, ja jos kansa asevelvollisuuden hyväksyisi, jatkettaisiin lain käsittelyä.²⁶⁴

Laurierkin vetosi kuulijoihinsa, että kyseessä oli puoluepolitiikkaa suurempi asia

---

260 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons.

Hansard 2394. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

261 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons.

Hansard 2396. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

262 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons.

Hansard 2396. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

263 Ihalainen, P. (2017), 72.

264 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons.

Hansard 2402-3. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

ja esitti kysymyksen asevelvollisuudesta omantunnon kysymyksenä:

If there is ever to be a time when every man should think for himself, decide for himself and act for himself it is the present. This moment is too solemn, the issue is too great, the questions involved in the measure are too far-reaching importance to have them decided by any other voice than the voice of each man's individual conscience.²⁶⁵

Kanadanranskalaisena Laurier tiesi asevelvollisuuskysymyksen olevan monelle ranskankieliselle vaikean ja aiheuttavan suuria jännitteitä kieliryhmien välillä. Laurierille tärkeintä oli Kanadan yhtenäisyys, ja hän pyrki myös asevelvollisuuskeskustelussa hakemaan aktiivisesti kompromissiratkaisua, jolla vältettäisiin tarpeettomat ristiriidat kanadanranskalaisten ja -englantilaisten välillä.

5.2.1 Asevelvollisuuslaki osana historiallista jatkumoa

Velvollisuuksiin vetoavan retoriikan lisäksi Borden halusi painottaa, ettei esitettyyn lakiin sisältynyt mitään pakkoa, joka ei olisi ollut Kanadan lakikirjoissa jo 49 vuotta. Tällä Robert Borden viittasi vuoden 1868 maanpuolustuksesta säätäneeseen lakiin (Militia Act 1868), johon oli sisältynyt kaikkia 18-60 -vuotiaita Britannian miespuolisia alamaisia koskenut velvollisuus palvella sotaväessä (eli velvollisuus palvella osana miliisiä). Majesteetilla oli lisäksi oikeus kutsua kaikki asepalvelukseen kykenevät dominion miespuoliset asukkaat sotaväkeen (ns. *levée en masse*). Majesteetin oikeus sotaväenottoon ei rajoittunut palvelukseen dominion rajojen sisäpuolella, vaan saattoi periaatteessa koskea myös sotatoimia ulkomailla, jos maata katsottiin uhkaavan sodan, valloituksen tai kapinan. Sen vuoksi kanadalaiset olivat Bordenin mukaan olleet koko Kanadan dominion olemassa olon ajan asevelvollisia.²⁶⁶ Borden pyrki myös näyttämään toteen, että kanadalaisen nostoväen oli ajateltu palvelevan niin koti- kuin ulkomailla-

---

265 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2403. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

266 Borden, R. (1917, kesäkuu 11.). "The Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2184-8. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

kin eikä parlamentti ollut aiemminkaan kyseenalaistanut tätä Kanadan rajojen ulkopuolelle suuntautuvaa ulottuvuutta²⁶⁷.

Borden pyrki siis osoittamaan, että sekä yleisellä asevelvollisuudella että varusmiehistä koostuvalla siirtoarmeijalla oli maassa ollut puoluerajat ylittävä periaatteellinen tuki konfederaatiosta lähtien. Tätä taustaa vasten uusi lakiluonnos ei siis tuonut mitään radikaalia muutosta olemassa olevaan lainsäädäntöön tai maassa jo yleisesti hyväksytyihin maanpuolustuksellisiin periaatteisiin. On mahdoton sanoa kuinka hyvin Robert Borden tai Kanadan parlamentti ylipäätään oli perillä Australiassa vuotta aiemmin käydystä asevelvollisuusdebatista, mutta pääministerin perustelut näyttävät aivan kuin vastaukselta tuohon keskusteluun, jossa iso periaatteellinen kysymys oli nimenomaan varusmiesten lähettäminen maan rajojen ulkopuolelle.

Wilfrid Laurier oli eri mieltä. Laurierin mielestä vanhemman lainsäädännön sisältämä asevelvollisuus oli tarkoitettu maan puolustamiseksi valloittajia vastaan. Tämä oli myös Laurierin mukaan ikiaikainen englantilainen periaate, joka juonsi juurensa englantilaisten epäluulosta vakinaisia armeijoita kohtaan: "If ever there was a principle embedded in the very soil of Britain, it was that the King could demand no service of his people except of the protection of their land the repelling of invasion."²⁶⁸ Laurierin mielestä Kanada ei missään sodan vaiheessa ollut vaarassa tulla valloitetuksi, eikä Flanderia tai Ranskaa voinut tässä mielessä pitää puolustuksen etulinjana. Laurierkaan ei kuitenkaan vastustanut itse sotaa vaan kannatti sitä, koska "victory of Germany would mean for Canada, as for the rest of the world, envelopment in the black shroud of German hegemony with its insolence, cruelties and barbarities."²⁶⁹ Tästä näkökulmasta olisi kuitenkin helppo väittää, että maan puolustaminen tapahtui tällä hetkellä Euroopassa, mikä osoittaa vaikeuden argumentoida asevelvollisuutta vastaan so-

---

267 Borden, R. (1917, kesäkuu 11.). "The Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2194. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

268 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2392. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

269 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2393. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

dan aikana. Laurier saattoi kuitenkin vedota siihen, minkälainen tulkinta Kanadan vakinaisten asevoimien käytöstä oli tehty sodan alussa. Tuolloin näkemys oli ollut, että vakinaista miliisiä voitiin käyttää vain Kanadan puolustamiseksi, minkä vuoksi vapaaehtoisista muodostettiin erillinen siirtoarmeija (*Canadian Expeditionary Force*), joka liitettiin osaksi Britannian armeijaa.

Alkuperäisessä sotaväenotosta säätäneessä laissa kutsuntojen ehdoksi oli ilmoitettu sodasta, valloituksesta tai sisäisistä levottomuuksista johtuva hätätila. Borden oli sitä mieltä, ettei kukaan voinut kiistää näiden ehtojen nyt täyttyvän. Itse asiassa kyseessä ei ollut hätätila vaan mullistus, jonka myötä jopa Yhdysvallat oli liittynyt sotaan puolustaakseen oikeuksiaan ja estääkseen militarismin voiton, vapauden murskaamisen ja maailman orjuuttamisen. Toisaalta voitiin kysyä, oliko sota Flanderissa Kanadan puolustamista, mutta Bordenin mielestä kanadalaiset olivat huhtikuun 22. 1915 estäneet saksalaisten pääsyn Calaisiin ja samalla tukkineet reitin Kanadaan.²⁷⁰ On hyvä huomata, että Borden oli juuri palannut toukokuussa Euroopasta, jossa hän oli vierailut myös rintamalla tarkastamassa Kanadan armeijan joukkoja. Hän pystyi todennäköisesti käyttämään hyödykseen tätä omakohtaisesta kokemuksesta nousevaa uskotavuutta kuvatessaan taistelujen runtelemaa ranskalaista maaseutua. Toisaalta Bordenin kuvaus saksalaisten hirmuteoista nojaa vahvasti jo myyttiseksi nousseeseen propagandakuvastoon saksalaisista erityisesti naisia ja tyttöjä pahoinpitelevinä barbaareina sekä kirkkojen tuhoajina ja hautausmaiden häpäisijöinä

Uuden asevelvollisuuslain esittäminen lakina, joka ei itse asiassa poikennutkaan maan aiemmasta lainsäädännöstä aiheutti kuitenkin sen ongelman, että oli mahdollista kysyä, mihin koko lakia sitten tarvittiin. Robert Bordenin hallituksen mielestä uusi laki tarvittiin, koska siihen asti laki oli säätänyt, että sotaväen otto tuli suorittaa arvonnalla. Uusi laki ei pyrkinyt hallituksen mielestä muuttamaan tai laajentamaan pakollisuuden periaatteita, vaan yksinkertaisesti tarkoitus oli mahdollistaa tarvittavan mies-

---

270 Borden, R. (1917, kesäkuu 11.). "The Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2193. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

voiman suunnitelmallinen hankkiminen.²⁷¹ Tässä tulokinnassa oli varmasti myös käytännön järjeä, koska vapaaehtoista järjestelmää kritisoitiin nimenomaan sen sattu-
manvaraisuudesta. Vapaaehtoisjärjestelmä ei armeijan näkökulmasta tuottanut riittä-
västi niitä miehiä, joita se kulloinkin tarvitsi. Yleisen asevelvollisuuden etu oli siten il-
meinen, koska se mahdollisti tarkan tiedon saatavilla olevista miehistä ja siten armei-
jan tarpeista lähtevän etukäteissuunnittelun kansakunnan resurssien uusjaosta. Tai
kuten Borden asian ilmaisi: "an intelligent consideration of the country's needs and
conditions"²⁷². Tämä tarkoitti myös maatalouden, kaupankäynnin ja teollisuuden tar-
peiden huomioimista.

5.2.2 Asevelvollisuus ja kanadanranskalaiset

Asevelvollisuuskeskustelun pysyvänä teeman säilyi kanadanenglantilaisten syytökset
kanadanranskalaisten heikosta osallistumisesta sotaponnistuksiin. Tämän vuoksi Wilf-
rid Laurier pyrki esittämään asevelvollisuuden vastustajat laajempaan ryhmään, johon
kuului muitakin kuin vain Quebecin kanadanranskalaiset. Laurier esitti, että etenkin
järjestäytynyt työväestö vastusti hänen asevelvollisuutta laajasti, mikä tarkoitti sitä,
että vastustus ei rajautunut alkuperän tai kielen vaan luokan mukaan.²⁷³

Laurier vaatikin työväenliikkeen suulla varakkaimpien yhteiskuntaluokkien osal-
listumista, jos asevelvollisuus otettaisiin käyttöön, koska sodassa vammautunut työläi-
nen ei enää voinut ansaita elantonsa, kun taas varakkaan perheen vasa pystyi varmis-
tamaan tietyt mukavuudet vammautumisesta huolimatta. Tämä asetti yhteiskuntalu-
okat eriarvoiseen asemaan asevelvollisuuden suhteen ellei varallisuutta valjastettaisi
tiukemmin sotaponnistuksia varten.

Quebecin ranskankielistä väestöä oli syytetty vastuunpakoilusta kun selvisi, että
suurin osa provinssin vapaaehtoisista oli englanninkielisiä. Laurierkin myönsi, että

---

271 Borden, R. (1917, kesäkuu 11.). "The Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Com-
mons. Hansard 2188. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

272 Borden, R. (1917, kesäkuu 11.). "The Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Com-
mons. Hansard 2188. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

273 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons.
Hansard 2397. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

ranskankieliset ovat Quebecissä astuneet palvelukseen huolestuttavan vähissä määrin. Mutta Laurierin mielestä tärkeämpää oli kuitenkin se, että Quebecin 280 000 englanninkielisestä alokkaasta (verrattuna tuon hetkiseen noin 14 000 Quebecin ranskankieliseen alokkaaseen) vain 125 000 oli syntynyt Kanadassa. Laurierin tulkinta tästä oli, että into liittyä armeijaan liittyi suoraan siihen kuinka kauan kukin on maassa viettänyt. Ranskankieliset olivat asuneet maassa pisimpään ja maassa vähiten aikaa viettäneet, Britanniaassa syntyneet quebeciläiset, olivat halukkaimpia liittymään armeijaan. Englanninkielisten siteet kotimaahansa olivat Laurierin mielestä tiiviimmät, koska alueen yhteys Ranskaan oli katkennut jo 1760 eikä maasta ollut tullut uusia asukkaita eivätkä ranskankieliset siten omanneet vahvoja sukulaisuussiteitä Ranskaan kuten englanninkieliset Britanniaan, josta saapui Kanadaan paljon väestöä. Ranskan joukkojen antautumisen jälkeen entiset Ranskan alamaiset riisuttiin aseista eikä provinssiin syntynyt uutta sotilasorganisaatiota. Myös vuoden 1910 laivastokeskustelu liittyi kanadanranskalaisten heikkoon värväytymisintoon, koska vuonna 1910 Bourassan perustamat nationalistit kävivät provinssissa kitkerän kamppailun ja Laurierin mielestä konservatiivien voitto Quebecissä 1911 vaaleissa perustui lupaukseen siitä ettei Kanadan tulisi koskaan osallistumaan Iso-Britannian sotiin. Laurierin mielestä noiden vaalien satoa korjattiin sodan aikana eikä värväysrytykset provinssissa toimineet yhtä hyvin kuin muualla maassa.²⁷⁴

5.2.3 Kanadan armeijan kohtalonkysymys

Vahva tunteisiin pohjaava argumentti oli Kanadassakin se itsestään selvä tosiasia, että jos lisävahvistuksia ei saataisi, kutistuisivat sodan mittaan oikean armeijan kokoon kasvaneet divisioonat takaisin alkutekijöihinsä. Kansallinen armeija, jolla voitiin katsoa olevan minkäänlaista merkitystä imperiumin sotaponnistuksissa, oli dominioille kunniaakysymys. On kuitenkin mielenkiintoista miten sotilaista ja tarvittavista alokkaista voitiin niin helposti puhua samanlaisina resursseina kuin puusta tai hiilestä. Miehistö-

---

274 Wilfrid, L. (1917, kesäkuu 18.). "Military Service Act, 1917." Canada. Parliament. House of Commons. Hansard 2400. 12th Parliament, 7th session. Saatavilla: <http://parl.canadiana.ca/>

resurssit olivat verrattavissa elintarvikkeisiin, joita kohtasi tietyn suuruinen kuukausittainen hävikki (*wastage* oli käytetty kiertoilmaisu) ja sen korvaamiseksi tarvittiin tietty määrä uusia alokkaita. Tältä pohjalta kansakunnan tietynikäinen miesväestö pyrittiin kartoittamaan ja jakamaan kuntoisuusluokkiin, jotta joukko-osastojen miesvahvuus saataisiin pysymään ennakoitavana hävikistä huolimatta. Tämänkaltainen ajattelu tarvitsi tuekseen kansalaisiin kohdistettua aiempaa tehokkaampaa kontrollijärjestelmää, jonka yhtenä osana Kanadassakin oli aiemmin jaettu *National Service* -kortit. Sen luonnollisena jatkumona oli asevelvollisuus, jonka tarjoama hyöty asevoimien suunnittelijoille oli huomattava verrattuna ennakoimattomaan vapaaehtoisjärjestelmään. Tämä asevelvollisuuden taustalla piilevä peruslogiikka ei saanut osakseen kritiikkiä tai kommentteja, vaan pidettiin itsestäänselvänä, että miehiä kuoli länsirintamalla kuin kärpäsiä. Kansakunnan velvollisuutena oli tehdä kaikkensa, ettei jo kokoon saaduista divisioonista tulisi luopua pelkän hävikin takia.

Valtavat miestappiot oltiin valmiita hyväksymään yllättävänkin helposti. Pääministeri saattoi siten luetella vuosittaiset sotilastappiot ja niiden korvaamiseen vaaditut uudet alokkaat hyvinkin virkamiesmäisesti ja kuulijat ottivat annettuna, että vuodessa miehiä kuolee yli 75 000. Poliittisesti ja henkisesti oli kynnyks eteenkin Britannian dominioiden varmassa suuri lähteä kritisoidaan tapaa, jolla sotaa käytiin. Dominiot olivat myös osin ulkona sodanjohdon ytimeistä, mikä aiheuttikin jonkin verran kritiikkiä etenkin kuin dominioiden uhraukset sodan mittaan kasvoivat. Joitakin huolestuneita puheenvuoroja esitettiin myös siitä, milloin maat olivat lähettäneet tarpeeksi miehiä. Yhteiskunta ja politiikka sopeutuivat armeijan tarpeisiin kuitenkin varsin helposti sen sijaan, että armeija olisi sopeuttanut vallitseviin yhteiskunnallisiin oloihin. Mielenkiintoisesti kyllä, tämä logiikka tuntui murtuvan osin asevelvollisuuden käyttöönoton myötä, koska valtiolta sai tiukemman otteen maan teollisuudesta ja maataloudesta, mikä mahdollisti hallitun työnjaon armeijan ja muun yhteiskunnan välillä.

5.3 Aseistakieltäytyjät *Toronto Daily Starin* sivuilla

Kun Toronton kutsuntalautakunnat aloittivat toimintansa 8. marraskuuta 1917 *Toronto Daily Star* otsikoi etusivullaan: "Toronto tribunals begin sittings; most applicants get exemptions".²⁷⁵ Keskeinen asevelvollisuusjärjestelmän toimintaan liittynyt kysymys oli kysymys sen oikeudenmukaisuudesta. Huolena oli kuitenkin yleensä asevelvollisten vapautuminen velvollisuudestaan ilman riittävän hyviä perusteita eikä niinkään asevelvollisten oikeus lain myöntämiin helpotuksiin. 10. marraskuuta, kaksi päivää lautakuntien toiminnan alkamisen jälkeen, lehti pyrki lieventämään huolta siitä, että tuomioistuimet olivat liian avokätisiä vapautuksien myöntämisessä.²⁷⁶ Lehden arvion mukaan vapautuksesta varmat asevelvolliset olivat ensimmäisten joukossa esittämässä tilanteessa tuomioistuimille, minkä vuoksi vapautusten määrä oli alussa suuri. Lehden käsityksen mukaan toinen keskeinen syy vapautusten suureen määrään oli vastuunpakoilun sijasta monen asevelvollisen heikko terveys. Muita merkittäviä syitä vapautuksen anomiseen olivat pääsääntöisesti vanhempien elättämisestä huolehtiminen tai työpaikka. Työpaikan perusteella vapautukset olivat kuitenkin yleensä vain mahdollisia täydellisen sijaan. Ennalta arvattavasti työ, joka ei vaatinut suurempaa ammatitaitoa ei hevin johtanut vapautukseen.

Toronto Daily Starin sovitteleva tyyli vapautuksiin liittyvässä kirjoittelussa johtui varmasti siitä, että aihe oli kanadanranskalaisiin liittyvien ennakkoluulojen vuoksi erittäin räjähdysherkkä. Sodan alusta alkaen ranskankielisten alueiden suhteellisen heikko värväytymisprosentti englanninkielisiin verrattuna oli aiheuttanut ristiriitoja kieli-ryhmien välille. Samasta syystä vapautukset, niiden määrät ja alueellinen jakautuminen olivat erityisen kiinnostuksen kohteena.

Samasta syystä myös tuomioistuinten edessä esiintyneiden miesten uskonnollisella taustalla oli enemmän merkitystä. Kanadan ranskalaisten inho käynnissä olevaa sotaa ja etenkin pakollista asevelvollisuutta kohtaan ei kuitenkaan näyttänyt kanavoituvan aseistakieltäytymiseksi. Asevelvollisuustuomioistuinten edessä ei nähty rans-

²⁷⁵ *Toronto Daily Star* (1900-1971); 8. marraskuuta, 1917; s. 1.

²⁷⁶ *Toronto Daily Star* (1900-1971); 10. marraskuuta 1917.

kankielisten katolisten aseistakieltäytyjien – tai muidenkaan aseistakieltäytyjien– hyökyaaltoa. Kanadan asevelvollisuuslaki määritteli aseistakieltäytymisen varsin tarkasti uskontoon ja tiettyihin vakiintuneisiin rauhankirkkoihin.

Koska vakiintuneiden rauhankirkkojen asema asepalveluksen suhteen oli paremmin määritelty ja koska tietyt heistä jäivät lisäksi kokonaan lain vaikutuspiirin ulkopuolelle, koostuvat tuomioistuimien eteen päätyneet aseistakieltäytyjät pääosin pienempien ja huonommin tunnettujen lahkosten jäsenistä. Lain suhteen epämääräiseen asemaan ajautuneisiin kirkkokuntiin ja uskonnollisiin yhteisöihin kuului sellaisia kristillisiä suuntauksia kuten raamatuntutkijat (*International Bible Students*, joista nykyään tunnetuin on Jehovan todistajat), seitsemännen päivän adventistit, kristadelfialaiset ja Plymouthin veljet. Nämä lahkot perustivat pasifistiset oppinsa osin samalle pohjalle kuin rauhankirkotkin, mutta lahkosten asema asevelvollisuuslain edessä oli huonompi kuin Kanadan historiallisilla rauhankirkoilla, jotka olivat paremmin tunnettuja ja ehtineet vakiintua Kanadaan ennen ensimmäistä maailmansotaa. Näistä ryhmistä vain seitsemännen päivän adventistit ja kristadelfialaiset onnistuivat lopulta turvaamaan jäsenilleen vapautuksen asepalveluksesta.

Sodan syttyessä seitsemännen päivän adventisteja oli Kanadassa noin kolme tuhatta. Toisin kuin esimerkiksi Plymouthin veljet, seitsemännen päivän adventistit onnistuivat vakuuttamaan Kanadan viranomaiset liikkeensä riittävästä järjestäytymisestä ja vakaumuksensa vakavuudesta. Liikkeen jäsenet perustivat kieltäytymisensä armeijapalveluksesta erityisesti kymmeneen käskyyn ja käskyyn olla tappamatta. Toisin kuin monet muut kristilliset pasifistiset uskontosuunnat, seitsemännen päivän adventistit eivät kieltäytyneet palvelemasta uskonnottomien kanssa tai olleet sitoutuneet kääntämään toisenkin posken (kuten perinteisten rauhankirkkojen väkivallattomuusoppi edellytyksi). Tästä syystä liikkeen jäsenet olivat valmiita palvelemaan esimerkiksi aseettomissa lääkintäjoukoissa. Syy siihen, miksi seitsemännen päivän adventistit tunnustettiin aidoksi rauhankirkoksi ja esimerkiksi raamatuntutkijoita ei, saattoi liittyä liikkeen halukkuuteen osallistua sotaponnistuksiin aseettomissa joukoissa.²⁷⁷

---

277 Shaw, A. (2009), 81-2.

Raamatuntutkijat olivat Kanadassa kaikkein vihatuin aseistakieltäytyjien ryhmä.²⁷⁸ Raamatuntutkijoiden antimilitarismi perustui uskomukseen maallisen järjestyksen saatanallisesta alkuperästä, minkä vuoksi kaikki vallalla ollutta järjestystä tukeneet poliittiset, uskonnolliset ja taloudelliset instituutiot olisi pitänyt tuhota. Liikkeen opetus eivät siten olleet varsinaisesti pasifistisia, koska kieltäytyminen koski vain maallisissa armeijoissa taistelemista. Hetken koittaessa, jumalalliseen armeijaan olisivat liittyneet myös raamatuntutkijat. Raamatuntutkijoiden epäsuosio erityisesti Quebecissä johtui liikkeen voimakkaasta järjestäytyneen uskonnon ja etenkin katolilaisuuden vastustamisesta. Raamatuntutkijoiden määrä Kanadassa oli mitätön (arviolta tuhat jäsentä ensimmäisen maailmansodan aikana), mutta silti he olivat Kanadan näkyvimpiä aseistakieltäytyjiä.²⁷⁹ Raamatuntutkijat saivat huomiota hankkimalla jäsenilleen valahtoiset todistukset, joilla todistettiin henkilön kuuluneen raamatuntutkijoihin ja omaksuneen liikkeen asepalvelusta koskevat opit. Todistuksen sisältöä lainattiin lehdistössä laajasti. Raamatuntutkijoiden järjestäytyneet toiminta ja kyky muotoilla kieltäytymisensä valtiollaan kielellä (lainopillisesti pätevästi muotoiltu vakuutus, jonka oli todistanut esimerkiksi rauhantuomari) aiheutti kanadalaisissa epäluuloa. Liikkeen toiminta vaikutti epärehelliseltä. Julkisessa keskustelussa toistui usein näkemys siitä, että aito vakaumus ei ollut puettavissa sanoiksi vaan kuului ennemmin sisäsyntyisen "intuition" alaan.²⁸⁰

Seitsemännen päivän adventistien lisäksi myös kristadelfialaiset onnistuivat neuvottelemaan jäsenilleen vapautuksen asepalveluksesta. Kristadelfialaisten aseistakieltäytyminen perustui etupäässä raamatun käskyyn olla tappamatta, mutta myös ymmärrykseen maallisista instituutioista pohjimmiltaan syntisinä, minkä vuoksi kristityn tuli pysyä erossa politiikasta ja maallisista kahnauksista.²⁸¹

Kristadelfialaiset profiloituvan lehdistössä etenkin sen piirteensä kautta, etteivät voineet hyväksyä toimintaa sotilaallisen auktoriteetin alaisuudessa. *Toronto Daily Star*

---

278 Shaw, A. (2009), 72.

279 Shaw, A. (2009), 73.

280 Shaw, A. (2009), 74.

281 Shaw, A. (2009), 83-4.

käsitteli kristadelfialaisten aseistakieltäytymistä muun muassa tästä näkökulmasta 14.11.1918 otsikolla "Willing to go ends of the earth; 'But under civilian conditions' says Christadelphian".²⁸² Lautakunnat olivat saaneet Elder Edwin Hillin laatiman kierto-kirjeen, jossa pyydettiin Kanadan kristadelfialaisille yhdenmukaista kohtelua brittiläis-ten uskonveljiensä kanssa. Kirkko oli antanut samanlaisen lausunnon Britanniassa, Australiassa ja Uudessa-Seelannissa. Vaikka liikkeen jäsenet pitivät välimatkaa maalli-seen auktoriteettiin, olivat he kuitenkin valmiita tekemään kansallisesti tärkeää työtä siviilihallinnon alaisuudessa. Tätä selittää osaltaan se, että kuten anabaptismin perin-teestä kumpuavat rauhankirkot, myös kristadelfialaiset painottivat kuuliaisuutta val-tiovallalle.

Lehdistössä esiintynyt vihamielisyys aseistakieltäytyjiä kohtaan liittyi usein rau-hankirkkojen eristyneisyyteen, joka nähtiin merkinä näiden ryhmien riittämättömäs-tä kanadalaistumisesta. Sota haluttiin nähdä maata yhdistävänä tekijänä, jolloin syy-tökset separatismista olivat vakavia. Mennoniittojen kohdalla ongelmana oli vielä hei-dän saksalainen alkuperänsä.²⁸³

Mielikuvaan kanadalaisesta aseistakieltäytyjästä kuului näiden oletettu tyhmyys. Käsitys, joka oli täysin vastakkainen mielikuville brittiläisistä ja australialaisista aseista-kieltäytyjistä, joita pidettiin ennemminkin turhankin teoreettisesti suuntautuneina. Tämä oli totta etenkin mennoniittoihin liittyvissä mielikuvissa, joissa mennoniitta-aseistakieltäytyjä muistutti enemmän eläintä kuin ihmistä. Aseistakieltäytymisen ra-jaaminen historiallisiin rauhankirkkoihin tarkoitti, että valtaosa lain tarkoittamista aseistakieltäytyjistä omasivat maalaistaustan.²⁸⁴ Lisäksi etnisyys jaotteli aseistakieltäy-tyjiä Kanadassa. Mennoniitat, amissit ja tunkerit olivat saksalaisperäisiä ja siksi epäilyt-tävämpiä kuin kveekarti ja kristadelfialaiset, joiden tausta oli turvallisesti anglo-keltti-läinen.²⁸⁵

Lautakuntien näkökulmasta pelkkä raamatun omakohtainen tulkinta ei ollut riit-

---

282 Toronto Daily Star 14. marraskuuta 1918.

283 Shaw, A. (2009), 70.

284 Shaw, A. 2008, 133-5.

285 Shaw, A. 2008, 136.

tävä osoitus uskonnollisesta vakaumuksesta vaan kuulustelijat usein kaipasivat näkemysten tueksi vakiintunutta kirkkoa tai opinkappaletta, mikä hankaloitti niiden uskontokuntien asemaa, joilla ei ollut mitään kaikkia jäseniä sitovaa näkemystä asiasta. Toisaalta se helpotti lautakuntien työtä koska ne saattoivat aseistakieltäytyjiä koskevissa päätöksissään nojata suhteellisen yksiselitteiseen lakiin. Kun lautakunnan eteen saapui itsensä kristityksi tunnustautuva mies, joka kuvasi itseään helluntailaiseksi, totesi lautakunta, että koska hänen uskontokuntansa ei ollut lain tarkoittamassa mielessä organisoitunut, ei lautakunta voinut tehdä hänen hyväkseen mitään.²⁸⁶ On mielenkiintoista, että kielteisen päätöksen saaneet aseistakieltäytyjät eivät samalla tavalla näyttäneet jäävän pysyväksi ongelmaksi armeijalle kuin Britanniassa. *Toronto Daily Starin* juttujen perusteella aseistakieltäytyjien joukosta puuttuivat Britannian kaltaiset totaalikieltäytyjät, joilla oli myös julkilausuttu poliittinen tavoite kaataa koko asevelvollisuuslaki. Varsinaisiksi totaalikieltäytyjiksi Kanadassa leimattiin lähinnä raamatuntutkijat, jotka myös tuomittiin sen vuoksi kaikkialla.²⁸⁷

Aseistakieltäytyjien näkymättömyys kanadalaisessa julkisessa keskustelussa liittyi osin siihen, että maan perinteisesti pasifistiset kirkkokunnat olivat ennemminkin yhteiskunnasta eristäytyneitä kuin siinä aktiivisesti toimivia. Yhteiskunnasta eristäytyneet uskontokunnat perustavat maailmasta vetäytymisensä yleensä raamatunkohtaan, jossa Jeesus sanoo: "Jos te kuuluisitte tähän maailmaan, se rakastaisi teitä, omiaan. Mutta te ette kuulu maailmaan, koska minä olen teidät siitä omikseni valinnut, ja siksi maailma vihaa teitä."²⁸⁸ Kyseistä raamatunkohtaa lainattiin lautakunnille ahkerasti perusteena aseistakieltäytymiselle. Anabaptisteihin ja Plymouthin veljiin kuuluvat aseistakieltäytyjät siteerasivat lisäksi sellaisia raamatun kohtia kuin "mutta minä sanon teille: rakastakaa vihamiehiänne ja rukoilkaa vainoojienne puolesta,"²⁸⁹ sekä roomalaiskirjeitä, joissa puhutaan kuuliaisuudesta esivaltaa kohtaan. Halutto-

---

286 *Toronto Daily Star*, 27. joulukuuta 1917.

287 Shaw, A. 2008, 137.

288 Joh. 15:19. Enlanniksi kohta kuuluu "If ye were of the world, the world would love his own: but because ye are not of the world, but I have chosen you out of the world, therefore the world hateth you."

289 Matt. 5:44.

muutta suorittaa asepalvelusta perusteltiin varsinkin sillä, että näihin uskonnollisiin liikkeisiin kuuluneet pitivät muita kristittyjä uskonnottomina. 2. korinttilaiskirjeen mukaan tosiuskovaisten ei tullut olla tekemisissä uskonnottomien kanssa: "Älkää ryhtykö epäuskoisten aisapariksi. Mitä tekemistä on keskenään oikeudella ja vääryydellä, mitä yhteistä on valolla ja pimeydellä?".²⁹⁰ Anabaptistit eivät voineet liittyä tämän maailman armeijoihin, mutta osa oli valmiita lähtemään rintamalle vapaaehtoisesti, jos se oli mahdollista ryhtymättä epäuskoisten aisapariksi. Toinen aseistakieltäytyjien yleisesti käyttämä toteamus oli, että he eivät omistaneet itseään eivätkä sen vuoksi voineet liittyä sotaan. Tämä oli viittaus raamatun kohtaan, jossa sanotaan: "Te ette itse omista itseänne, sillä Jumala on ostanut teidät täydestä hinnasta. Tuottakaa siis ruumiillanne Jumalalle kunniaa!"²⁹¹ Tästä syystä uskovainen ei voinut antaa ruumistaan tai tahtoaan toiselle. Aseistakieltäytyjät vetosivat usein myös Jeesuksen jäähyväisrukoukseen. Jeesus sanoo, etteivät Jumalan sanan vastaanottaneet kuulu tähän maailmaan kuten hänkään ei kuulu.²⁹² Tätä näkemystä selitettiin myös erään tuomioistuimen saama kirje aseistakieltäytyjän tueksi. Kirjeestä lainattiin lehdistössä kohtaa, jossa sanottiin: "What we believe about war is, that while it may be all right for men of this world to go to war, it would be entirely wrong for us as saved one to do so".²⁹³ Toisaalta kuuliaisuutta valtiovallalle ja toisaalta siitä eristäytymistä korostavat uskonnolliset liikkeet eivät olleet otollinen alusta näkyvälle asevelvollisuuden vastustamiselle. Asevelvolliset, joiden vakaumus ei saanut ymmärrystä lautakunnilta, sopeutuivat tilanteeseensa sen sijaan, että olisivat aktiivisesti vastustaneet maallisen vallan heihin kohdistamia toimia.

11. tammikuuta 1918 Toronto Daily Star otsikoi etusivullaan "Conscientious Ob-

---

290 2. Kor. 6:14. Englanniksi kohta kuuluu: "Be ye not unequally yoked together with unbelievers: for what fellowship hath righteousness with unrighteousness? and what communion hath light with darkness?".

291 1. Cor 6:19-20. Englanniksi raamatun kohta kuuluu: "Ye are not your own, for ye were brought with a price: therefore glorify God in your body and in your spirit which are God's."

292 Joh. 17:16. Kohta kuuluu: englanniksi: "They are not of the world, even as I am not of the world". Usein aseistakieltäytyjät viittasivat tähän kohtaan toteamalla yksinkertaisesti "I am not of this world".

293 Toronto Daily Star 23. marraskuuta 1917, s. 5.

jector Has to don Khaki".²⁹⁴ Uutinen koski Kanadan keskusvalitustuomioistuimen ensimmäistä päätöstä aseistakieltäytyjiin liittyen. Tuomio koski winnipegiläisen David Cooken tapausta. Cooke anoi vapautusta sillä perusteella, että kuului raamatuntutkijoihin. Tuomioistuimen mukaan oli epäselvää, missä määrin yhteisön jäsenen oli mahdollista osallistua aseelliseen palvelukseen – aineisto ei tuomarin mielestä ollut sisäisesti täysin johdonmukaista. Ratkaisevampaa oli kuitenkin lain vaatimus järjestäytyneen uskonkunnan vaatimuksen täyttymisestä. Raamatuntutkijoiden näennäisen löyhä luonne johti tuomioistuimen siihen tulokseen, ettei raamatuntutkijoita voinut Kanadassa pitää asevelvollisuuslain tarkoittamassa mielessä järjestäytyneenä ja tunnustettuna uskonnollisena suuntauksena. Tuomioistuin piti asevelvollisuuslain kannalta uskonlahkon tunnuksena sitä, että niiden keskeinen tarkoitus on yhteinen jumalanpalvelus eikä tämä näyttänyt raamatuntutkijoiden kohdalla toteutuvan. Toinen lain selvästi edellyttämä piirre uskonlahkolta oli se, että jäsenyyttä varten tuli täyttää tietyt kriteerit, joiden noudattaminen tai noudattamatta jättäminen olisi helposti todettavissa jonkin käytännöllisen kriteeristön perusteella. IBSA:n kohdalla mitään tällaista ei ollut saatavilla eikä lautakunnilla siten olisi mitään luotettavaa, minkä perusteella arvioida hakijoita. Näillä perusteilla niin David Cooke kuin kukaan muukaan raamatuntutkija ei Kanadassa täyttänyt aseistakieltäytyjän määritelmää.

Myös Plymouthin veljet olivat pieni liike ensimmäisen maailmansodan aikaan. Liikkeen jäsenet näkivät itsensä "in the world, but not of it... they have been called upon to be a separate people unto God, pilgrims in a foreign land".²⁹⁵ Rauhankirkkojen tapaan Plymouthin veljet perustivat antimilitarisminsa ohjeeseen olla ryhtymättä "epäuskoisten aisapariksi".²⁹⁶ Liikkeen jäsenmäärää on vaikea arvioida tarkkaan, koska sen jäsenet suhtautuivat kielteisesti tunnustukselliseen lokerointiin. Vuoden 1911 väestönlaskennassa veljien määräksi ilmoitettiin 3438 kun vuonna 1921 suuntauksen jäsenmäärä oli 6482. Plymouthin veljet vastustivat liikkeensä nimeämistä ja välttivät

---

294 Toronto Daily Star 11. tammikuuta 1918

295 Lainattu teoksessa Shaw, A. (2009), 79.

296 2. Kor. 6:14.

tarkoituksellisesti kaikenlaista järjestäytymistä, mikä oli Kanadan asevelvollisuuslain näkökulmasta ongelmallista. Aseistakieltäytyminen perustui Kanadassa tunnustuksellisiin määritelmiin, ei yksilön henkilökohtaiseen vakaumukseen.²⁹⁷

5.3.1 Keisarille mitä keisarille kuuluu

Kristillisten rauhankirkkojen jäsenet määrittivät usein suhteensa esivaltaa ilmauksella: ”anna keisarille mitä keisarille kuuluu”. Oppi oli johdettu Jeesuksen vastauksesta kysymykseen veron maksamisesta keisarille: ”Antakaa siis keisarille mikä keisarille kuuluu ja Jumalalle mikä Jumalalle kuuluu”.²⁹⁸ Lainauksen saattoi kuitenkin tulkita joko asevelvollisuuden perusteluksi tai sen vastustamiseksi. 13. marraskuuta *Toronto Daily Starin* lukuisten tuomioistuimien tapauksia käsittelevien juttujen seassa oli myös Isaac McMullen, Plymouthin veli, jonka tapausotsikkona oli ”Giving Caesar His Due”.²⁹⁹ Plymouthin veljien kielteinen suhtautuminen asepalvelukseen perusteltiin haluttomuutena olla tekemisissä uskonnottomien kanssa, mutta toisaalta liikkeen jäsenet korostivat kuuliaisuutta valtiovallalle.

10. marraskuuta *Toronto Daily Star* uutisoi ensimmäisestä tuomioistuimen numero 362 hylkäämästä aseistakieltäytyjästä otsikolla ”Renders to Caesar All but Service”.³⁰⁰ David J. Nicholls ilmoitti kuuluvansa uskonnolliseen lahkoon, josta käytettiin nimeä ”Brethren”. Lahkolla ei lehden mukaan ollut organisaatiota Kanadassa eikä mies kyennyt osoittamaan kuuluvansa mihinkään lain tunnustamaan pasifistiseen liikkeeseen. *Star* kuvaili kuinka miehellä oli mukanaan nippu kirjeitä, joiden tarkoituksena oli osoittaa Nichollsin tuntema vastenmielisyys verenvuodatusta kohtaan. Kirjeistä ei kuitenkaan ollut apua, sillä ne eivät todistaneet Nichollsin olleen minkään Kanadassa järjestäytyneeksi katsotun rauhankirkon jäsen. Lisäksi miehen uskonnollista vakaumusta epäiltiin toteamalla, että pääosin Nichollsin uskonnollinen toiminta tuntui liittyneen uskonnollisten tekstien levittämiseen. Nichollsin omat perustelut pohjautuivat kuitenkin

---

297 Shaw, A. (2009), 79-81.

298 Mat. 22:21.

299 *Toronto Daily Star* 13. marraskuuta 1917.

300 *Toronto Daily Star* 10. marraskuuta 1917.

kin samoihin raamatun kohtiin kuin tunnustetuillakin rauhankirkoilla eli haluttomuuteen palvella uskonottomien kanssa ja tähän maailmaan kuulumattomuuteen. Nichollsin mielestä kehotus antaa keisarille mikä keisarille kuuluu ei kattanut sotimista. Edes tuomioistuimen esittämä uhkaus saksalaisvalloittajasta, joka hyökkäisi Nichollsin kotiin ei saanut miestä järkkymään: "My home is in heaven".³⁰¹

Mielikuva, joka välittyi monesta aseistakieltäytyjiä koskevasta uutisesta, oli raamattua valtavirrasta poikkeavalla tavalla lukenut äärikristillinen ajattelija, johon eivät järkisyyt purreet. Jutuissa korostui esitettyjen kristillisten ajatusten etäisyys valtavirtakristillisyydestä ja niiden esittäjä näyttäytyivät hieman hurahtaneina, mutta vaarattomina fundamentalisteina. Sanavalinnat kuten epistola (jolla viitattiin aseistakieltäytyjän puheenvuoroon) tai lahko (kun viitattiin aseistakieltäytyjän uskonnolliseen taustaan) olivat omiaan korostamaan mielikuvaa totisista fundamentalisteista.

Aseistakieltäytyjien tarkka uskonnollinen yhteisö ei aina selviä heitä käsittelevässä uutisoinnissa. Lisäksi osa kieltäytyjistä perusteli vakaumustaan varsin laajasti raamatun pohjalta kuvaten itseään Kristuksen seuraajiksi, jotka eivät voineet ryhtyä sootaan. Kieltäytymisen laajuus koski joskus vain aseellista palvelusta, mutta usein kaikkea sotkeutumista armeijalaitoksen toimintaan. Monelle aseistakieltäytyjälle oman vakaumuksen uskonnolliset perusteet olivat lisäksi hyvinkin hatarat – tai he eivät ainakaan kyenneet esittämään niitä uskottavasti. Epäjohdonmukaiset perustelut antoivat lautakunnan jäsenille mahdollisuuden tehdä hakija naurunalaiseksi, mikä oli tietysti lehdistönkin näkökulmasta kiinnostavampaa kuin arkisemmat tapaukset. 20. maaliskuuta 1918 *Toronto Daily Star* uutisoi alovak Robert Thomas Wilsonin tapauksesta otsikolla "WOULDN'T WEAR KHAKI: But His Father Doesn't Think Much of Conscientious Objectors".³⁰² Wilson joutui sota-oikeuteen, koska palvelukseen astumisen jälkeen hän ei suostunut pukeutumaan sotilaspukuun. Aseistakieltäytyjän raamatun tuntemus asetettiin kyseenalaiseksi, koska tämä ei tuntenut tarinaa Jeesuksesta ja rahanvaihtajista, jotka Jeesus ajoi ulos temppelistä. Tämä siitäkin huolimatta, että isänsä todistuk-

---

301 Toronto Daily star 10. marraskuuta 1917, s4.

302 Toronto Daily Star 20. maaliskuuta 1918.

sen mukaan Wilson ei muuta tehnytkään kuin lukenut raamattua. Tuomioistuimien käytti kohtaa esimerkkinä siitä, kuinka Jeesuskin turvautui tarvittaessa voimaan. Uutinen saa lisää koomisia piirteitä, kun tuomarikaan ei löytänyt kyseistä kohtaa raamatusta, vaan kohtaan tutustumisen jäi Wilsonin myöhemmäksi tehtäväksi. Wilsonia kuvattiin uutisessa jonkinasteiseksi vapaa-ajattelijaksi, sillä mies kertoi hyväksyvänsä joitakin Plymouthin veljien uskonnollisia ajatuksia, erityisesti ajatuksen maailmasta vetäytymisestä, mutta hän itse oli tunnustuksellinen presbyteeri.

Tuomioistuimien aseistakieltäytyjille esittämässä vastaväitteissä korostettiin monesti kuinka Jeesuskin oli valmis kuolemaan muiden puolesta tai muistutettiin, että hyvän asian puolesta kristittykin saattoi ottaa osaa sotaan. Usein aseistakieltäytyjiä myös muistutettiin, että jos Saksa voittaa sodan, on kaikki usko menetetty. Tällaisen kohtalon estämiseksi olisi kristitynkin perusteltua luistaa liian tiukasta lähimmäisenrakkauden vaatimuksesta.

Jos aseistakieltäytyjien perustelut eivät vakuuttaneet tuomioistuimia, ei tuomioistuimienkaan uskonnolliset näkemykset saaneet helposti vastakaikua aseistakieltäytyjissä. 16. marraskuuta *Toronto Daily Star* uutisoi muurarista ja aseistakieltäytyjästä A. J. Altonista, joka ei Kristuksen seuraajana voinut olla missään tekemisissä sodan kanssa. Syystä tai toisesta tuomioistuimien halusi käydä uskonnollista vuoropuhelua miehen kanssa, vaikka Alton ei kuulunutkaan mihinkään niistä uskonnollisista liikkeistä, joille vakaumukseen perustuva aseistakieltäytyminen oli lain mukaan mahdollista. Lautakunta yritti ehdottaa, että raamattuhan käskää taistelemaan hyvän asian puolesta, mutta Altonin mielestä tämä koski vain uskonsotaa, jollaisesta ei nyt ollut kyse. Muutkaan tuomioistuimien esittämät perustelut asepalveluksen puolesta eivät purreet, vaan Alton kieltäytyi ottamasta osaa tämän maailman asioihin: "I have nothing to do with this world. I am a pilgrim and stranger on the earth."³⁰³ Odotetusti Altonin hakemus hylättiin, mutta mies aikoi valittaa päätöksestä.

Aseistakieltäytyjien muusta yhteiskunnasta eristäytyvä asenne ei auttanut yleisen mielipiteen voittamista puolelleen. 28. joulukuuta *Toronto Daily Star* uutisoi miehestä,

303 Toronto Daily Star 16.marraskuuta 1917

joka oli Christian & Missionary Alliancen jäsen, mutta joka ei tuomioistuimen sanoin halunnut auttaa lähimmäistään hakiessaan vapautusta asepalveluksesta. Aseistakieltäytyjä ei omien sanojensa mukaan kokenut, että puheena ollut lähimmäinen oli samanlainen kristitty kuin hän. Tuomioistuimen eteen astui myös pelkästään kristityksi ilmoittautunut J. T. Moore, joka oli omien sanojensa mukaan pelastettu jo seitsemän vuotta ennen sodan alkamista ja hän koki, että vain hunnien ja barbaarien sopi sotia. Tämän kaltaiset näkemykset olivat itsestään selvästi täysin vastakkaisia yleisen mielipiteen kanssa.

Toronto Daily Starin uutisoinnin perusteella tuomioistuimet antautuivat yllättävän usein keskustelemaan aseistakieltäytyjien kanssa raamatun tulkinnoista. Tällä mielipiteen vaihdolla ei kuitenkaan ollut mitään käytännön merkitystä sen kanssa saiko aseistakieltäytyjä vapautuksen vai ei, koska vapautuminen perustui vain ja ainoastaan tietyn uskontokunnan jäsenyyteen. Aseistakieltäytyjille tosin oli tarpeen osoittaa kuuluvansa johonkin näistä vapautuksen oikeuttavista uskontokunnista. Tuomioistuimista kertovissa jutuissa kuitenkin korostui tapaukset, joissa aseistakieltäytyjän asema oli epäselvä ja erikoisilla raamatun tulkinnoilla selvästi jonkinlaista kuriositeettiarvoa. Monet tapaukset kuitattiin yksinkertaisella maininnalla, josta selvisi aseistakieltäytyjän ilmoittama uskonnollinen yhteisö ja tuomioistuimen antama päätös.

5.4 Yhteenveto: Kanadan epäpoliittiset aseistakieltäytyjät

Kanadassa käyty julkinen keskustelu aseistakieltäytyjistä oli luonteeltaan varsin samanlaista kuin Australiassa. Parlamentti ei keskustellut asevelvollisuuslain yhteydessä aiheesta käytännössä lainkaan ja *Toronto Daily Starin* uutisoinnin perusteella lehdistössä aseistakieltäytymistä käsiteltiin lähinnä yksittäisten vapautustuomioistuimista esiin nousseiden tapausten kautta. Britannian aseistakieltäytyjien tilanne nostettiin esiin muutamissa kommentteissa niin lehdistössä kuin parlamentissakin.

Kuten Britanniassa ja Australiassa, herättivät vapautustuomioistuinten toiminta suurta mielenkiintoa myös Kanadan lehdistössä. Suurin osa uutisoinnista ajoittui kui-

tenkin vuoden 1917 loppuun, jolloin asevelvollisuus astui voimaan ja vapautustuomioistuimet aloittivat toimintansa. Käytännössä kaikki aseistakieltäytyjiä käsittelevät osumat tältä ajalta olivat tuomioistuinten eteen ilmestyneitä aseistakieltäytyjiä, jotka lehti koki riittävän erikoisiksi, jotta niistä kannatti kertoa suurelle yleisölle.

6 Päätäntö

Sotaa käyvien maiden politiikan peruspiirre oli se, että oppositiota pyrittiin suitsimaan retorisesti liittämällä politiikka ja poliittiset ideologiat kansallista yhtenäisyyttä murentaviksi. Maiden poliittinen kulttuuri sodan aikana pyrki kohti yksituumaisuutta (ainakin ulospäin), mistä ovat esimerkkejä Britannian ja Kanadan yhteisrintamahallitukset. Australiassa jakolinjojen peittäminen ei politiikassa onnistunut ja *Labor* -puolue hajosi asevelvollisuudesta järjestetyn kansanäänestyksen jälkeen. Ylikuumentunut poliittinen tilanne näkyi myös pääministerin kiistanalaisessa tavassa soveltaa hallituksen poikkeuksellisia valtaoikeuksia esimerkiksi sensuurin suhteen. Kanadan yleisvaalit, jotka legitimoivat pääministeri Robert Bordenin ja tämän uuden unionistipuolueen ajaman asevelvollisuuslain, olivat sävyiltään kitkerän jakautuneet englannin- ja ranskankielisten välillä. Britannian toukokuussa 1915 perustettu koalitionhallitus oli näistä kolmesta ehkä onnistunein sen kyetessä hillitsemään poliittisia ristiriitoja aina vuoteen 1918, jolloin asevelvollisuuden laajentaminen Irlantiin ajoi maan sisällissodan partaalle.

Ei ole siis yllättävää, että Britanniassa, Australiassa ja Kanadassa kansallisen yhtenäisyyden argumentti oli asepalveluksen vastustajien ja puolustajien käytössä. Sodan poliittinen ilmapiiri myös takasi sen, että pluralistinen kansalaiskäsite kävi mahdottomaksi. Sen sijaan kansalaisluottamuksen nauttiminen edellytti ideologista mukautumista hallituksen eli kansakunnan linjaan. Sotaikäyvässä maassa näiden kahden poikkeaminen toisistaan oli mahdotonta. Sotaa edeltänyt ajatus siitä, että Britannian kansalaisuus sulki sisäänsä koko joukon erilaisia uskonnollisia ja poliittisiä näkökulmia ei ollut enää mahdollinen. Sen sijan vähemmistömielipiteitä ei siedetty ja jotkut jopa kokivat, että vähemmistöt polkivat enemmistön etuja aseistakieltäytyjäkysymyksessä.

Britanniassa keskustelu aseistakieltäytymisestä kiteytyi kolmen teeman ympärille. Parlamentissa asevelvollisuuslain käsittelyn aikana huomio kiinnittyi hallituksen esittämään aseistakieltäytyjän määritelmään ja tälle varattuun rooliin sotaa käyvässä yhteiskunnassa. Määritelmässä yritettiin yhdistää hallituksen tavoitteet uskonnon ja omantunnon vapauden säilyttävästä pykälästä, joka kuitenkin näyttäytyisi tarpeeksi rajattuna, jottei lakia voisi syyttää liioista vapauksista. Lopputuloksena oli tulkinnanvaraisesti muotoiltu lain kirjain, jota hallitus puolusti parlamentissa epätodellisin mielikuvin aseistakieltäytyjistä.

Hallitus tarjosi pääministeri Asquithin johdolla määritelmää, jonka mukaan aseistakieltäytyjä oli kaikessa muussa kuin sotilas paitsi ettei tämä suostunut tappamaan. Niinpä ratkaisuksi aseistakieltäytyjien sijoittumiselle sotilaskoneiston rattaisiin perustettiin omantunnonaroille erityinen sotilasyksikkö *Non-Combatant Corps*. NCC:n mielekkyyttä epäilivät niin armeijan edustajat kuin aseistakieltäytyjätkin. Niin kutsutuille totaalikieltäytyjille *Non-Combatant Corps* edusti koko aseistakieltäytymisen perusajatuksen väärinymmärtämistä. Sellaisten aseistakieltäytyjien kuin Clifford Allenin edustaman näkemyksen mukaan, kaikki toiminta sotakoneiston toiminnan mahdollistamiseksi oli todelliselle aseistakieltäytyjälle mahdotonta. Näin ollen totaalikieltäytyjät eivät voineet osallistua sairaiden hoitoon tai työskentelemään millään muotoa osana ammusteollisuutta tai armeijan huoltoa. Sama koski siviilipalvelusta, koska se totaalikieltäytyjien mukaan vapautti miehiä rintamalle. Monelle muulle aseistakieltäytyjälle siviilipalvelus oli se ratkaisu, jolla asevelvollisuuden aiheuttama ongelma saatiin ratkaistua.

Totaalikieltäytyjien näkökulma ei saanut julkisessa keskustelussa juurikaan sympatiaa osakseen. Sota-aikana yleinen velvollisuuksien retoriikka lävisti kaiken julkisen keskustelun. Tähän retoriikkaan kuului vahva vaatimus siitä, että kaikkien tuli tehdä osansa. Yleisesti puhuttiin uhrausten tasa-arvosta, jolla tarkoitettiin sitä, että vastuu sotaponnistuksista tuli jakaa kaikkien yhteiskunnan jäsenten kesken mahdollisimman tasan. Tällä perusteltiin myös asevelvollisuuden käyttöä yleisesti, koska katsottiin, että

vapaaehtoisjärjestelmässä tunnolliset tekevät velvollisuutensa muiden nauttiessa heidän työnsä hedelmistä. On sanomattakin selvää, että totaalikieltäytyjien argumentointi koko sodasta kieltäytymisen puolesta ei tuottanut suurta ymmärrystä. Totaalikieltäytyjät nähtiin itsekkäinä pelkureina, jotka halusivat nauttia yhteiskunnan suojeluksesta osallistumatta sen suojelemiseen itse mitenkään.

Tässä työssä tutkitun lehdistö- ja parlamenttiaineiston perusteella on mahdollista todeta, että totaalikieltäytyjistä tuli Britanniassa hyvin pian synonyymi aseistakieltäytyjälle. Julkinen keskustelu nimittäin kosketti pääsoin totaalikieltäytyjiä ja heidän toistuvia vankeusrangaistuksiaan. Erityisesti totaalikieltäytyjien kokemukset politisoituivat kun niitä käytettiin parlamentissa kritisoimaan koko asevelvollisuusjärjestelmää. Totaalikieltäytyjien järkähtämättömyys ja useat korkean profiilin ”älykkökieltäytyjät” varmistivat näkyvyyden ja myös sen, että kieltäytyjien oma ääni elegantteine argumentteineen pääsi kuuluviin. Lisäksi näillä henkilöillä oli parlamentissa puolustajansa, jotka pitivät totaalikieltäytyjien asiaa esillä.

Mielenkiitosta kaikkien vihaamat totaalikieltäytyjät kuitenkin edustivat lopulta aitoa vakaumusta verrattuna niihin miehiin, jotka valitsivat palveluksen NCC:ssa tai siviilipalveluksen. Nämä kaksi jälkimmäistä vaihtoehtoa edustivat julkisessa keskustelussa jonkinlaista kompromissia, joka asetti aseistakieltäytyjän vakaumuksen kyseenalaiseksi. Varsinkin NCC:n ja tavallisen asepalveluksen ero oli monen mielestä lähinnä siinä, että ensimmäiseen hakeuduttiin pelkuruuden vuoksi. Ajatus uhrausten tasa-arvosta tuli tässä kohtaa totaalikieltäytyjien avuksi: valmius kärsiä toistuvia vankeustuomioita ja väkivallan ohjaa osoittivat uhrautuvuutta. Parhaimmillaan tässä saattoi nähdä samaa jaloutta kuin sotilaassa, joka uhrautui taistelukentällä.

Totaalikieltäytyjien kärsimysten kautta on muodostunut myös aseistakieltäytyjien kokemuksista ensimmäisessä maailmansodassa eräänlainen marttyyrinarratiivi, joka on läsnä brittiläisessä historiankirjoituksessa. Marttyyrinarratiivi oli myös keskeinen aikalaiskeskustelussa. Tässä narratiivissa vastakkain ovat järkähtämätön aseistakieltäytyjä ja ymmärtämättömät tuomioistuimet, jotka ammattitaidottomuuttaan – tai

jopa silkkaa pahansuopaisuuttaan – kohtelivat aseistakieltäytyjiä kaltoin.

Etenkin *No-Conscription Fellowshipin* äänenkannattaja *The Tribunal* argumentoi sen näkökannan puolesta, että tuomioistuimet eivät toteuttaneet parlamentin tahtoa. Sen sijaan ne tekivät päätöksiä mielivaltaisesti ja aseistakieltäytyjää kuulematta, eikä yhdenvertaisuus lain edessä toteutunut. Väitteissä oli myös perää, sillä tuomioistuinten käytännöt muotoutuivat omanlaisikseen ohjauksen puuttuessa. Myöhemmässä tutkimuksessa on kuitenkin kritisoitu yksipuolista kuvaa tuomioistuimista ja pyritty selittämään syntyneitä ristiriitoja muun muassa sillä, että tuomioistuinten tehtävä oli lähtökohtaisesti mahdoton. Varsinkin kun yhteinen ohjeistus aseistakieltäytyjiä koskien puuttui pitkään sen jälkeen kun tuomioistuimet olivat aloittaneet toimintansa.

Oman lisähaasteensa tuomioistuinten toimintaa toivat aseistakieltäytyjien perusteluiden monimuotoisuus. Ristiriitoja syntyi varsinkin siitä, saattoiko todellinen vakaumus perustua muuhun kuin vakiintuneeseen rauhankirkkoon, jonka opinkappaleisiin väkivallattomuus kuului. Monet pienemmät uskonnolliset lahkot olivat suurelle yleisölle tuntemattomia. Vain kveekareiden rauhanaate oli yleisesti tiedostettua ja hyväksyttyä. Lopulta aseistakieltäytyjien vakaumuksen perusteita tärkeämmäksi muodostui sen ehdottomuus. Siviilipalveluksesta syntyi nopeasti käytäntö, jolla tuomioistuimet saivat ratkaistua ison osan aseistakieltäytyjien tapauksista. Ainoastaan kaikesta kieltäytyvät totaalikieltäytyjät jäivät pysyväksi ongelmaksi.

Koska asevelvollisuuden poliittiset vastustajat hävisivät Britanniassa, muodostui aseistakieltäytyjistä siellä poliittinen ase asevelvollisuusjärjestelmää vastaan. Australiassa aseistakieltäytyjällä ei ollut samanlaista poliittista käyttöarvoa, koska asevelvollisuuden vastustajat voittivat asiasta käydyin kansanäänestyksen. Australialainen lehdistö kuitenkin seurasi Britannian asevelvollisuuden käyttöönottoa tiivistä ja uutisoi myös aseistakieltäytyjien kohtelusta. Joillekin australialaisille aseistakieltäytyjien kokemat vääryydet edustivat liberaalin brittiläisyyden luisumista preussilaisuuteen. Australian omat aseistakieltäytyjät jäivät julkisessa keskustelussa hyvin vähälle huomiolle. Julkisuuudessa esiin nousivat sen sijaan Britannian totaalikieltäytyjät ja heidän kokemuk-

sensa.

Pääosa aseistakieltäytyjiä koskevasta keskustelusta keskittyi vapautustuomioistuinten uutisoinnin ympärille. Tuomioistuinten kuulemiset olivat avoimia tilaisuuksia, jotka herättivät kiinnostusta paikallisissa ja joissa myös lehdistö oli usein paikalla. Epäilyt vastuun pakoilusta leijuivat kuulemistilaisuuksien yllä ja monet vapautusta anoneet aiheuttivat huvitusta esimerkiksi yleisön mielestä hyödyttömällä ammateillaan. Vapautusta anoneet asevelvolliset ilmensivät kansakunnan moraalista tilaa sen mukaan, miten hyväksyttäviä heidän esittämänsä perustelut omalle vapautuksilleen olivat. Australiassa puhuttiin varsinkin "ainoan pojan" ongelmasta kun epäilyttävän suuri määrä vapautusanomuksista tehtiin sen perusteella, että asevelvollinen oli perheensä ainoa vielä siviilissä oleva poika.

Omintakeinen piirre australialaisessa asevelvollisuuskeskustelussa oli keskustelu siitä, oliko oikein lähettää varusmiehiä maan rajojen ulkopuolelle sotimaan. Monen mielestä se ei vastannut asepalveluksen ideaa, joka käsitti nimenomaan kotimaan puolustuksen maan rajojen sisällä, ei seilaamista tuhansien mailien päähän vierasmaahan sotimaan. Myös jotkin aseistakieltäytyjät esittivät perusteluna sen, että heistä ei ollut oikein lähteä Eurooppaan sotimaan, mutta Australian rajojen sisällä he voisivat taistella.

Kanadan julkinen keskustelu aseistakieltäytyjistä muistutti monin osin australialaista. Myöskään Kanadassa ei aseistakieltäytyminen aiheuttanut keskustelua juurikaan maan parlamentissa. Vapautustuomioistuimet kuitenkin herättivät kiinnostusta myös kanadalaisessa lehdistössä. Kanadassa aseistakieltäytyminen leimautui voimakkaasti rauhankirkkoihin. Tämä johtui monilta osin siitä, että toisin kuin Britanniassa, Kanadan asevelvollisuuslaki määritteli aseistakieltäytyjän varsin tarkasti tiettyihin historiallisiin rauhankirkkoihin kuuluvaksi. Näin ollen perustelu oli rajattu jo lähtökohtaisesti monen asevelvollisen ulottumattomiin.

Vertailemalla aseistakieltäytymisestä käytyä keskustelua yli kansallisrajojen, voitiin huomata, että selkeästi kansallisvaltion kontekstissa syntyneeseen järjestelmään

(asevelvollisuusarmeija), liittyi myös kansallisvaltiot ylittäneitä piirteitä. Brittiläisessä, australialaisessa ja kanadalaisessa keskustelussa aseistakieltäytymisestä vaikutti toisaalta näille maille yhteinen uskonnollisen ja poliittisen toisinajattelun perinne, mutta toisaalta paikalliset erityispiirteet ja kunkin maan ainutlaatuinen poliittinen tilanne. Asettamalla rinnakkain nämä kolme erillistä aseistakieltäytymisen historiaa oli mahdollista nähdä, miten ne kuuluivat samaan laajempaan historialliseen kontekstiin. Aihetta ei ole aikaisemmassa tutkimuksessa käsitelty systemaattisesti vertailevasta ja ylijarjaisesta näkökulmasta. Lähimmäs tulee Amy Shaw, jonka kanadalaisia aseistakieltäytyjiä käsittelevä teos peilaa Kanadan tilannetta Britannian etenkin sen vuoksi, että Kanadassa aseistakieltäytyjiä koskeva lähdeaineisto on huomattavasti Britanniaa niukempaa.

Vertailevan tutkimusotteen yksi ansio voikin olla uuden näkökulman löytäminen, jo tuttuun lähdeaineistoon. Niukan lähdeaineiston kanssa tämä voi olla merkittävä etu: Britannian julkisen keskustelun pohjalta oli mahdollista pyrkiä syventämään tulokintoja Australian ja Kanadan ohuemmista aseistakieltäytyjiä koskevista tekstikatkelmista. Tämän tutkimuksen yhteydessä eri maiden lähdeaineistojen epäsymmetriaa oli siten mahdollista tasoittaa vertailevalla näkökulmalla.

Eräs vertailevan näkökulman selkeästi paljastama seikka oli Britannian asevelvollisuuskeskustelun selkeä politisoituminen suhteessa Australiaan ja Kanadaan. Erityisen kiinnostava on Kanada, koska siellä ainekset aseistakieltäytymisen politisoitumiselle olivat hyvät. Valtaosa asevelvollisista haki jotain vapautusta, minkä lisäksi kanadanranskalaisten ja -englantilaisten väliset ristiriidat olisivat voineet joko näkyä aseistakieltäytymisenä sinällään tai siitä käydyn keskustelun voimakkaampana politisoitumisena sen kysymyksen ympärille, että minkälaisen Kanadan puolesta oltiin valmiita sotimaan.

Tässä työssä vertaillen tutkitun lähdeaineiston perusteella on mahdollista todeta, että aseistakieltäytyminen oli ensimmäisen maailmansodan lopulla vahvasti sidoksissa uskoon ja uskonnollisiin käsitteisiin silloinkin kun kyse oli ”maallistuneesta” va-

kaumuksesta. Aseistakieltäytymistä kuvailtiin silloinkin käytännössä uskonnolliseen valaistumiseen liittyvin käsittein: aseistakieltäytyjän vakaumus oli jotain sisäsyntyistä ja arkikokemuksen tuolla puolen. Ja aivan kuten munkkien, heidän myös oletettiin omistavan elämänsä tämän kutsumuksen palvelemiselle. Lisäksi aseistakieltäytyjän statukseen liittyi vahva sosiaalinen leima. Osin tästä syystä aseistakieltäytyminen oli luultavasti huono vaihtoehto asevelvollisuusjärjestelmää muista syistä vastustaneille. Sotilaskarkuruuskin oli monesti helpompi ratkaisu. Puhumattakaan siitä, että asevelvollinen saattoi hankkia vapautuksen muuta kautta kuten työpaikan avulla.

Aseistakieltäytymisen mielenkiintoinen piirre oli kutsuntalautakunnat, joiden julkisissa kuulemisissa asevelvolliset joutuivat esittämään perustelunsa kieltäytymiselle. Näiden tuomioistuimien toimintapa ja niitä koskeva uutisointi oli hämmästyttävän samanlaista niin Britanniassa kuin Australiassa ja Kanadassakin. Tuomioistuimien kuulemistilaisuudet tarjosivat foorumin myös asevelvollisuuden poliittisille vastustajille esittää mielipiteensä. Sanomalehtiuutisten perusteella tilaisuuteen tarttui kuitenkin varsin harva. Sosiaalinen leima ja mahdollinen vankilatuomio luultavasti nakersivat tilaisuuden houkuttelevuutta. Houkuttelevuutta vähensivät luultavasti myös tuomioistuimien toimintatapa ja tilaisuuksien julkisuus. Vaikka asevelvollisuuden vastustus olisi ollutkin suurta, tuomioistuimien edessä miehet olivat pääsääntöisesti omillaan.

Tämän työn tutkimuksen ulkopuolelle jäi Uusi-Seelanti, jonka lisääminen vertailtavien maiden joukkoon olisi luultavasti hyödyksi kokonaiskuvan kannalta. Uusi-Seelanti oli Australialle tärkeä liittolainen ja maiden kohtalot ensimmäisessä sodassa kietoutuivat tiiviisti yhteen esimerkiksi ANZAC-joukkojen myötä. Australialaisessa asevelvollisuuskeskustelussa myös viitattiin jonkin verran Uuteen-Seelantiin, joten tästäkin syystä maa olisi mielekäs jatkotutkimuksen aihe niin asevelvollisuuden kuin aseistakieltäytymisenkin kannalta. Maa myös turvautui pakolliseen asevelvollisuuteen toisin kuin Australia, minä vuoksi näiden maiden poliittisen debatin vertailu keskenään ja Britanniaan voisi osoittautua hedelmälliseksi.

7 Lähdeluettelo

7.1 Alkuperäislähteet

7.1.1 Lähdejulkaisut

Federal Register of Legislation. Australian lainsäädäntö.

<https://www.legislation.gov.au/>

Hansard, Australian parlamentin pöytäkirjat. <http://www.aph.gov.au/>

Hansard. Kanadan parlamentin pöytäkirjat. <http://parl.canadiana.ca/>

Hansard. Yhdistyneen kuningaskunnan pöytäkirjat. <https://hansard.parliament.uk/>

7.1.2 Sanomalehdet

Australialaiset lehdet

Trove. <https://trove.nla.gov.au/newspaper/>

Brittiläiset lehdet

The Times. The Times Digital Archive 1785-2013

Kanadalaiset lehdet

Toronto Daily Star

7.2 Tutkimuskirjallisuus

Atkins, J. (2002). War of Individuals : Bloomsbury Attitudes to the Great War.

Manchester: Manchester University Press.

Beaumont, Joan (2013). Broken nation : Australians in the Great War. Crows Nest,

N.S.W. Allen & Unwin.

Bourne J. M. (1989). Britain and the Great War 1914-1918. London: Arnold.

Brock, P. (1972). Pacifism in Europe to 1914. Princeton, New Jersey: Princeton

University Press.

Chandler, D. G., & Beckett, I. F. W. (2003). The Oxford history of the British Army.

- Oxford: Oxford University Press.
- Cohen, D. & O'Connor, M. (toim.). (2004). Comparison and history: Europe in cross-national perspective. New York: Routledge.
- Cohen, D. (2004). Comparative History: Buyer Beware. Teoksessa Cohen, D. & O'Connor, M. (toim.), Comparison and history: Europe in cross-national perspective (s.57-66). New York: Routledge.
- Francis, R. D., Jones, R. & Smith, D. B. (1992). Destinies: Canadian history since confederation (2. ed.). Toronto: Holt, Rinehart and Winston of Canada.
- Gullace, N. (2002). The blood of our sons: Men, women, and the renegotiation of British citizenship during the Great War. New York: Palgrave Macmillian.
- Halonen, M., Ihalainen, P. & Saarinen, T. (2015). Language policies in Finland and Sweden: Interdisciplinary and multi-sited comparisons. Bristol ; Buffalo: Multilingual Matters.
- Harries-Jenkins, G. (1993). Britain: From Individual Conscience to Social Movement. In Moskos, C. C., & Chambers, J. W.. The New Conscientious Objection : From Sacred to Secular Resistance. New York:Oxford University Press.
- Ihalainen, P., Palonen, K., Ihalainen, P., Ihalainen, H. j. e., Philosophy, D. o. S. S. a., Ethnology, D. o. H. a., . . . Valtio-oppi. (2009). Parliamentary sources in the comparative study of conceptual history: Methodological aspects and illustrations of a research proposal. Routledge, part of Taylor & Francis.
- Ihalainen, P., Ilie, C., & Palonen, K. (Eds.). (2016). Parliament and parliamentarism : a comparative history of a european concept. Retrieved from <https://ebookcentral.proquest.com>
- Ihalainen, P. (2017). The Springs of Democracy: National and Transnational Debates on Constitutional Reform in the British, German, Swedish and Finnish Parliaments, 1917-1919. Helsinki: Finnish Literature Society. DOI: <https://doi.org/10.21435/sfh.24>
- Kuhlmann, J. & Lippert, E. (1993). The Federal Republic of Germany: Conscientious

- Objection as Social Welfare. In Moskos, C. C., & Chambers, J. W.. *The New Conscientious Objection : From Sacred to Secular Resistance*. New York:Oxford University Press.
- Martin, M. (1993). *France: A Statute but No Objectors*. In Moskos, C. C., & Chambers, J. W.. *The New Conscientious Objection : From Sacred to Secular Resistance*. New York:Oxford University Press.
- Moskos, C. C. & Chambers, J. W. (1993). *The New conscientious objection: From sacred to secular resistance*. New York: Oxford University Press.
- McQuilton J. (2000). *Doing the 'back block boys some good.'* *Australian Historical Studies* 31(115), 237.
- Oliver, B. (1997). *Peacemongers: Conscientious objectors to military service in Australia, 1911-1945*. South Fremantle, W.A: Fremantle Arts Centre Press.
- Rae J.,. (1970). *Conscience and politics : The British Government and the Conscientious Objector to Military Service, 1916-1919*. London.
- Saunier, P. (2013). *Transnational history*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Scott, Ernest (1941). *Official History of Australia in the War of 1914-1918, Volume XI - Australia During the War (7. painos)*. Saatavilla <https://www.awm.gov.au/>
Viitattu 18.11.2019
- Seegers, A. (1993). *South Africa: From Lager to Anti-Apartheid*. In Moskos, C. C., & Chambers, J. W.. *The New Conscientious Objection : From Sacred to Secular Resistance*. New York:Oxford University Press.
- Shaw, A. J. (2009). *Crisis of conscience: Conscientious objection in Canada during the First World War*. Vancouver: UBC Press.
- Ward, R. (1978). *The history of Australia: The twentieth century 1901-1975*. London.
- Winter, J.M. (1987). *The Great War and the British People*. Basingstoke : Macmillan.
- Winter, J. (2014) [1]. *The Cambridge history of the First World War: Volume 1, Global war*. Cambridge: Cambridge University Press
- Winter, J. (2014) [2]. *The Cambridge history of the First World War: Volume 2, The*

state. Cambridge: Cambridge University Press.

Ziino B. (2010). Enlistment and Non-enlistment in Wartime Australia: Responses to the 1916 call to arms appeal. *Australian Historical Studies* 41(2), 217-232.

7.3 Muut lähteet

The Military Service Act 1917, Statutes of Canada 1917, c.19.

<https://archive.org/details/MilitaryServiceAct1917canada>. Haettu 7.2.2016.